LIDOVÁ TVOŘIVOST

ČASOPIS PRO SOUBORY LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

ROČNÍK II · ČÍSLO 2 PRAHA ÚNOR 1951

ROČNÍK II ČÍSLO 2 28. ÚNORA 1951

LIDOVÁ TVOŘIVOST

ČASOPIS PRO DIVADELNÍ, PĚVECKÉ, HUDEBNÍ, TANEČNÍ, RECITAČNÍ A LOUTKÁŘSKÉ SOUBORY LIDOVÉ TVOŘIVOSTI
VYDÁVÁ MINISTERSTVO INFORMACÍ A OSVĚTY A ÚSTŘEDÍ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI
NÁKLADEM OSVĚTOVÉ PRÁCE

ŠÉFREDAKTOR NORBERT PITTHARD

Redakční kruh:

M. Bartoš, F. Bonuš, R. Drejsl, V. Fišer, V. Hasalová, M. Hroněk, J. Hudeček, L. Hynková, F. Kubr, Dr J. Malík, L. Pešková, O. Rambousková, Dr K. Rektorisová, K. Reiner, J. Rey, H. Rejchrtová, J. Seidel, F. Smažík, J. Stanislav, A. Šafařík, K. Vlachý, A. Vondřich

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA III, VALDŠTEJNSKÉ NÁM. 1, TELEFON 634-51, LINKA 5

Vychází koncem každého měsíce, celkem dvanáctkrát ročně. Rukopisy se nevracejí. Cena jednotlivého výtisku 15 Kčs, předplatné na celý rok 180 Kčs.

ÚČET U POŠTOVNÍ SPOŘITELNY ČÍSLO 42020

TISKNE SVOBODA, TISKAŘSKÉ ZÁVODY, N. P., ZÁVOD Č. 1, PRAHA II, NA FLORENCI 13

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ POVOLENO OKRSKOVÝM POŠTOVNÍM ÚŘADEM PRAHA 022, ZN. 309-Ře-51/II
DOHLÉDACÍ POŠTOVNÍ ÚŘAD PRAHA 022

Vladimír Kovářík: Za volnost lidskou . . 57
Jiří Hájek: Strakonický dudák 58
Sovětské divadlo — bojovník za mír . . . 64
Prohloubit, zpevnit a obohatit naši práci . . 66
Norbert Pitthard: Osvětový tisk pro rozvoj lidové tvořivosti 67
Ota Popp: Konference ČSM o divadelních souborech 68
Práce divadelních kroužků v SSSR . . . 71
Obrázková příloha 73
František Kubr: Organisujeme závodní klub 77
Karel Marvan: Doslov ke konferenci závodních klubů 82
Divadelní soubor kovoprůmyslového závodu v SSSR 83
M. Jurina: Vyborgský dům kultury . . . 84
Věra Dolanská: Perspektivy pěveckých souborů ČSM 85
Sbory národních písní na sovětské vesnici . 86
František Bonuš: Lidové hudební nástroje 87
Věra Kurzweilová: Dnešní úkoly lidové výtvarné tvořivosti 89
Zorka Kořánová: Poklady starého lidového umění 92
Obrázková příloha 93
J. Mansfeldová: Mezinárodní den žen a soubory lidové tvořivosti 99
Josef Hajný: Jak rostly dechové hudby v závodech ČKD 100
Milan Bartoš: O lidové tvořivosti v komorní a symfonické hudbě 101
Dr V. Růt: Dobrá recitace objevuje umělecké dílo 103
Závazky pracovníků Vesnického divadla . 105
J. F. Fischer — L. Simon: Píšeme instruktorům lidových souborů 106
Mistři kultury spolu s pracujícími světa bojují za mír 108
Drobné zprávy 112

NA OBÁLCE
KÁŇOVA PARTA BRUSIČE KARHANA V PROVEDENÍ ZÁVODNÍHO KLUBU CHRONOTECHNA ŠTERNBERK

VLADIMÍR KOVÁŘÍK

ZA VOLNOST LIDSKOU

Malá beseda o věčně živém Janu Nerudovi

»Studovat český lid, nechť na venkově, nechť v městě, toť úkol našeho spisovatele. Jaké tu bohatství, ten obrovský, všemi barvami hrající vír života! Jenom ty motivy studujte, českou duší se do nich zahloubejte, však vám pravé, původní umělecké dílo vyroste samo!«

To jsou slova Jana Nerudy. Napsal je více než před šedesáti lety, v roce 1890, již na sklonku svého života, předčasně zestárlý, nemocný, opuštěný, ale právě tehdy znovu přehlížející celý svůj život a stále pevněji věřící v šťastnou a slavnou budoucnost českého lidu, z něhož vzešel a k němuž se hlásil pevně a hrdě vždy a všude. »Jsem sám z chudiny, třídy dělnické, byl jsem sám dělníkem po celý život svůj — jakž bych neměl mít smysl a cit pro dělnictvo naše! Jsem cele váš — kéž mám deset životů, abych je všechny mohl věnovat práci české a českému pracovnictvu,« napsal v roce 1884 dělnickému vzdělávacímu spolku Budislav v Roudnici. A nebyl to jenom »smysl a cit«. Neruda byl i velký myslitel, dodnes ne zcela doceněný, daleko předcházející svou dobu hloubkou i smělostí myšlenek, básník, který dovedl objevit dějinné souvislosti a na jejich základě správně předvídat budoucí vývoj. Proto píše v témže dopise roudnickým přátelům, že »cokoliv máme skutečně slavného v historii české, zdola to vzrostlo. A cokoliv nový zas rozvoj národní svedl kloudného a krásného, zase jen pošlo z lidu. Rosteme teď znova, přirozeně zdola, prací bytostí tisícerých pilných, právě tak jako ten trs korálový, a bude-li dělnictvo naše prodchnuto duchem národním, povzneseme se brzy nad moře lidstva — ostrov pevný, plný květné krásy«. Proto dovedl Jan Neruda první vidět a vyslovit mohutnost průvodu nových bojovníků, kteří vyšli v prvomájový den roku 1890 do pražských ulic; a proto také vzpomínka na husitská vojska právě v tento den a při pohledu na rudou barvu dělnických praporů není náhodná: viděl v nich pokračovatele a tušil v nich dovršitele dávného boje za spravedlnost a »za volnost lidskou«.

Bylo by zbytečné opakovat historii jeho života, ze kterého měšťácká literární historie vytvořila skoro líbeznou idylku šťastného dětství na Malé Straně a líbivou sentimentalitu čtyř nešťastných lásek. Dnes už dovedeme číst v desítkách svazků Nerudova díla a objevovat všechno, co bylo opomíjeno nebo úmyslně odsunováno do pozadí a na okraj. A tak vidíme proletářského chlapce, který brzy poznal, že je to divně zařízeno na světě, když ti, kteří pracují do úpadu, mají hlad a bídu, a ti, kteří nedělají nic, bydlí v palácích na Malé Straně; chlapce, který nejen snáší kdejaké ústrky a ponižování, ale dovede se také porvat s těmi, kteří se vysmívají jeho chudobě a dovede už v dětských letech pochopit, že lidstvo »sestává ze dvou velkých stran, totiž ze sytých a hladových«. — »Dnes jsem věru vůdcem té hladové strany,« prohlásil po letech dlouhých a trpkých zkušeností, když důsledně odmítal přizpůsobovat se požadavkům a »vkusu« tehdejší společnosti.

»Poznat životní pravdu« bylo heslem Nerudy básníka, novináře a bojovníka. Za pravdou šel po celý život. Nehledal ji v romantickém snění, v krásných vidinách a v touze po neuskutečnitelném. Nepátral po ní v salonech »vyšší« společnosti, v kavárnách, v plesových síních a měšťanských domácnostech. Hledá a nalézá ji na nárožích, před fortnou Milosrdných, v zastavárnách, u šachty chudých na malostranském hřbitově, v městské věznici na Fišpánce; jede za ní na Liberecko a hovoří o ní s ubohými kováky »v kraji bídy«, na Hořovicku. Potkává lidi, kteří jsou »desetkrát ostudněji otrháni nežli stará, rozedraná korouhev. Šat či hadr zdají se mít jen, aby nahota byla ještě více nahá«. Prochází obydlími, kde v malinké komůrce »s holými, nečistými stěnami, s okny zalepenými, s podlahou co nejbídnější« se tísní deset, dvanáct ubožáků. »Místo lože několik prken s hadry, co nádoba, to střep, místo špižírny v koutě hromádka jak ořech velikých zemčat.« Obyvatelé těchto brlohů nejsou tuláci ani žebráci: pracují od rána do rána a vydělají si méně, než kdyby několik hodin denně žebrali. A Neruda vidí tu životní pravdu, kterou hledá: »Když se hromadí miliony v jedněch rukou, skví se velké množství jiných rukou úplnou prázdnotou. Kde přibývá vnitř i zvenčí bohateckých domů nádhery, hromadí se v pokoutních jizbách špína.«

Brzy poznal, že je stejná bída v Paříži jako v Praze, že jsou všude na jedné straně bohatí a mocní, na druhé utahaní chudáci, kteří dřou za nelidských podmínek pro zájmy několika jedinců a neodvažují se ani promluvit ze strachu, aby nepřišli o svou žebráckou mzdu. A psal o všem, co viděl a zažil — básně, feuilletony, obrazy ze života, povídky, dojmy z cest. Bouřil a burcoval, útočil na lidský rozum i cit, ale dobře věděl, jak těžký bude boj dělnické třídy za lepší život, dokud se nezmění společenské a hospodářské podmínky. Viděl, jak je dělnictvo zakřiknuté, jak nesnadno, pomalu se organisuje, jak je leckdy bídou otupělé až k netečnosti; ale dělnická třída je pro něho třídou »těch ctihodných, kteří mozolem, krví svou chléb sobě i rodině vydělávají«.

»Někdy, když tak večer kráčím okolo domů těch boháčů, hlavu plnou starostí, srdce plno hoře, tu se mi zdá, že byl bych zcela oprávněn hoditi jim červeného kohouta na střechu, a když je potkávám ve dne na ulici, v tlusté tváři nadmutost a lakotství a v každém posunku pohrdlivost, tu se zase domnívám, že by to byl dobrý skutek, kdybych jim dýku do toho tvrdého srdce vrazil! Jakým je to právem, že oni mají

vše, a mně že nenáleží ani trochu vzduchu, neb i toho mne mohou zbaviti, je-li taková libost jejich! — Ale jsou zase chvíle, kdy se jim já vysmívám, kdy jdu já hrdě kolem nich, pohrdlivě je měře. Přisámbůh, v těchto chvílích jsem rád, že jsem já psancem a oni pochopy, že jsem já tou uštvanou zvěří a oni vrahy, nechtěl bych za světy jimi býti a rdím se, že nás učinila příroda bratry... «

Tak psal osmadvacetiletý mladý muž, na kterého čekaly první boje. Jak neměla být tehdejší blahobytná česká společnost hluboce pobouřena hlasem, který ohrožoval její bezstarostný klid? Ten mladý, neznámý básník si dovolil říci, že dělník může být hrdinou uměleckého díla: »Dělník dojde svého práva v společenstvě lidském, píseň socialistická rovněž v společenstvě literárním. Ba má je již, třeba posud popíráno. Je snad poetičtější, když král táhne na výboj, než když práce žádá za odměnu a život sama sebe brání? Je snad poetičtější, když srdce milencovo puká bolem nebo slavík v křoví tluče, než když zoufá sobě otec nad rodinou?... Myslím ostatně, že bude nynější boj za lidská práva i nejpozdější potomky vždy ještě více zajímat, než nás zajímá nyní ještě boj dávný pro lecjakou trojanskou princeznu.« Tak nemluvil žádný z českých básníků v roce 1867 — a to je rok, kdy vychází teprve druhá básnická sbírka Nerudova a kdy dávno ještě nezrála jeho vrcholná díla básnická i prozaická.

Ale ani po vydání Písní kosmických, Balad a romancí, Prostých motivů a Povídek malostranských se nestal Neruda oficiálně uznávaným českým básníkem. To, co bylo v jeho díle nového, co bouřilo a burcovalo, co bojovalo za lepší svět, bylo klidně přehlíženo. Měšťácká společnost uznávala a oceňovala vtipného besedníka nedělních feuilletonů, vlídného a laskavého humoristu, který s úsměvem shání a zaznamenává »drobné klepy« pro dobrou zábavu po dobrém obědě. Neviděla a nechtěla vidět, že vedle žertů hravých nešetřil Jan Neruda ani žerty dravými a že dovedl obratně a nerozpačitě hladit i proti srsti. A měšťácká kritika i literární historie ochotně zdůrazňovala právě to, co se hodilo vládnoucí třídě. Nerudovo vlastenectví, tolikrát zdůrazňované v čítankách a učebnicích, je ovšem na hony vzdáleno vlastenectví těch, kterým slova vlast a národ byla jednou z oblíbených frází. Nerudovi bylo »stálé žvanění o národnosti a vlastenectví už přemoženým stanoviskem« a jeho láska k národu, hluboká a vroucí, vycházela z lidu; z toho lidu, který poznal v bídě pražských předměstí, za nímž zajížděl na venkov, jehož tvořivostí byl stále znovu okouzlován. Pro Nerudu byli národem právě ti, kolem nichž většina příslušníků měšťáckých vrstev chodila se štítivým odporem, nazývajíc je luzou, chátrou. »Luza, luza — prokleté slovo, jímž skutečná luza mravní obyčejně chudobu označuje!« Tak dovedl Jan Neruda vrátit utrhačům jejich opovržlivé označení, protože dobře poznal, že v srdcích těch opovrhovaných je více citu, více spravedlivosti, více opravdovosti než u těch, kteří zavírali před životem dveře svých přepychových příbytků.

Jen s tímto národem, zrozeným z bouřlivých časů a kráčejícím v bouřných mračnech »vstříc hrdě vznešenému svému cíli«, byl Jan Neruda celým svým srdcem. S ním by byl chtěl zůstat »do skonání světa«, s ním bojovat »za volnost lidskou«, s ním rozezvučet znovu husitský chorál a kráčet stále kupředu — dál, jen dál!

A k tomuto Nerudovi se znovu vracíme, tohoto Nerudu nově objevujeme. Nezapomínáme ovšem ani na Nerudu humoristu, na lyrika Prostých motivů, na myslitele Písní kosmických, na skvělého vypravěče povídek z Malé strany — vše, co kdy napsal, dotváří a doplňuje jeho obraz a vše je projevem téhož velikého umělce. Ale zůstáváme mu stále mnoho dlužni. Ani zdaleka jsme neobjevili, nevydali, nezpopularisovali vše, čím Neruda promlouvá k dnešku. Ještě dlouho budeme hledat v jeho díle, pročítat je pozorně a s láskou znovu a znovu. A měly by se jím zabývat především naše soubory lidové tvořivosti, pro které je nevyčerpatelnou studnicí živé vody a nevysychajícím pramenem podnětů pro jejich práci.

JIŘÍ HÁJEK

—

STRAKONICKÝ DUDÁK

Osvojovat si pokrokové tradice lidové kultury a poznávat zvláštní znaky její národní povahy, oživovat je a dál rozvíjet, je jednou z podmínek kultury v socialismu. V duchu zakladatelů učení marx-leninského nabádají nás k tomu svými projevy president Klement Gottwald, ministři Zdeněk Nejedlý a Václav Kopecký.

V dramatickém díle J. K. Tyla jsou kořeny a v díle Aloise Jiráska kmen klasického repertoiru českého divadla. Uvedeme-li v roce stých narozenin Aloise Jiráska hry Tylovy, zejména ty, které předjímaly dílo Jiráskovo, revoluční a národní význam našeho divadla v minulosti vystoupí před námi ještě celistvěji a výrazněji. Ukážeme tím nepřerušenost jeho lidových tradic a společné zdroje umění vskutku národního. Studiem her prvního klasika českého divadla ještě lépe porozumíme jeho pokračovatelům, zejména Jiráskovi. Oba spojuje uvědomělý obdiv k nejrevolučnějšímu období naší minulosti, husitství, a živelná příchylnost k pracujícímu lidu, stranění jeho boji a věrné zpodobování jeho moudrosti a umělecké tvořivosti.

Tylovy a Jiráskovy dramatické báchorky jsou zbásněným obrazem toho, jak umělecká tvořivost byla v dobách nejtěžšího útisku nerozlučnou

*součástí života lidu, jeho štítem a zbraní. K tě*mto hrám plným lidové moudrosti a mravní čistoty, by se měla zvlášť soustředit umělecká tvořivost naší mládeže, soubory slovenské a také všechny ty soubory, které se chtějí osvobodit z buržoasního, úzce nacionalistického nebo povýšeneckého vztahu starší divadelní generace k Tylovu a Jiráskovu dílu. Je třeba k němu přilnout oddaně a bez výhrad. Dnešní lidová umělecká tvořivost by se měla tedy tohoto roku spolu s inscenacemi smavých a optimistických her Jiráskových pokusit také o nové, a přece původní provedení hlubokých báchorek Tylových. Proto po rozboru Jiráskovy Lucerny přinášíme rozbor Strakonického dudáka, který vyšel jako součást nového, nikým nepřepracovávaného vydání hry v nakladatelství Umění lidu. Jen takový rozbor a znalost původního textu klasické hry je zárukou správného přistoupení a poctivého vztahu k tvořivé jevištní práci na odkazu národní klasiky.* *REDAKCE*

*

Před třemi lety, roku 1947, jsme vzpomínali stého výročí napsání a uvedení Tylova »Strakonického dudáka«. Sto let putuje tato hra po českých jevištích, sto let rozněcuje lásku, radost i dojetí českého lidu; sto let zůstává nepochopena českým měšťákem, je znetvořována kosmopolitisujícími režiséry a vyvolává trapné rozpaky buržoasní kritiky. Bylo třeba historického vítězství lidových sil v únoru 1948, bylo třeba dovršení ideového a kulturního bankrotu našeho měšťáctva, aby tato hra byla objevena ve své skutečné ideové i básnické síle a významu: v roce 1948 ji Zdeněk Nejedlý ve svém článku ve »Varu« označuje za činoherní protějšek Smetanovy »Prodané nevěsty«, naší nejnárodnější a zároveň světově nejproslulejší opery.

Podceňující, či v nejlepším případě rozpačitý poměr celého předcházejícího období k takovému skvostu naší dramatické poesie, jakým je Tylův »Strakonický dudák«, nemá důvod jen v kosmopolitickém třeštění českého maloměšťáka, který se namáhal co nejvíc se podobat »velkému světu« západních imperialistů tím, že bude s opičí obratností napodobovat jeho gesta a způsoby, že co nejokázaleji poplivá a zhanobí vše, co má tehdy snad ještě společného s vlastním národem, jeho kulturním odkazem. U »Strakonického dudáka« měl český měšťák kromě svého nepřekonatelného komplexu jím vymyšlené t. zv. »české malosti« ještě další zvlášť silné důvody, aby nad ním upadal do rozpaků, aby se tvářil podcenivě či zvlášť nechápavě: »Strakonický dudák« mu totiž jako snad žádné jiné umělecké dílo z první poloviny 19. století připomínal jeho lepší minulost, stavěl mu před oči zrazené ideály roku 1848, odhaloval některé nepříjemné a nevábné rysy jeho tváře s pravdivostí dotěrného zrcadla. Není náhodou, že ta část kritiky, která se pod praporem buržoasního nacionalismu bila za nejtemnější černosotněnecké zájmy své třídy, vyzdvihovala z Tyla, k němuž se chovala s povýšenou blahovolností jako k příliš naivnímu, prostoduchému »propagátoru« svých cílů, toliko »Paličovu dceru«, »Bankrotáře«, »Pražského flamendra«, a všechny ostatní jeho t. zv. »měšťanské truchlohry«. Neboť právě v těchto hrách, vzniklých vesměs před rokem 1847, Tyl ani ideově, ani umělecky se ještě nevymanil z představ třídy, kterou kritisoval, snaže se překlenout hluboké třídní protiklady vznikajícího kapitalistického světa vírou v dobrotu a ušlechtilost lidského srdce. V těchto hrách jsou to zpravidla představitelé lidových vrstev, kteří svým příkladem přesvědčují a získávají rozmařilé, mravně defektní měšťáky. Za tyto své ideově a umělecky nejméně přesvědčivé hry, které jsou ještě přímým odrazem nevyzrálosti historické situace doby svého vzniku, které však sehrály v dějinách našeho dramatu průkopnickou roli první smělou kritikou buržoasní morálky, vysloužil si Tyl u naší měšťácké kritiky pohrdlivý přídomek »sentimentálního moralisty«. Tyto hry nemohly být ovšem svým kritickým ostřím našemu měšťáctvu nebezpečné: to bylo otupeno jejich nepravdivými, idealisujícími, všelidsky smiřujícími závěry. Proto právě do nich byl záměrně přenášen celý význam Tyla-dramatika, zatím co Tylovy revoluční »lidové báchorky« byly odsunovány kamsi na okraj literatury jako — pohádky, které lze hrát nanejvýš pro naivní venkovany a pro děti.

Tento osud stihl i Tylova »Strakonického dudáka«, ideově nejhlubší a básnicky nejsilnější dramatické podobenství české národní povahy, jaké bylo u nás napsáno, tuto jásavou apotheosu kladných, tvořivých sil našeho lidu i jasnozřivý, věky přetrvávající soud nad vším, čím chtěla zdravou sílu našeho lidu znetvořit a k svému obrazu přeměnit bezohledná kuplířská morálka naší buržoasie. Veliká dramatická báseň, na niž by byl hrdý kterýkoliv z evropských národů. Dosud nejčistší výtrysk naší dramatické poesie — a přitom pravý zázrak elementární básnické koncentrace a prostoty, která nejhlubší myšlenku umí zaklít do postav a dějů, srozumitelných, blízkých a drahých všem lidem bez rozdílu. Je to právě ten nejvyšší typ poesie, která všechny spojuje, nevylučujíc nikoho kromě těch, kdo se odcizili svému lidu, kdo přestali rozumět jeho nejvlastnějšímu jazyku, mateřštině české poesie.

Velikost Tylova »Strakonického dudáka« změříme, srovnáme-li ho s těmi, kdo byli Tylovými bezprostředními předchůdci ve zpracování švandovského motivu. Roku 1798 píše jeden z nejzasloužilejších představitelů první buditelské generace Š. Hněvkovský báseň »Dudák«,

která do starých lidových pověstí o proslulých pošumavských a zvláště strakonických dudácích, jejichž reálnými předlohami byli známí dudáci jako Zelenka, Havelka, Kubíček, Švanda a jiní, vnáší umělé, cizí motivy. Hněvkovského »Dudák« je zřetelnou obdobou německých faustiád: hrdina této básně je bezbožník, spolčený s ďáblem, který propůjčil jeho dudám moc čarovného působení na lidi. Svou hrou dudák nahání čertovi »dcerky a synky« a sám získává bohatství, které na obrátku rozmařile rozhazuje. Pro peníze dokáže v poslední dubnové noci hrát i čarodějnicím. Když se však pokusí svést svou hrou i pobožného poustevníka, světec ho prokleje a promění ho v skalní balvan. V duchu této změlčeně moralisující faustiády píše i roku 1799 pražský měšťan a spolupracovník Krameriův Jan Rulík »O zakletém dudákovi« a po něm v roce 1840 i neblaze proslulý konservativní staročeský žurnalista Jakub Malý svou povídku o dudáku Švandovi.

Víc než vliv předchůdců na Tyla zřejmě působil vlastní životní zážitek, když pobýval na Strakonicku na počátku třicátých let 19. století jako dočasný člen kočovné herecké společnosti. Tam patrně sám poznal nebo se alespoň z vyprávění seznámil s tehdy proslulým Vojtěchem Čertem, který prý roku 1820 hrál ve Strakonicích před císařovnou Karolinou Augustou. Zřejmě z této doby přináší si Tyl záměr zosobnit nejcharakterističtější rysy české národní povahy v postavě dudáka, která je výrazem nejen hudebního nadání českého národa, ale především výrazným představitelem lidové složky naší kulturní tvořivosti na rozdíl od složky dvorské, šlechtické a církevní.

Měříme-li myšlenkovou i básnickou velikost Tylovy dramatické básně, vidíme, jak téměř nic nemohl převzít od svých předchůdců a jak málo mu mohl dát i zážitek setkání s postavou proslulého dudáka Vojtěcha Čerta. »Strakonický dudák« je plodem celé životní zkušenosti Tylovy, hlubokým obrazem našeho národního života jeho doby, zanícenou kritikou jeho nedostatků i radostnou písní zdravých sil českého lidu, vítězné moci lidské lásky.

Podivuhodné kouzlo, hloubka a originalita »Strakonického dudáka« tkví v tom, že v něm básník zobrazil přelom dvou historických epoch našeho národního života ve formě — milostného příběhu dvou mladých českých lidí, dcery pošumavského hajného, Dorotky Trnkové, a dudáka Švandy. Jejich láska už není milostným vztahem nevolníků, o jejichž životě rozhoduje vrchnost. Jsou to lidé, kteří mohou sami vytvářet a určovat své lidské vztahy. Hajný Trnka svou jedinou dceru bezpochyby miluje a stejně i Dorotčina láska k Švandovi by mohla být bez jediného mráčku. A přece o tuto lásku musí svést veliký boj s jakousi abstraktní, neviditelnou mocí, která promlouvá ústy Trnkovými, která žene Švandu do světa a nebýt pomoci a ochrany Švandovy nešťastné matky, lesní panny Rosavy, nebýt věrné lásky Dorotčiny a Kalafunova přátelství, podlehl by Švanda té kruté, nelítostné síle. To, co se staví mezi Švandu a Dorotku, to je nelidská moc peněz, která v Tylově době, kdy do starého feudálně patriarchálního způsobu života vpadá nový rodící se kapitalistický řád, od základu mění lidské vztahy a celý způsob života. Starý Trnka by nebránil své dceři v lásce k Švandovi a v sňatku s ním, kdyby nevěděl, že Švandovi ani Dorotce nejsou nic platny jejich city a jejich dobré lidské vlastnosti, dokud Švanda nevydělá — dost peněz. V této základní dějové situaci »Strakonického dudáka« postihl Tyl celou zákonitost rodícího se kapitalistického řádu, který hodnotu člověka vyjadřuje jen v penězích, pokřivuje základní lidské vztahy, proměňuje ve zboží i nejkrásnější lidské city i myšlenky, znesvěcuje vše, co činí člověka člověkem. »Strakonický dudák« je prvním velkým básnickým protestem a vášnivou kritikou kapitalistického řádu, jenž byl napsán v naší literatuře. Ve vstupních obrazech této hry, odehrávající se v prostředí pošumavské vsi, kde se zjevují lesní panny, polednice a divoženky, zpívá vysloužilý voják Šavlička:

»Železnice, parostroje,
krámy, domy, fabriky —
to teď roste jako z vody
podle nové praktiky.
Měj si ale rozum v pachtu,
doly, hory světa slez,
přec nenajdeš blaha šachtu,
jsi-li chudák bez peněz!«

Svět, který se rodí na sklonku první poloviny 19. století v našich zemích, svět prvního rozvoje industrialisace, svět moderní techniky, zneužité kapitalismem k obohacování vládnoucí třídy a k stále většímu vykořisťování lidu, to je svět, v němž je pracující člověk Tylův, »chudák bez peněz«, vyhnancem, v němž nenalezne »blaha šachtu«, i kdyby měl sebevětší schopnosti. Ne lidské vlastnosti, ale vlastnické peněžní vztahy určují hodnotu i štěstí či neštěstí člověka v této společnosti.

»Peníze jsou pány světa,
dukát, to je pravý rek,
a co někdy stovka umí,
to by člověk sotva řek...
...Chceš-li zkusit ženskou
věrnost,
chceš-li zkoumat přítele,
chceš-li změnit panskou
lásku
nebo světské fortele,
všechno najdeš, není veta,
víru na hřeb nezavěs:
jenom vejdi na trh světa,
ale nechoď bez peněz!«

Tyl, který jako žurnalista a politik v revolučním roce 1848 bojoval za cíle liberální české buržoasie, vedoucí představitelky národa v boji proti feudalismu, zobrazil jako básník už v roce 1847 s obrovskou pravdivostí a hloubkou zrod

nepřeklenutelných rozporů řádu, který buržoasie vytváří, vyslovil nad ním v dějové exposici Švandova příběhu svůj tvrdý, neodvolatelný soud:

»Mnohý vzdychá: Milí bratří,
milujme se jak se patří,
nouzi rádi pomáhejme,
smutku slze utírejme,
lásku k bližním káže Bůh.
Tajně zatím dře a šidí,
tloustne potem chudých lidí,
stovku ze sta požaduje,
špejchary si naplňuje,
hladový ten vydřiduch!
Proto dím:
Povrchu se mnoho leskne,
vnitřku je to ale dým.«

Třídní protiklady, které vytváří kapitalismus, nelze smířit a zastřít žádným pokrytectvím, žádnými frázemi o křesťanské lásce, o nutnosti jednoty mezi vykořisťovanými a vykořisťovateli. Tak na samém úsvitu kapitalistické éry ukazuje Tyl zárodky společenských rozporů, které musí vést k odstranění kapitalismu.

Tak zobrazuje Tyl v základní dějové situaci, v milostném vztahu Švandy a Dorotky, který je komentován v přímo geniálních, myšlenkově revolučních a básnicky mistrovských písních a popěvcích, zákonitost rodícího se kapitalistického řádu, jehož pánem jsou peníze, pro nějž »dukát, to je pravý rek.« S tímto světem, s tímto řádem bojuje Dorotka a Švanda o svou lásku. Aby si mohl vzít Dorotku, musí mít Švanda peníze. Ty by však nezískal, kdyby hrál pracujícím lidem své rodné vesnice, své vlasti. Vzpomínka na nepoznanou matku, její láska i láska Dorotčina propůjčují Švandovým dudám kouzelnou moc otevírat lidská srdce, dávat jim radost a krásu. Ani s pomocí čarovného daru své matky, lesní panny Rosavy, jejíž postava je překrásným zosobněním kladných, životadárných sil české přírody, ducha rodné země, nemůže získat peníze jinak, než že půjde hrát bohatým a mocným tohoto světa.

I další osudy Švandovy obdivuhodně typisují zákonitost rodícího se kapitalistického řádu. Rosava propůjčila jeho dudám kouzelnou moc, aby mu tento prostý, podceňovaný lidový nástroj pomohl k jeho lidskému štěstí, aby vydělal peníze, bez nichž by si nemohl vzít milovanou Dorotku. Avšak Švanda, ocitnuv se jednou ve světě, zapomene pro peníze, jejichž lesk ho opojil, na cíl, kterému měly sloužit. Peníze, které vznikly jako nástroj člověkův, oddělily se od něho, staly se abstraktní, mimolidskou mocí, staly se pánem člověka. Získávání peněz pro ně samé stane se Švandovi smyslem života. Když přerval své lidské kořeny, když ztratil svůj cíl, vede ho toto opojení bohatstvím s železnou nutností až k půlnočnímu reji divých žen na popravišti, vede ho na smrt. Nevyvázl by životem, nebýt lásky Dorotčiny, které pomáhá Rosava, nebýt přátelství ryzího českého vesnického strejce, šumaře Kalafuny. Smrtící, životu nepřátelská pekelná síla peněz nemá nad ním moci v okamžiku, kdy se vrací tam, odkud vyšel, když nalézá bez všech bohatství, jež šel hledat do světa, největší bohatství lásky své matky i prosté české dívky Dorotky, pevné kořeny svého lidového původu.

Tak je »Strakonický dudák« především smělou kritikou kapitalistických životních řádů, které počínají koncem první poloviny 19. století proměňovat náš národní život, znetvořovat všechny základní lidské vztahy. Současně je revolučně romantickým vyznáním víry v sílu našeho lidu, v moc lásky, která překonává všechny pekelné nástrahy, oslavou pevného zakořenění v rodné zemi, hrdého vlastenectví českého lidu. Švandu učiní touha po bohatství, uznání a lesku »velkého světa« lokajem a šaškem pánů, hříčkou jejich rozmarů, okrasným předmětem jejich salonů. Po všem svém bloudění však nakonec v rodné zemi poznává: »V cizině jsem nebyl doma. Já nechal tedy svět světem být a vandroval jsem domů. Kdo mě potřebuje, však on mě najde, mým dudám nevyrovná se žádná muzika«. Světoběžník Vocílka se ho ptá: »A hodláte zde zůstat?« Švanda odpovídá: »Až do smrti.«

Jak hlubokou odpověď zde dává Tyl ústy Švandovými na celou onu typicky měšťáckou problematiku naší »národní malosti«! Skutečná malost, ukazuje Tyl, je právě jen v kosmopolitickém lokajování a služebničkování u cizích prahů, v onom zběsilém, udýchaném »dohánění Evropy«, pod nímž náš měšťák rozumí přežvykování všech výplodů chorob a úpadku buržoasní kultury západních zemí. Ten, kdo své nejlepší síly dá do služeb vlastnímu lidu a jeho štěstí, nemusí mít strach z naší »malosti«, nemusí se obávat, že jeho schopnosti nebudou oceněny »světem«. Vše kladné a veliké, čím obohatíme život našeho lidu, nalezne a osvojí si nakonec i ostatní svět. Jedině službou svému národu, svému lidu, můžeme prospět světovému pokroku, lidu všech zemí. Bez spojení s lidem stává se Švandovo dudácké umění prázdným virtuosničením, ztrácí náplň i smysl. Je silné jen silou svého lidu, jeho citů a myšlenek, je veliké jen tím, že činí život pracujících lidí radostnějším a krásnějším.

»Strakonický dudák« je v postavách jednotlivých hrdinů jedním z nejhlubších básnických obrazů českého člověka, kladných i záporných rysů jeho charakteru. Tyl ukazuje tyto rysy ne vyabstrahovaně a vyspekulovaně ve vlastnostech jediné postavy, ale v souhrnu všech svých postav. To, co později mnozí buržoasní ideologové a umělci vyhlásili za hlavní znak naší t. zv. »národní povahy«, onen »typicky český smysl pro skutečnost«, přizpůsobivost, přízemnost a sklon k chytrácké vypočítavosti, ukázal Tyl v postavě zběhlého studiosa Vocílky ne jako znak »naší národní povahy« vůbec, ale jako typický znak našeho maloměšťáka. Vocílka, jedna z nejhlubších Tylových dramatických postav, to je sám prototyp vší prodejnosti, bezzásadovosti, chytráctví a příživnictví, které

jsou právě produkty buržoasní morálky, jež učinila zásadou všech zásad snahu mít se dobře na cizí účet, nechat na sebe pracovat jiné. Vocílka není ovšem velkorysý vydřiduch, typický vykořisťovatel, nýbrž právě drobný příživníček a sluha vykořisťovatelů: vždyť v době, kdy byl »Strakonický dudák« psán, neměli jsme ještě u nás velkou průmyslovou buržoasii, nýbrž jen narůstající řemeslnickou a obchodnickou měšťanskou vrstvu, která se přiživovala na zbytcích kořisti silné buržoasie německé. Vocílka má výrazné rysy její psychologie: je ochoten sloužit každému, kdo zaplatí, je hotov každého ve vší počestnosti okrást a spoléhat se v každé šlamastice na svoji nepřekonatelnou výřečnost, která umí dát »nejideálnější« pohnutky nejšpinavějším činům. Tajemství jeho »úspěchů« je v tom, že kalkuluje na všechny projevy lidské hlouposti: jeho sebevědomí je ve víře, že »dokud je hloupost na světě, to se chytrá hlava neztratí«. Ale všechny jeho darebácké kousky, zrady a chytráctví jsou nakonec bezmocné, směšné, bezmezně hloupé vedle veliké pravdy mateřské lásky, Dorotčina citu, Kalafunova přátelství, jeho zdravé lidové moudrosti. Nakonec ho Švanda se sebe setřese jako obtížný hmyz a on se vrací do svého »velkého světa«, kde jedině mu ještě kyne naděje na celé zlaté doly lidské hlouposti, z níž žije a se kterou obchoduje. Tento »velký svět« líčí Tyl v druhém jednání v postavách krále Alenora, princezny Zuliky a prince Alamíra a jejich služebníků. Někteří z nejnovějších komentátorů chtějí vykládat »tureckou epizodu« Strakonického dudáka jako »satiru na habsburskou Vídeň«. Takový výklad zužuje a zkomoluje smysl »Strakonického dudáka«, který v báchorkovitém motivu »turecké země« postihuje ne některý konkretní evropský dvůr, ale naivní představy všech českých Švandů o »velkém světě« vůbec. Jeho satira není dravě útočná a hněvivá, nýbrž z počátku spíš ironicky výsměšná. A právě v tom je její síla: vyjadřuje bezprostředností svého osvobozujícího smíchu nejpravdivěji a nejpřesvědčivěji obrovskou převahu českých lidových hrdinů, jediných, kteří lidsky myslí a cítí i jednají, nad světem těchto panoptikálních figurin, které by byly jen ubohé a směšné, kdyby jim jejich bohatství nedávalo strašlivou moc, kdyby touto vražednou nelidskou mocí nemrzačili a nedusili život ostatních lidí.

V střetnutí s tímto světem nalézá po všech svých omylech sám sebe i Švanda, který společně s Kalafunou, Tomášem, Dorotkou, Kordulou a ostatními zosobňuje nejhlouběji povahové vlastnosti českého člověka.

Kalafuna a starý dudák Tomáš, to jsou lidé neoddělitelně srostlí se svou zemí: Kalafuna má vyrovnanost, klid a národní hrdost českého pracujícího člověka, jeho lidskou věrnost a spolehlivost, která obstojí ve všech zkouškách, která nemůže zradit přítele a opustit trpícího, která kdekoliv pod sluncem, třeba v nejnádhernějších královských palácích nepřestane toužit po dvorku rodného stavení, kde »všecko to krákoře«. Kalafuna je nejjímavějším typem českého táty, který, když je to nutné pro záchranu přítele, opustí rodinu a vydá se do dalekého nepřátelského světa, ale nikdy nepřestane nosit v srdci obraz svých dětí i své manželky a šťasten je teprve, když je opět mezi nimi. Švanda je proti němu ovšem člověk mnohem větších cílů a ctižádostí, je znamenitý hudebník, je smělý, podnikavý, velkorysý. To je druhá složka povahy českého člověka, která může být právě tak dobře naší velikou silou, jako se stává slabostí, není-li spojena s kalafunovskou věrností sobě samotnému, vlastnímu původu, rodné zemi. Ve svém jádře je i Švanda čistý venkovský chlapec, který je schopen ryzího citu, který však při své sensitivnosti mnohem spíš podléhá cizím vlivům, umí-li druhá strana využít jeho ješitnosti a určitého sklonu k velikášství. Jde do světa s vidinou své lásky k Dorotce. Svět mu má otevřít bránu k jeho štěstí. Jeho tragická vina, kterou vykupuje dlouhým utrpením, je především v tom, že opojen lichocením a bohatstvím, kterým ho zahrne svět mocných, stane se jeho otrokem, ztratí to nejdůležitější, proč vyšel do světa, lásku své Dorotky a důvěru, pomoc a věrné přátelství lidu, z něhož vyšel.

V Dorotce vytvořil Tyl jeden z nejkrásnějších typů české ženy. Její láska ke Švandovi je bez mezí, dovede jí obětovat vše. A přece to není slepá, pudově otrocká závislost, nýbrž uvědomělý, bohatý, krásný lidský cit. Nemohla by milovat Švandu za každou cenu, ať je jakýkoliv, miluje všechno kladné a zdravé v něm a pomáhá mu vítězit. »Jestli se nepolepší sám od sebe, nechci mít ouvazek se zlými,« říká Dorotka po svém návratu z turecké země, když jí Švanda vyhrožuje, že »si něco udělá«, když mu neodpustí. Avšak když jí Rosava prozradí, že se Švanda ocitl v nebezpečí života a že jen ona ho může zachránit, neváhá jít na šibeniční vrch a vyrvat ho z kruhu divých žen. Láska v Tylově pojetí není zde, ani v žádné z ostatních Tylových her slepou, ničivou vášní, která člověka zotročuje, odvádí od jeho společenských úkolů, isoluje od života ostatních lidí, nýbrž velkou životní tvořivou silou, která posiluje to, co je v člověku dobré a jasné, která ho spojuje nejpevněji s ostatními lidmi, dává mu sílu překonat všechny překážky a nebezpečí. »Láska oddolá i pekla moci«, to je vyznání víry, jímž vyznívá tato hra. Dorotka, milující, statečná, věrná, obětavá a přitom lidsky moudrá a samostatná dívka, to je jeden z nejkrásnějších obrazů české ženy, jaký byl stvořen v naší literatuře. Je doplněn postavou Kalafunovy Korduly, typem dobré, starostlivé české mámy, která často nese tíži starostí o rodinu i za svého muže a přece, přes všechno hudrování a škorpení, svého muže miluje a je mu nejvěrnější, nejspolehlivější oporou.

Postava víly Rosavy je překrásným básnickým obrazem mateřské lásky, která obětuje vše svému dítěti, je mu všudypřítomnou ochranou,

posilou a pomocí. Většina novějších Tylových vykladačů zůstala zpravidla s nepochopením a rozpaky stát před pohádkovými motivy »Strakonického dudáka« i jiných jeho nejkrásnějších her. Klíč k nim ukázal teprve Zd. Nejedlý ve své tylovské studii: »Tylova báchorkovitost — píše Zd. Nejedlý — to jemu není záminka, aby se vyhnul skutečnosti. Právě naopak. To mu dovoluje, aby se nedával spoutat formami běžné skutečnosti a sáhl hloub pod tento vnějšek, a tam našel daleko větší a závažnější skutečnost.« V »Strakonickém dudáku« mohl Tyl napsat tak krásnou a básnicky silnou apotheosu mateřské lásky, zobrazit její zázračnou sílu a moc právě proto, že ji povýšil do pohádkové roviny a že ji vyjádřil překrásnou symbolikou lidových národních pověstí a báchorek. A nejen to: tím spojil motiv mateřské lásky s motivem české přírody, české země: jeho lesní víly, to nejsou »nadpřirozené« pohádkové bytosti, to je přímo ztělesnění ducha české země, českých lesů, luhů a řek. V nich splývá člověk a příroda, minulost s přítomností, skutečnost a sen. Tyl využil záměrně těchto čistých výtvorů fantasie našeho lidu i proto, aby příběh Švandova bloudění a návratu zakořenil ještě hlouběji v české půdě, v lidové básnické tradici, v lidové obrazotvornosti.

A tak právě to, co je v Tylovi nejhlubší a nejčistší, musilo zůstat nepochopeno českým měšťákem. To platí i o Tylovu dramaticky stavebném mistrovství, které ovšem nevychází z dogmat klasicisující estetiky, nýbrž vytváří novou originální formu, spočívající v dramatické vazbě delších i krátkých výstupů a scén, v níž — podobně jako v největších dramatech Shakespearových — síla dramatu není založena na formálních principech jednoty místa, času a děje, nýbrž na nejvyšším básnickém principu jednoty lidského osudu, ideového smyslu. Originalita Tylovy formy je ve spojení dramatické prósy s poesií a se zpívanými vložkami, které nejsou samoúčelné, nýbrž komentují a dovršují vlastní děj. Tím se Tyl stal tvůrcem nového dramatického útvaru, v němž v celém dalším vývoji našeho dramatu zatím nenalezl pokračovatele.

*

Výrazem toho, jak dokonale nic nechápali z Tyla jeho následovníci, je většina »úprav« »Strakonického dudáka«, jak dosud bývaly hrány na našich jevištích. Jediné věci, zdá se, dobře rozuměli Tylovi buržoasní upravovatelé: že by Tylovy revoluční písně a básnické kuplety mohly být stále ještě velmi nebezpečné jejich třídě.

Je příznačné, že všechny úpravy »Strakonického dudáka« až do Kvapila vypouštějí buřičský Šavlíčkův kuplet »Peníze jsou pány světa« v prvním dějství hry. Stejně byla nejrůzněji komolena píseň »Po vrchu se mnoho leskne« (u Kvapila na př. vypuštěna sloka: »Mnohý vzdychá: milí bratři... atd.) i další zpěvní vložky. Upravovatelé i režiséři se snažili zastřít v této hře vše, co ukazovalo její revoluční, bojovný smysl, zahalovali ji do mlh hloupé, netylovské, měšťácké sentimentality či ironisovali ji zdůrazňováním »naivity« Tylových postav a příběhů. Příznačná je pro neporozumění a rozpaky našich divadelníků zejména úprava Jaroslava Kvapila z roku 1923 (vydal F. Švejda), který nejen že vypouští útočné politické písně, ale i »zdokonaluje« Tyla tím, že stahuje jednotlivé výstupy a proměny ve větší celky. Dochází tak k takovým nehoráznostem, že na př. ve III. dějství dělá z Korduly hostinskou, aby mohl spojit hospodskou scénu se scénou návratu Kalafunova a Dorotčina. Tak se — domněle z důvodů »modernisace« a »dramatického zdokonalení« — stal starý dobrý český šumař Kalafuna, který shání po krejcárku na výživu svých dětí — rázem zámožným hostinským a Kordula zdatnou výčepnicí! Nad to ještě pokládal Kvapil za nutné »doplnit« Tyla řadou vycpávkových, lyrisujících veršů kvapilovské provenience a scénu v Alenorově zámku uvést primitivní parodistickou taškařicí. Že tak ze samého Tyla, z nejvlastnějšího plného smyslu jeho hry mnoho nezůstalo, je nasnadě.

Naposledy vyšel neupravený Tylův text »Strakonického dudáka« jako 5. svazek »Dramatických spisů J. K. Tyla« v nakladatelství B. Kočího roku 1907. Tento text, který až na drobná nedopatření a omyly v podstatě věrně přetiskuje první vydání Tylova »Strakonického dudáka« z »Divadelní biblioteky« (r. 1858), je základem tohoto vydání. Vydáváme tento původní text s uvedením hlavních odchylek jednotlivých upravovatelů nikoliv jen pro účely literárně vědné, nýbrž pro živou potřebu našeho divadla. Jsme přesvědčeni, že toto nejvzácnější básnické dílo naší dramatické klasiky nepotřebuje, ba vůbec nepřipouští jakékoliv hlubší textové zásahy. Všem, kdo budou pro jednotlivá nastudování »Strakonického dudáka« dramaturgicky upravovat, můžeme radit jen k největší vážnosti a úctě k Tylovu původnímu textu. Nechť je pro ně všechny největší výstrahou takové »přepracování« a »aktualisace« »Strakonického dudáka«, jaké se neodpovědně »dopustil« budějovický režisér K. Konstantin v roce 1949, který došel až k absurdnímu křiklavému opereťáckému nesmyslu, jenž byl výrazem nejhlubší neúcty k našemu kulturnímu dědictví a zásadního nepochopení jeho smyslu.

Nechť i toto vydání původního Tylova textu přispěje k tomu, aby »Strakonický dudák« nastoupil n o v o u v í t ě z n o u p o u ť českými divadly, aby se jeho inscenace stala předmětem nejvyšší umělecké ctižádosti našich dnešních režisérů a herců, aby byla krystalisačním bodem vývoje našeho nového básnického realismu, zaníceného pro největší ideály našeho lidu, naplněného smělým tylovským revolučním romantismem víry v neomezené tvůrčí síly a schopnosti pracujících lidí naší vlasti, v její slavnou a šťastnou budoucnost.

(Komentář Jiřího Hájka ke hře J. K. Tyla »Strakonický dudák«, která vyšla v edici Divadlo lidu v nakladatelství Umění lidu.)

SOVĚTSKÉ DIVADLO — BOJOVNÍK ZA MÍR

V sovětském časopise „Kultura i žizň" vyšla 21. ledna letošního roku obsáhlá stať D. Pisarevského o významné úloze sovětského divadla a sovětské dramaturgie v boji za mír. Přinášíme z ní podstatné části jako úvod k ukázce ze hry Borise Lavreněva „Hlas Ameriky", která je na repertoáru Divadla státního filmu a brzy vyjde tiskem. Zpracování mezinárodní thematiky náleží k slavné tradici sovětského divadla. V této době se její „zeměpis" nesmírně rozšířil. Na repertoáru sovětských divadel jsou hry, které zobrazují boj o mír a socialismus v zemích lidové demokracie, hry o nové demokratické Číně, o svobodymilovném korejském lidu, o výstavbě jednotného a mírumilovného Německa, o boji lidu ve Francii, v Italii, o poválečné Anglii, Finsku, Turecku, Iránu, skandinavských zemích a Blízkém Východu. Několik her je věnováno současné Americe.

Hry, jako „Spiknutí odsouzených" od N. Virty, „Hlas Ameriky" od B. Lavreněva, „Ruská otázka" od K. Simonova, „Lidé dobré vůle" od Mdivaniho, „Missurijský valčík" od N. Pogodina, „Snížek" od V. Ljubimové, „Za druhou frontou" od V. Sobka, „Na jih od 38. rovnoběžky" od Taj Djan Čuna živou a obraznou řečí umění posilují myšlenku nepřemožitelnosti míru a demokracie.

První hry na toto thema líčily živelný protest prostých a čestných lidí proti válce, jejich osvobození z omylů buržoasního myšlení, jejich ještě nesmělé počiny. Avšak nejnovější hry z doby akce podpisů stockholmské resoluce ukazují ohromný růst a zpevnění fronty obránců míru, jejich aktivní boj proti válečným štváčům. V bojovném jednání hrdinů nových sovětských her poznáváme slavné činy skutečných bojovníků za mír, jako jsou R. Diennová, H. Martin, F. Jolliot-Curie, H. Fast, P. Robeson.

Sovětští lidé se jeví jako velký příklad všem lidem v jiných zemích v jejich boji proti temným silám války. A v těch hrách, kde sovětští lidé přímo nevystupují, poznáváme je v projevech hlubokého humanismu a morálky, oddané služby velkému mírovému dílu, nesmiřitelného boje s pletichami reakce. Umění sovětského divadla je bojová, ostře zahrocená zbraň. Odhaluje bestiální podstatu amerického imperialismu, s oprávněným hněvem ho usvědčuje z krvavých zločinů, strhává masku s tváře imperialistických uchazečů o panství nad světem, jdoucích ve stopách Hitlerových. Sovětská divadla předvádějí celou galerii typů nepřátel míru, od tiskových gangsterů až po agenty Vatikánu, z nichž všichni jsou lokaji Wall Streetu.

Sovětské divadlo odkrývá před diváky zlověstný obraz „nového řádu", který se chystají zavést v celém světě americké vládnoucí kruhy, obraz válečné hysterie, rozpoutané imperialistickými štváči. Věrno starým tradicím Gorkého a Majakovského, seznamuje diváky se skutečnými vlastnostmi „amerického způsobu života", s postavením pracujících v zemích mongolských národů, v zemích zmarshallisovaných, kde vládne hlad, nezaměstnanost, rasová diskriminace a zběsilý fašistický teror.

Sovětská dramaturgie i divadlo pranýřuje buržoasní ideologii ve všech jejích odporných projevech. Hry, jako „Čestný soud", „Cizí stín", jsou ostře zaměřeny proti kosmopolitismu — této otravné zbrani reakce, proti hanebnému poklonkování před zahnívající kulturou buržoasního Západu.

Mnohé z těchto her vynikají smělým a zajímavým zpracováním dramatických konfliktů, psychologicky věrnou a hlubokou kresbou dějů i povah a staly se vítanou látkou divadlům, strhly k sobě vášnivé tvůrčí snahy režisérů a herců. Vznikla tak představení vysoké úrovně, z nichž mnohá přinesla nejzářivější herecké výkony posledních let. Hry o boji za mír se staly součástí repertoáru všech divadel, jak největších akademických, tak kolchozních kroužků.

Na jeviště divadel přišli noví hrdinové. Jejich hluboce lidské, statečné, silné povahy našly cestu k srdcím sovětských lidí.

Provedení těchto her v zemích lidových demokracií přispěje k ještě těsnějšímu sblížení se sovětským uměním a k posílení úlohy divadel těchto zemí jako bojovníků za mír.

BORIS LAVRENĚV:
PŘED VÝBOREM PRO NEAMERICKOU ČINNOST

(Kabinet Scoundrella, zplnomocněnce výboru pro neamerickou činnost při kongresu USA.)

Whiler (senátor): Zde máte rozkaz o propuštění z armády. Dostal jsem ho před hodinou. Dostal jsem ho bez zbytečných průtahů a formalit. Ochotně mi pomohl generál-major Howston. Sám informoval ministra. Ten rudý had totiž sloužil za války v Howstonově pluku. Po tom skandálu, o kterém už víte, Howston ho sám vyřadil ze svého pluku a poslal z Evropy. Nezapomeňte si poznamenat jméno toho generála. Howston! Vyšel mi velmi ochotně vstříc a v rozmluvě s ním jsem se přesvědčil, že na něho můžete plně spolehnout a může vám být ještě velmi užitečný.

Scoundrell (zapisuje si do bloku).

Whiler: To je všechno. S tím Kiddem nedělejte žádné ceremonie. Pod ministerstvo války už nespadá.

Scoundrell: To se mi hodí.

Whiler: Budu v čítárně. Až to s ním skončíte, zazvoňte mi. *(Odejde.)*

Scoundrell (zapíná mikrofon a mluví): Halo! Sikesi! Po druhém zazvonění zapnete magnetofon! Rozuměl jste? ... Ano! ... Ano ... dobře.

(Klepání na dveře. Scoundrell nereaguje. Po několika vteřinách se dveře otevřou a vejde Kidd ve vojenské uniformě. Má připjaty oba řády, americký i řád Rudého praporu.)

Kidd: Pan Scoundrell?

Scoundrell (listuje v deskách a neodpovídá).

Kidd (přistoupí ke stolu a energicky): Pan Scoundrell?... Důrazně protestuji proti předvolání, které jste zřejmě podepsal vy! Nejsem vám podřízen a nejsem ani povinen plnit vaše příkazy. Jsem voják a podléhám vojenským úřadům.

(Scoundrell pomalu otáčí hlavu a prohlíží si Kidda.)

Scoundrell (ledově): Kdo jste?

Kidd (klade pozvánku na stůl): To jste podepsal vy?

Scoundrell (stejným tónem): Ptám se vás, kdo jste.

Kidd: Kidd. Kapitán Walter Kidd. Velitel šestého úseku obrany pobřeží Atlantiku.

Scoundrell: Proč neřeknete »bývalý«?

Kidd: Nerozumím vám! Kdo »bývalý«?

Scoundrell: Vy!... Bývalý velitel. Už rozumíte?

Kidd: Ne! Bývalým se mohu stát jen na rozkaz ministerstva.

Scoundrell: Tady je!

Kidd (bere překvapeně rozkaz do ruky): Jaký je to nesmysl? Jak mě mohli propustit z armády, aniž mi vysvětlili důvody, aniž mi sdělili obvinění, aniž...

Scoundrell: Propustili vás, a to je všechno.

Kidd: Budu protestovat proti tomuto rozkazu. To je nezákonnost a zvůle.

Scoundrell (stiskne dvakrát zvonek): Zlá vůle? Vy nazýváte rozkaz amerického ministra války zvůlí?

Kidd: Jako každý rozkaz, který porušuje vojenské zákony a předpisy.

Scoundrell: Obraťte se se svou stížností na ministra. Nechci se s vámi bavit, budu vás vyslýchat!

Kidd: A já nebudu odpovídat. Opakuji, že vám nejsem podřízen.

Scoundrell: Nebyl jste do deseti hodin dopoledne. Ale od deseti hodin a jedna minuta jste obyčejný poddaný Spojených států. A když nebudete odpovídat, budete souzen pro urážku kongresu.

Kidd: Ach tak!... Čistá práce!

Scoudrell: Co jste řekl?

Kidd: Řekl jsem — čistá práce! Rozumíte?

Scoundrell: Ano, úplně... Jméno, příjmení?

Kidd: Znáte je.

Scoundrell: Ano... Kdy jste přišel se svou rodinou do Ameriky z Ruska?

Kidd: Pro informaci: Má rodina přišla před čtyřmi sty lety ze Skotska. Dovolte, pane, a kdy jste vy obšťastnil Ameriku svým příchodem?

Scoundrell: Ptám se vás, kdy jste přišel po válce z Ruska do Ameriky?

Kidd: Je mi líto, ale nikdy jsem v Rusku nebyl.

Scoundrell: Nelžete! Váš pluk byl na území, které jsme potom postoupili Rusku. Byl jste tedy v Rusku.

Kidd (směje se): Z vás by byl znamenitý učitel zeměpisu pro duševně choré.

Scoundrell: Koho pokládáte za spojence Ameriky?

Kidd: Velkou Britannii a Sovětský svaz.

Scoundrell: Jak? Opakujte!

Kidd: Stačí jednou, nejsem papoušek!

Scoundrell: Dobrá... Stačí... Máme zde svědectví, že jste zářil radostí, když jste slyšel o úspěších Rudé armády. Můžete to popřít?

Kidd: Ne. Potvrzuji to. Myslím, že každý čestný americký důstojník musel mít radost ze společných úspěchů.

Scoundrell: Jak? Úspěch americké armády a úspěch rudých, to je pro vás totéž?

Kidd: V době války samozřejmě. Bojovali jsme proti společnému nepříteli.

Scoundrell: Je pravda, že jste dal padesát dolarů na sbírku pro Rusy?

Kidd: Ano. Bylo to, bohužel, koncem měsíce — neměl jsem víc při sobě.

Scoundrell: Jasné... Hovořil jste nedávno s poručíkem Barisem z devátého bunkru o nedostatcích společenské morálky. Radil jste mu, jestliže chce mít správnou představu o rozkladu tak zvané společnosti, aby četl Swifta *(dívá se do listin)* ...a Ti... tuk... Tikkuriho. Kdo je to Swift a Tikkuri? Komunisté? Kde bydlí?

Kidd (směje se): Jmenují se Swift a Thackerey... Největší satirikové na světě. Ale nejsou komunisté. Od nějakého času bydlí ve svých hrobech na londýnských hřbitovech. Víc než sto let. *(Přestane se smát.)* A už mě ty hlouposti začínají nudit. Co, k čertu, ode mne chcete?

Scoundrell: Tady vyslýchám já... Vy odpovídejte!

Kidd: Protiví se mi odpovídat na idiotské otázky!

Scoundrell: Rád věřím, ale odpovídat musíte. Jinak vás odevzdám tajné službě.

Kidd: Děkuji. Jste velmi laskav. Račte pokračovat.

Scoundrell: Jakého jste náboženství?

Kidd: Evangelík.

Scoundrell: Mister Buttler, který zná velmi dobře vaši rodinu, svědčí, že vůbec nechodíte do kostela.

Kidd: Nemám čas. Vojenská služba mě plně zaměstná.

Scoundrell: Modlíte se doma?

Kidd: Někdy.

Scoundrell: Za koho? Modlíte se za členy kongresu?

Kidd (po pause): Ne... Když vidím členy kongresu, modlím se za Ameriku.

Scoundrell: Vychováváte svou ženu v sympatiích k rudým?

Kidd (vstane rozhořčen): Ani slovo o mé ženě! Nejste hoden vyslovit její jméno.

Scoundrell: Vy tedy sám souhlasíte se zločinnými bludy komunistů?

Kidd: Když jsem přicházel ke dveřím vašeho kabinetu, měl jsem velmi daleko ke komunismu. Teď k němu mám mnohem blíže.

Scoundrell: Vidím. *(Vstane a ukazuje prstem na prsa Kiddova.)* Co je to?

Kidd: Válečná vyznamenání za službu Americe.

Scoundrell (vyšším hlasem): A ten ruský plíšek, to je také zásluha za službu Americe?... Nebo za zradu?

Kidd (sevře pěsti): Co jste to řekl? Radím vám, abyste byl opatrnější. Nebo vám vyrazím zuby, jestli řeknete ještě slovo o mém ruském vyznamenání.

Scoundrell (vyjme revolver): Zkuste to! Pomalu!

Kidd: Ó, jaký jste předvídavý. Vidím, že jste už párkrát nějakou dostal.

Scoundrell: Nemám už žádné otázky, pane Kidde. Všechno je jasné. Vy jste zrádce Ameriky. Naložíme s vámi jako s rudým. Budete umírat pomalu hladem a bídou. Po celé Americe nedostanete práci... Ale můžete se zachránit. Víme, že jste byl statečným důstojníkem a že vaše jméno se objevovalo často v rozkazech. V Americe ještě nezapomněli na vaši slávu... Stačí, když uděláte...

Kidd: Co?

Scoundrell: Maličkost: Mluvit v radiu. Pět minut vysílání do celého světa. Řeknete, že vy, americký důstojník, jste se přesvědčil o agresivních plánech Rusů. Řeknete, že Rusové chtějí ovládnout Ameriku a vyhladit Američany. Proto že jim vracíte s pohrdáním jejich rudý řád, nedůstojný Američana. Víc nic. Jakmile budete opouštět rozhlasové studio, rozkaz o vašem propuštění bude zničen a vše zapomenuto.

Kidd (pausa): A když nic neřeknu? Co pak?

Scoundrell: Budete ponechán svému osudu.

Kidd: Musím vám odpovědět hned?

Scoundrell: Dřív, než odejdete z této místnosti.

Kidd: Dobře. *(Sejme s bluzy americký váleční kříž, políbí ho a položí na stůl.)* Abych vás zbytečně nezdržoval, vracím vám toto vyznamenání. Přijmu je nazpět, až v Americe budou dávat vyznamenání čestné ruce a až je budu moci nosit bez začervenání. Ruský řád si ponechám. To je všechno.

Scoundrell: Ah tak, dobře jste to uvážil?

Kidd: Schopnost uvažovat, to je právě to, co vám chybí. Ale to ještě není všechno. Vím dobře, kdo v tomhle všem má ruce. A nemýlím se, když prohlásím, že ani v těch nejšpinavějších doupatech Ameriky by se nenašel pár špinavějších rukou, než jsou ruce Whilera. Nenechám se zadusit takovýma rukama... Budu bojovat...

(Úryvek ze hry »Hlas Ameriky«.)

PROHLOUBIT, ZPEVNIT A OBOHATIT NAŠI PRÁCI

Ve dnech 2. a 3. února t. r. se konal v Praze ústřední aktiv kulturně osvětových pracovníků z krajů. Jeho účelem bylo zajistit splnění Soběslavského plánu a prohloubení kulturně osvětové práce v r. 1951. Hlavní referát o problémech a směru výstavby Osvětových besed pronesl náměstek ministra ing. arch. Miroslav Kouřil. Vytyčil v něm zásadně hlavní úkoly masové politicko-agitační práce na vesnici ve třetím roce pětiletky. Celý jeho projev byl otištěn v 6. čísle Osvětové práce (str. 113 a n.). Z jeho projevu vyplývají důležité úkoly také pro pracovníky lidové tvořivosti.

Zamyslíme se zde nad těmito úkoly jako nad dílčím úsekem osvětové práce, je však nutno, aby si pracovníci naší lidové tvořivosti byli neustále vědomi nutné souvislosti svého pracovního oboru se všemi ostatními dílčími úseky osvětové činnosti. Nelze na př. pro ochotnické divadlo nevidět činnost lektorského sboru přednášejících nebo pro taneční soubor zavírat oči před současnou akcí lidové knihovny. Nelze si hrát na vlastním písečku, ale je nutno vidět společný cíl.

Aktuální úkol osvěty formuluje náměstek ministra ing. Kouřil heslem »Výstavba Osvětových besed jako skutečných společenských středisek každé obce, každého újezdu«. Z tohoto požadavku vyplývá pro pracovníky lidové tvořivosti, ať jsou již svou činností zapojeni do závodního klubu nebo do JZD, že budou ze všech sil podporovat zárodky společenského života při OB. Jestliže na př. Osvětová beseda organisuje přednášku z oboru mičurinské agrobiologie, pak členové souborů umělecké lidové tvořivosti se stanou jejími horlivými propagátory, pomohou kulturní vložkou zpestřit program, přičiní se, aby výzdoba sálku či místnosti spoluvytvářela přátelské společenské prostředí, které je živnou půdou pro diskusi k přednášenému thematu. Ale stejně přiloží pracovníci lidové tvořivosti ruku k dílu, bude-li na př. třeba brigádou zdokonalit provoz lidové knihovny nebo upravit cvičiště místního Sokola v lehkoatletickou dráhu, na níž by bylo možno plnit příslušné disciplíny TOZ. Tato práce přinese dobré ovoce, protože získává takovému souboru lidové tvořivosti dobré pomocníky pro budoucnost. Nelze přece popírat, že takový divadelní soubor velmi nutně potřebuje pomoc knihovny a jejího čtenářského kroužku, nejen snad v tom nejzákladnějším — při vypůjčení hry — ale i při vyhledávání pomocné a studijní literatury, která jej poučí o době, v níž se děj studované hry odehrává, a prohloubí tak pohled na divadelní práci. Vlastním účelem ochotné spolupráce však není utilitaristické pojímání vzájemné pomoci (»my pomůžeme vám, vy nám«), nýbrž vědomí společného cíle, jímž jest pomoc lidu, v našem případě vesnickému lidu, při budování socialistické vesnice a stálém zvyšování jeho kulturní úrovně.

Přímo na soubory lidové tvořivosti se obrací náměstek ministra výzvou: »Další obor života Osvětové besedy musíme spatřovat v tom, že se stanou místem intensivního života souborů naší lidové tvořivosti. Nejen jako místa jejich veřejného vystupování, ale především jako kluby sloužící přípravě vystoupení, zlepšování práce po stránce odborně umělecké i po stránce ideově politické.« — To znamená, že zkoušky souborů lidové tvořivosti se odstěhují z hostinců, jejich kouře a hluku, do místnosti Osvětové besedy, jejíž vybavení budou i veřejní činitelé podle možnosti doplňovat. V takovém prostředí jsou dány podmínky pro příkaz zlepšování práce ve všech směrech. A je nutno, aby se zejména umělecké lidové soubory zamyslily nad umě-

leckou kázní a odpovědností, nad tím, že bez intensivní práce není a nemůže být dobrého umění, ať již to je divadlo, tanec, recitace, či kterýkoliv jiný druh umělecké tvořivosti. V tom, jakož i v hluboké ideovosti své práce mohou jim být vzorem methody sovětských souborů lidové tvořivosti, jak se o nich dovídáme z publikace Kulturně osvětová práce na vesnici.

Tím, že přestěhujeme zkoušky souborů z hostince do OB, dáváme však nejen předpoklady k všestrannému prohloubení práce, nýbrž i k tomu, že takový soubor skutečně (nejen papírovým začleněním) vroste do Osvětové besedy, začne se zde cítit doma, začne na veškerou činnost OB nahlížet jako na svou věc, bude za podniky OB cítit spoluodpovědnost, stane se jejich iniciátorem, propagátorem, organisátorem. A jakmile toho dosáhneme a jakmile se nám začne rozvíjet dobrá spolupráce mezi jednotlivými zájmovými kroužky, které dotud provozovaly svou činnost roztříštěně v různých masových organisacích — pak se rodí klubový život Osvětové besedy. Neboť odtud je již jenom krok k pořádání na př. společných přednášek, neboť všichni členové poznají nutnost dobré znalosti současných politických problémů, problémů místního JZD a stavu jeho práce a všichni pocítí též potřebu navzájem se dobře poznat, společně pobavit — společensky žít. A právě souborům umělecké lidové tvořivosti zde připadá veliká úloha, protože jejich práci lze využít pro všechny podniky OB a protože účast umělecké tvořivosti je rozhodujícím činitelem při vytváření nové lidové zábavy.

Náměstek ministra vyzývá ve své řeči osvětové pracovníky k horlivé spolupráci s osvětovým tiskem. A právě dnes, kdy máme celý velký měsíčník pro obor lidové tvořivosti, můžeme obdobou slov soudruha Kouřila říci: Chceme, aby i časopis Lidová tvořivost byl živou transmisí všech zkušeností a poznatků, zejména o tom, jak jednotlivé soubory působí při vytváření společenského života v OB. Potřebujeme, aby všichni pracovníci lidové tvořivosti pochopili, že jsou přímými členy redakce, že jsou povinni své zkušenosti zaznamenat a uvést na stránky časopisu. Tím dosáhneme spojení a výměny zkušeností mezi soubory různých krajů a okresů a dosáhneme toho, aby se časopis Lidová tvořivost stal opravdu živným chlebem.

Posledním úkolem, vytyčeným přímo souborům lidové tvořivosti, je: »Dále je potřebí spojit v aktivech vedoucí souborů lidové tvořivosti, aby se naučili na okresech i v krajích kolektivně žít a vyměňovat si zkušenosti.« — Jde tedy opět o myšlenku spolupráce, o uvědomění, že za oponou mého ochotnického jeviště nekončí svět, že výměna zkušeností je školou, která urychluje růst.

Závěrem chceme ještě podtrhnouti dvě myšlenky. Především je nutno při práci souborů lidové tvořivosti vycházet z konkretní situace obce, z jejích problémů a úkolů. Z toho pak vyplývá, že nemůžeme čekat na nějaké předpisy či detailní pokyny o tom, jak svou činností přispět k vytváření Osvětových besed jakožto skutečných společenských středisek. Musíme se poctivě zamýšlet nad cílem své práce, prohloubit ji, zpevnit a obohatit. J. B.

NORBERT PITTHARD

OSVĚTOVÝ TISK PRO ROZVOJ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

Při vyhlášení Soběslavského plánu kulturně osvětové činnosti uložil ministr informací a osvěty V. Kopecký všem osvětovým pracovníkům, aby věnovali všechnu podporu lidové umělecké tvořivosti. Zdůraznil, že je třeba důsledně působit k očistě ochotnických spolků od konservativních a reakčních živlů a tyto ochotnické spolky postupně proměňovat v kulturně umělecké soubory Revolučního odborového hnutí, Československého svazu mládeže a jednotných zemědělských družstev. Vyzval všechny kulturně osvětové pracovníky, aby připravili v co největším rozsahu účast masových organisací a Osvětových besed v soutěži souborů lidové tvořivosti pro rok 1951. Nechť není jediného mládežnického odborového a jiného souboru — prohlásil ministr V. Kopecký — který by nebyl zapojen v roce 1951 do této soutěže kulturně umělecké práce a tím i do našeho kulturně osvětového plánu!

Velikým pomocníkem v popularisaci, růstu a činnosti mnohatisícové armády příslušníků souborů lidové tvořivosti je všechen československý tisk, který prostřednictvím a pomocí svých dělnických a vesnických dopisovatelů i ostatních spolupracovníků má ruku přímo na tepu mas. Zvláště závažné úkoly má tu tisk kulturně osvětový. A tu je třeba si položit otázku: má náš osvětový tisk, jehož základním časopisem je týdeník ministerstva informací a osvěty „Osvětová práce", již takový kádr stálých dělnických a vesnických dopisovatelů a ostatních spolupracovníků — těchto aktivních bojovníků za socialismus, aby bylo možno v každou dobu vědět, jaké jsou radosti a bolesti, jaké nesnáze a potřeby, jaké smýšlení a pocity mas pracujícího lidu? Takové dopisovatelské kádry dosud nemáme, ale musíme je urychleně — v zájmu celé kulturně osvětové práce, zvláště na vesnici — vybudovat a vyzbrojit potřebnými znalostmi a zkušenostmi.

Proto ve snaze získat další nové dopisovatele a spolupracovníky našeho kulturně osvětového tisku vyhlásilo ministerstvo informací a osvěty spolu s Ústředím lidové tvořivosti a redakcí Osvětové práce při příležitosti okresních přehlídek lidové tvořivosti, které se započaly právě v těchto dnech a potrvají do konce března 1951, soutěž o nejlepší reportáž a nejlepší fotografický snímek z těchto přehlídek.

Úkolem soutěže je však nejen získat osvětovému tisku další nové dopisovatele a spolupracovníky, ale přispět také ke správnému chápání velkého významu lidové umělecké tvořivosti; má objasnit široké veřejnosti její funkci v lidově demokratickém zřízení, a tak přispět k jejímu posílení a dalšímu růstu. Soutěž o nejlepší textovou nebo fotografickou reportáž má podnítit

zájem všech našich kulturně osvětových pracovníků a veškerého československého tisku o rozmach velkého hnutí lidové umělecké tvořivosti, z jehož řad vycházejí noví umělci. Takoví, kteří jsou schopni osvěžit naše umělecké kádry a kteří mohou a jsou schopni dát našemu umění nový lidový ráz i náplň nového socialistického ducha.

Tato soutěž má však také, vedle vysvětlení důležitosti a významu stále se rozvíjející lidové tvořivosti pro náš kulturní život, přispět k popularisaci jinonárodnostních kulturních souborů a nejlepších pracovníků lidové umělecké tvořivosti; má se přičinit o jejich spolupráci s masovými složkami našeho veřejného života.

Soutěže o nejlepší textovou nebo fotografickou reportáž z okresních přehlídek lidové tvořivosti se mohou zúčastnit jednak dělničtí, vesničtí a jiní dopisovatelé kteréhokoliv časopisu, jednak novináři-redaktoři, dále fotoamatéři a konečně fotografové z povolání. Do soutěže budou pojaty články, feuilletony, reportáže, povídky, zprávy a fotografické snímky, k jejichž napsání nebo fotografování dala podnět kterákoliv okresní přehlídka lidové tvořivosti a které budou otištěny v kterémkoliv časopise, ať denním, týdenním či měsíčním, celostátním nebo krajinském.

Soutěžní příspěvky nebo výstřižky z časopisů již otištěných prací musí být zasílány hned průběhem okresních přehlídek lidové tvořivosti ministerstvu informací a osvěty, V. odbor, oddělení propagace a distribuce umění, Praha III, Valdštejnský palác. Tyto příspěvky, ať textové či obrázkové, budou prostřednictvím ministerstva informací a osvěty zveřejňovány v denním tisku, v týdeníku MIO „Osvětová práce", v našem měsíčníku „Lidová tvořivost" a v „Čs. rozhlase" již během soutěže a před vyhlášením vítězů.

Všechny soutěžní příspěvky, zaslané ministerstvu informací a osvěty, musí být také zároveň zaslány v opise příslušnému krajskému národnímu výboru, IV. referát, podle bydliště soutěžícího.

Soutěž se končí dne 10. dubna 1951 ve 12 hodin v poledne, kdy budou všechny příspěvky předány k posouzení porotě. Porota soutěže, složená ze zástupců ministerstva informací a osvěty, Ústředí lidové tvořivosti, Revolučního odborového hnutí, Československého svazu mládeže, redakce „Osvětové práce", Svazu čs. novinářů a Svazu fotoamatérů, rozdělí do soutěže došlé práce do čtyř kategorií, t. j.: 1. příspěvky dopisovatelů, 2. novinářů-redaktorů, 3. fotoamatérů a 4. fotografů z povolání, a udělí věcné ceny podle vlastního výběru vítězů.

Každá kategorie má 5 cen. U první a druhé kategorie (dopisovatelé a novináři) jsou první ceny po 15.000 Kčs, druhé ceny po 10.000 Kčs, třetí ceny po 5000 Kčs a čtvrté a páté ceny po 2000 Kčs. U třetí a čtvrté kategorie (fotoamatéři a fotografové z povolání) jsou první ceny po 8000 Kčs, druhé ceny po 5000 Kčs, třetí ceny po 3000 Kčs a čtvrté a páté ceny po 1000 Kčs.

Do 15. dubna 1951 mají provést krajské národní výbory, jejich osvětové komise, zhodnocení všech příspěvků svých krajských dopisovatelů podle došlých opisů a výsledek, t. j. pořadí, zaslat ministerstvu informací a osvěty, V. odbor, oddělení propagace a distribuce umění. Po ocenění soutěžních prací v ústředním měřítku ohodnotí každý krajský národní výbor ty soutěžící, kteří sice nebyli odměněni, ale s hlediska kraje byli nejlepší.

Závěrem je třeba ještě zdůraznit, že soutěž je neanonymní. Naopak! Je třeba, aby každý soutěžící ve vlastním zájmu své příspěvky, kterých může zaslat libovolný počet, označil čitelnou adresou, t. j. plným jménem, povoláním a bydlištěm, případně i poštou, je-li mimo jeho bydliště. Příspěvky nepodepsané nemohou býti a nebudou do soutěže pojaty.

Nepochybujeme, že zejména pracovníci naší lidové tvořivosti pochopí mimořádný význam této veliké a nákladné akce a využijí co nejvíce této příležitosti k tomu, seznámit celou naši veřejnost s lidovou tvořivostí svého okresu a kraje. Stanou se tím spolupracovníky celého osvětového tisku a zvláště dopisovateli a spolutvůrci našeho časopisu.

OTA POPP

KONFERENCE ČSM O DIVADELNÍCH SOUBORECH

V prosinci jsme se sešli v Praze — pracovníci ÚV ČSM, zástupci souborů ČSM a závodních skupin ČSM v divadlech a další zájemci o naše amatérské divadelnictví — abychom v rámci dílčích konferencí ČSM o práci souborů v jednotlivých odvětvích umělecké tvořivosti projednali problémy práce divadelních souborů Československého svazu mládeže. Úkolem konference bylo shrnout *zkušenosti,* které jsme získali v Soutěži tvořivosti mládeže dosavadních ročníků v oborech divadelních pásem, divadla celovečerního a loutkového, a vytyčit *nové úkoly,* které stojí před našimi divadelními soubory. Protože se domníváme, že mnohé závěry, které jsme formulovali na této konferenci, svým významem daleko přesahují rámec souborů ČSM a *platí pro všechny naše soubory lidové tvořivosti,* předkládáme tu závěry, které vyplynuly z úvodního referátu a z bohaté diskuse.

1. Konference úvodem konstatovala, že jsme nevěnovali našim divadelním souborům takovou péči jako jiným druhům kulturní tvořivosti, a přece z vlastní iniciativy nastoupily správnou cestu. Tak jako všechny soubory ČSM, projevily

také divadelní soubory úzké sepětí své práce s politickými úkoly skupin ČSM, úzký vztah k životu naší lidově demokratické republiky a k plnění hlavních budovatelských úkolů našeho lidu a naší mládeže. Většina našich souborů hrála naše původní hry s budovatelskou thematikou, hry sovětské anebo díla našich klasiků. K agitačním potřebám denního života, k plnění hlavních úkolů našeho Svazu mládeže vznikla celá řada pásem nebo divadelních scének.

Úspěchy našich divadelních souborů se projevily také v soutěži ministerstva informací a osvěty na novou loutkovou hru, v níž bylo několik vítězných prací dílem svazáckých souborů nebo autorů. Konečně úspěchy nejlepších souborů ČSM na loňské Divadelní žatvě a na obou posledních ročnících celostátní přehlídky amatérského divadelnictví, na Jiráskově Hronově, upoutaly k sobě pozornost široké veřejnosti a dosvědčily široký *rozmach a stále se zlepšující kvalitu divadelních souborů ČSM.*

2. Divadelním souborům se dosud věnovalo v Soutěži tvořivosti mládeže málo pozornosti. Hlavní zájem se soustřeďoval ke zpěvu a k tanci jako k nejspontánnějším a nejmasovějším odvětvím umělecké tvorby. Dnes, kdy se do mohutné šíře rozrostly soubory pěvecké a taneční a sklidily i mnoho mezinárodních významných úspěchů, bude naším úkolem přivést také další druhy umělecké tvořivosti na stejně vysokou úroveň.

Zdeněk Nejedlý často ukazuje, jak právě divadlo bylo vždycky největším bojovníkem za prosazení národních práv a zájmů českého lidu. Zdeněk Nejedlý nás učí, že divadlo je mocným instrumentem, účinnou zbraní výchovy národa. A loňská STM nám potvrdila, že opravdu *divadlo je jednou z nejpůsobivějších forem* kulturně politické práce souborů našeho Svazu mládeže. Tím, že divadlo je vysloveně thematickým uměním, které předvádí diváku jednáním postav obraz skutečnosti, je velmi názorným agitačním prostředkem, je nad jiné schopno strhávat diváky, aby šli za vzory kladných hrdinů a učili se od nich správně a nově žít, aby odsuzovali špatné jednání a chyby záporných postav a vyvozovali si z nich poučení pro svůj život.

Loňská Soutěž tvořivosti mládeže nám ukázala silným ohlasem obecenstva působivost, jakou mají ty projevy, které se blíží divadlu. Loňská STM nám současně ukázala počtem 1202 divadelních souborů, že máme velmi mnoho souborů, které se zabývají divadlem, a Soutěž aktivity souborů, pořádaná Ústředím lidové tvořivosti zjistila, že jsou svazácké soubory mezi jednotlivými složkami amatérského divadelnictví poměrně nejaktivnější. Konference se usnesla, že se bude napříště soustavně a hlouběji pečovat o vznik, rozvoj, dobré organisační vybudování a zvýšení umělecké úrovně divadelních souborů ČSM, že se *zvýšenou měrou obrátí pozornost k problémům divadelních souborů* Československého svazu mládeže.

3. Lidová tvořivost v oblasti divadelní právě dokončuje převratnou změnu ve své *organisaci.* Spolkovým pojetím zatížená Ústřední matice divadelního ochotnictva přestává existovat ve své dřívější podobě. Sami vedoucí ÚMDOČ dali závazek, že převedou svou členskou masu na základnu masových organisací: závodních klubů ROH, souborů JZD, Osvětových besed a ČSM. Vcházíme do období klidné a věcné spolupráce mladých svazáckých pokrokových divadelníků a starších zkušených divadelníků, jak to může být jedině ku prospěchu vlastní umělecké práce.

Organisačně přitom *nebudeme dodržovat přísnou zásadu samostatnosti souborů ČSM.* Nebudeme *za každou cenu* vytvářet divadelní soubory Československého svazu mládeže a nebudeme je omezovat jen na příslušníky Svazu mládeže. Kde budou svazáčtí divadelníci v menším počtu a nebudou moci vytvořit umělecky kvalitní skupinu sami, ať pronikají do jiných souborů, ať se začlení do závodních klubů ROH, do souborů JZD nebo do Osvětových besed, ať se stanou v těchto souborech avantgardou ideového uvědomění a odpovědného poměru k práci. Na druhé straně je správné, aby se soubory ČSM neuzavíraly do sebe, aby k sobě přitahovaly tam, kde už existují nebo kde mohou nejlépe vytvořit svůj vlastní soubor na půdě ČSM, starší pracovníky, aby se od jejich práce učily a získaly je pro sebe, pro trvalou práci v souboru.

Sama povaha umělecké práce v divadle si žádá tuto skutečnost spolupráce starších a mladších amatérských divadelníků. Obě skupiny se tímto vzájemným stykem mohou učit. Ve většině her jsou postavy mladých a postavy starých lidí. Jestliže hrají pouze mladí lidé, nemohou samozřejmě s takovou přesvědčivostí zpodobnit postavy starých lidí. Proto dnes ani v profesionálním divadelnictví nemají místa generační divadla mladých lidí a nemohou je mít ani v celku amatérského divadelnictví, jestliže mají obě větve našeho divadelnictví stejnou methodu socialistického realismu, stejný cíl podávat pravdivé obrazy života a vychovávat jimi ke správnému chápání světa.

4. Dříve se často kladla proti sobě dramaturgie profesionálních divadel a dramaturgie ochotnická, jako by měla každá své speciální zákony a měřítka kvality. My však máme jednu *jedinou dramaturgii v našem divadelnictví* — a to je taková, která je umělecky hodnotná, která je pokroková, která bojuje za mír a pomáhá budovat socialismus v naší zemi, která nejlepšími díly současnosti i minulosti pomáhá vychovávat vzdělané, duševně bohaté, hrdé, rovné a krásné lidi, budovatele socialismu a komunismu.

Stavíme proto našim souborům před oči nesmírné bohatství *sovětských her,* které nám pomáhají jasnými vzory života a boje sovětských

lidí, vzory radostného úsilí za štěstí a svobodu všeho lidstva, pro náš denní zápas. Dáváme proto našim souborům za úkol rozšiřovat nejlepší díla zemí lidové demokracie a především řadu vynikajících *původních her* našich, které se zabývají problematikou růstu socialistického soutěžení (Káňa, Parta brusiče Karhana), výstavby nové vesnice (Stehlík, Mordová rokle; Prachař, Hádajú sa o rozumné; Zrotal, Slepice a kostelník; Polách, Rozum do hrsti; Králik, Buky pod Polanou; Skálka, Kozí mléko) nebo zachycující hrdinské boje naší dělnické třídy v minulosti (Cach, Duchcovský viadukt; Zápotocký-Nezval, Vstanou noví bojovníci; Jariš, Patnáctý březen). Stejně důrazně poukazujeme našim souborům na nutnost poznávat nejlepší díla světové *klasiky* a učit se na nich. Lenin ve svém projevu právě ke komsomolcům řekl, že socialistickou kulturu nelze vybudovat bez převzetí velikého odkazu všeho toho, co nám zanechala minulost lidstva. Díla našich největších dramatiků, Tyla, Klicpery, Jiráska, Stroupežnického, bratří Mrštíků, díla největších ruských klasiků, Gogola, Gribojedova, Suchovo-Kobylina, Ostrovského, Čechova a Gorkého, právě tak jako nejlepší díla světové klasiky. Shakespeara, Molièra, Beaumarchaise, Goldoniho, Lope de Vegy nebo antického divadla, musí se stát proto živou součástí repertoáru našich divadelních souborů.

Povedeme naše soubory, aby se zcela *zbavily brakových her* a aby byly už výběrem her ukazateli cesty všem souborům lidové tvořivosti.

Je ovšem samozřejmé, že soubory lidové tvořivosti nemohou hrát všechny hry, které mohou hrát velká profesionální divadla, protože nemají namnoze tolik herců anebo tak dokonalé technické možnosti. Budeme se snažit tuto skutečnost odstranit tím, že se postaráme o výdej takových náročných divadelních her *v úpravách pro soubory lidové tvořivosti,* jako se to uskutečňuje v Sovětském svazu, anebo tak, že budeme vyzývat soubory, aby se k takovým výjimečným pracovním událostem *spojovaly.*

Velkým nedostatkem divadelních souborů ČSM je, že dodnes nemáme hru, která by zachycovala radostný život naší mládeže, její budovatelské nadšení, růst nového poměru k práci, růst nových krásných rysů naší mládeže ve svazáckých kolektivech, růst nového přímého vztahu mezi lidmi, vznik nového poměru mezi chlapcem a děvčetem, nového pojetí lásky a přátelství, růst tvořivého ducha v pracovním i kulturním soutěžení. Je velikou zásluhou našich souborů, že si svépomocí začaly pomáhat z této krise a že začaly samy psát hříčky o svém životě. »Brigádník Iványek« vinohradských Papírráčků a »Náborová agitka« Pankrácké jedničky, ať jakkoli umělecky nedokonalé, jsou ukazateli správné tvořivé cesty našim souborům i našim autorům.

Jsme šťastni, že na druhé straně máme už mnoho her, jež mohou dobře hrát i ty soubory ČSM, které se skládají převahou z mladých lidí. Je zvláště radostné, že takovými hrami jsou právě nejlepší díla sovětská, ve kterých se znázorňuje boj *komsomolské mládeže* za zřízení a vybudování sovětské země, boj komsomolské mládeže proti okupantům ve Velké vlastenecké válce a radostný život sovětské mládeže za komunismus. Začínáme žít, Jak se kalila ocel, Mladá garda, Zoja, Chci domů, Pionýrský šátek, Děvčata, Serjožka, Vrabčí hory, Mládí, Šest zamilovaných, Daleká cesta a řada dalších spolu s prvými našimi dílky, s Urbanovými Tesaříky ze života našich pionýrů a se Stehlíkovými Černými rytíři ze života hornických učňů budou proto základem repertoiru našich samostatných souborů ČSM a budou vychovávat naše mladé lidi, chlapce a děvčata, aby se blížili svým vzorům, Pavkovi Korčaginovi, Zoje Kosmoděmjanské, Olegu Koševému a Ljubov Ševcové, Serjožkovi Tjuleninovi a Uljaně Gromové.

5. Právě tak jako není zvláštní cesty v dramaturgii amatérského divadla, tak také není zvláštní cesty v provádění her. Všem našim divadlům je společná *methoda socialistického realismu.* To znamená podat dílo naprosto srozumitelným, pravdivým, socialisticky bojovným a vysoce uměleckým způsobem.

Cesty, které povedou k dosažení vytčeného cíle, jsou zvýšení ideové vyspělosti členů našich souborů a lepší ovládnutí technické stránky řemesla. *Vyšší ideové vyspělosti* dosáhnou naši divadelníci hlubokým zájmem o denní problémy života, stykem s pracujícím lidem, hlubokým studiem politické i odborné literatury, všestranným poznáním problematiky studovaných her. *K ovládnutí technické stránky* divadelního projevu povedou naše pracovníky v souborech zkušenosti sovětského divadla, zejména rozvíjení a využití odkazu velikého ruského divadelního pedagoga Stanislavského, odborné školení a pomoc profesionálních umělců.

Budeme proto podněcovat soubory, aby pravidelně sledovaly sovětské divadelní časopisy i naše časopisy Divadlo a Lidová tvořivost a učily se z nich pro svou práci. Zavedeme proto *školení* divadelníků lidové tvořivosti i školení na dálku příručkami, brožurami a články; prvou etapou školení bude výchova vedoucích kádrů souborů tak, abychom měli v každém kraji a okrese aspoň jeden vzorně pracující soubor, který se stane potom učitelem a instruktorem dalších divadelních souborů v oblasti. Zavoláme konečně všechny skupiny ČSM *v profesionálních divadlech,* aby přišli k našim souborům všichni jejich členové a přivedli s sebou *nejlepší mistry* svých divadel, aby po vzoru slavného ruského herce Kačalova, který spolupracoval s agitačními skupinami pouličních divadel dělnické mládeže v prvém údobí sovětského státu, *pomohli* našim souborům ke zvládnutí technické stránky jejich umění.

Budeme usilovat o to, aby také naše amatérská divadla prohloubila methody studijní práce o hrách, aby využila zkušeností sovětského di-

vadelnictví a aby zvýšením ideové vyspělosti a zdokonalením hereckého řemesla, spoluprací s profesionály z divadel v souborech trpělivě a houževnatě usilovala o bojovná, vysoce umělecká představení, nesená duchem socialistického realismu.

6. Zvláštními a velmi důležitými druhy v práci divadelních souborů ČSM, na které by se měly naše soubory ve větší míře zaměřit, jsou tak zvané malé formy a maňáskové loutky.

Malými formami rozumíme krátké scénky, agitky, satiry, příležitostné dramatické výjevy, které jsou přímo zaměřeny k agitační práci, k oslavám významných jubileí nebo výročí. Výhodou těchto forem je, že si je soubory samy píší podle svých možností, podle velikosti a dovednosti souboru, podle technických předpokladů a že při nich mohou vtipně vycházet ze situace v místě, kde je budou provozovat. Loňská STM přinesla několik takových scének, jako »Život na Stavbě mládeže«, »Zakládáme JZD«, »Pojďte, dívky, do výroby!« nebo »U zkoušky Fučíkova odznaku«, nebo jako už zmíněné hříčky obou pražských souborů nebo brněnského souboru Radost. Tyto práce jsou základem, na kterém mohou všechny naše soubory tvořit dále.

Také *maňásky* jsou přímo předurčeny pro drobnou agitační práci. Nevyžadují právě tak jako malé formy značných technických vymožeností, ale mohou se hrát snadno na rychle improvisovaných jevištích i pod širým nebem. Povedeme svazácké skupiny, aby rozšířily svou činnost na maňáskové divadélko tak, jak to odpovídá zemi s tradicí Matěje Kopeckého, Prokopa Konopáska a národního umělce Skupy.

Dramaturgicky bude základem práce našich loutkářských souborů množství sovětských loutkových her, nejlepší hry z odkazu našich loutkářských klasiků a vlastní práce na nových hrách a na dramatisacích klasických pohádek Němcové, Erbena a Wolkera. Naše soubory mají dále krásný úkol rozvíjet linii tvořivosti, kterou založil soubor Papíráčků Pohádkou o zelenince, o stroji Vaškovi a Horníčky: pracovat na vytvoření nových vlastních her, kterými by se zaplnila citelná mezera v naší celostátní loutkářské dramaturgii. Je potěšitelné, že si právě naši svazáčtí loutkáři uvědomili jako první u nás pravdu, kterou vyslovil sovětský časopis Těatr proti chybnému tradičnímu názoru Obrazcovovu, u nás oddaně následovanému, že se totiž nové loutkové divadlo zrodí jedině se zrozením nových současných loutkových her ze skutečného života nebo se vztahem ke skutečnosti.

Užitečnou cestou ke splnění tohoto poslání se jeví zakládání pracovních skupin, jakýchsi *tvůrčích kolektivů*, které píší hry a vyrábějí loutky v těsné kolektivní spolupráci. Úkolem souborů bude přitáhnout k práci také nejlepší mladé literáty v oblasti a spolu s nimi vytvořit nové loutkové hry. Velmi důležitým úkolem našich loutkářských souborů je konečně *zakládání pionýrských divadélek*, pomoc směně našich svazáků.

7. Ještě jeden úkol mají soubory. A ten je daleko nejzávažnější a přímo závisí na cti členů Československého svazu mládeže. Je to úkol být nositeli *nové umělecké morálky*. V době, kdy se vede v profesionálních divadlech veliký boj za vytvoření nové umělecké morálky v práci i v lidských vztazích, je samozřejmým úkolem svazáckých skupin a souborů, aby byli prodchnuti nejčistšími vztahy mladých lidí, aby byli příkladem soustavného studia a prohlubování method práce, aby byli vzorem skromného, pokorného vztahu k práci, která nezná primadonství, uražené ješitnosti nebo nedbalosti, aby byli nositeli tvůrčího, činorodého a radostného poměru k ostatním členům kolektivu.

Takové jsou perspektivy divadelních souborů ČSM a úkoly vedoucích činitelů Ústřední lidové tvořivosti a ČSM, které vyplynuly z konference o práci divadelních souborů ČSM. Jejich splněním, dalším těsným svazem s celou politickou prací skupin ČSM, se přiblíží naše amatérské divadlo vyspělému amatérskému divadlu Sovětského svazu, lidových demokracií, zejména rozvitému divadlu bulharskému, a pomůže našim občanům a naší mládeži plnit jejich budovatelské úkoly a žít radostným životem nových, šťastných a svobodných lidí.

PRÁCE DIVADELNÍCH KROUŽKŮ V SSSR

Naše divadelní soubory nastupují novou cestu za zvýšením lidové a umělecké hodnoty své práce. Nedejme již na sebe působit dosavadními hledisky zaostalého ochotničení, které vycházely z pocitu malosti, slabosti a méněcennosti! Společenské a hospodářské podmínky, které tyto zjevy v ochotnickém divadelnictví vyvolaly a podporovaly, již neexistují, ale naši pracovníci myslí ještě po staru.

Stavme si vysoké cíle, nerozpakujme se přiznat k touze po dosažení skutečné umělecké výše, technického mistrovství, jakého dosahují divadelní kroužky všech národností v Sovětském svazu. Zkušenosti sovětské lidové tvořivosti a jejího neustálého růstu byly nám kdysi zatajovány a skrývány za železnou oponou, spouštěnou přívrženci Churchillovými a Goebbelsovými. Dnes jsou nám přístupny v plné míře. Ukazují nám jasně cestu a přibližují cíl.

Přinášíme proto další stať ze sborníku »Kulturně osvětová práce na vesnici«, vydaného ministerstvem informací a osvěty v edici Knihov-

na osvětové práce. Četba této stati bude pro všechny naše divadelní soubory zároveň kritikou dosavadní práce a podnětem k jejímu zlepšení:

Jednou z nejpopulárnějších forem umělecké lidové tvořivosti jsou dramatické kroužky. Ochotnické divadlo na vesnici získává stále více a více účastníků, mezi nimiž je mnoho opravdu nadaných umělců.

Dobře organisačně stmelené kolektivy pracují plánovitě, neustále se doplňují novými členy, zdokonalují se ve své umělecké práci, jež je uspořádána tak, že ani jeden člen kroužku nezůstává stranou tvůrčí činnosti kolektivu.

Počet členů divadelních kroužků může být různý, avšak za nejvýkonnější kolektiv se považuje kroužek, v němž pracuje 15—20 lidí.

Někdy se stává, že určitá část členů kroužku není zapojena v divadelní hře (zvláště je-li kroužek veliký a osob vystupujících ve hře je málo). V takových případech se dá zbylým členům kroužku náhradní obsazení na hlavní úlohy. Někdy se učí jedné úloze 2—3 náhradníci. Ostatní členové kroužku, kteří nejsou zapojeni ve hře, se získají pro úpravu divadla. Mohou se starat o kostymy, líčení, rekvisity, orchestr atp. Takové rozdělení práce stmeluje kolektiv, způsobuje, že každý člen kroužku má aktivní účast na divadelní práci.

Kvalita divadla je závislá na hře samé, na umění režiséra, který jí musí dát správné podání a dobře organisovat tvůrčí síly kolektivu; závisí však na hereckém umění.

Umělec — člen kroužku je hlavní osobou v ochotnickém divadle. Na tom, jak věrně dovedou herci podat obsah hry a charaktery osob, jak dovedou upoutat diváka, silou svého umění jej vzrušit, závisí ideové působení divadla. Čím živěji jsou podány v divadle charaktery lidí, situace, v níž jsou umístěny, čím je děj více naplněn, čím živější a pravdivější je chování lidí, tím více divadelní hra působí. I kdyby byla hra sebelepší a režisér sebevíc talentovaný, kdyby výtvarník vytvořil sebezajímavější kulisy — jestliže se herci nevyznají sami v tom, co hrají, a neovládají základní scénické umění, nevznikne dobré divadlo.

Jak probíhá práce s divadlem, s divadelní hrou?

Režisér a herec musí především pochopit hlavní myšlenku divadelní hry a charakter každé úlohy. Divadlo představuje nepřetržitý řetěz děje, který se skládá z jednotlivých episod, t. j. řady scén. Zkoušky se musí zvláště zaměřit na propracování každé episody nebo scény, t. j. každého kousku úlohy. Přitom se nesmí ztratit se zřetele hlavní myšlenka divadelní hry a celková průběžná linie každé úlohy. Tak od episody k episodě, od scény ke scéně se bude postupně tvořit každá úloha a celé divadlo. Při vytváření vztahů ke svým partnerům se nemá herec pouštět do abstraktních úvah, nýbrž má se pokoušet zahrát postavu tak, jak toho dané okolnosti vyžadují.

Veškerou práci režiséra při vytváření divadla je možno vcelku rozdělit na tři fáze: 1. režisér pracuje sám nad dramatem a představuje si celkové předvedení vybrané hry; 2. režisér pracuje s herci (za stolem, v místnosti, bez dekorací a scény); 3. režisér pracuje s umělci, s hudebníky na režijní části.

Hlavní částí je práce s hercem, který uskutečňuje myšlenku autora divadelní hry. Před uvedením hry na scénu musí být všechno pečlivě vyzkoušeno a sestaveno, nic se nesmí ponechat náhodě. Režisér si během zkoušek ověřuje ze středu hlediště, zda všechno to, co se na scéně odehrává, divák dostatečně uvidí, uslyší a bude tomu rozumět. Je nutné, aby herci znali text svých úloh do té doby, než se divadlo uvede. Představení musí být jednotným ústrojným sloučením všech součástí a musí jasně vyjadřovat myšlenku divadelní hry.

V prvním období práce nad divadelní hrou musí režisér sám podrobně rozebrat hru: určit její thema, podstatu jednotlivých scén, charakter jednajících osob, zvláštnosti jazyka a druhu (zda jde o drama, komedii, veselohru se zpěvy atd.). Seznámí se s historií, dobou, životem, popisovaným v divadelní hře.

Potom si promýšlí plán provedení, jak tlumočit myšlenku divákovi, jak správně předvést obrazy, uvedené v divadelní hře, jakou dát divadelní hře formu, jak rozdělit úkoly.

Když režisér alespoň v hlavních rysech určí zaměření budoucí divadelní hry, začíná další velký úsek, práce s herci. Pořádá se čtení a rozbor divadelní hry a tvoří plán schůzek se členy kroužku. Tomu se věnují 2—3krát, podle toho, jak je divadelní hra rozsáhlá. K práci se přihlásí všichni členové kroužku, bez ohledu na to, zda budou v této hře účinkovat či ne. Je nutno si uvědomit, že takové studium je jedním z nejzávažnějších momentů umělecké výchovy členů kolektivu.

Po přečtení a posouzení divadelní hry se rozdělí úlohy mezi herce. Přitom samozřejmě máme na zřeteli nejen přání samotných členů kroužku, ale hlavně schopnosti a individuální předpoklady každého z nich. Rozhodující slovo při rozdělování úloh patří vedoucímu režisérovi.

Přistupovat ke zkouškám na scéně hned po přečtení úloh a posouzení hry se nedoporučuje, protože se herci ještě neseznámili s charakterem svých hrdinů, není jim jasný text, nejsou jim jasné vzájemné vztahy mezi jednajícími osobami.

Při prvních zkouškách za stolem si každý účastník přepíše svou úlohu, promýšlí divadelní hru vcelku a scénu, kterou má předvést na jevišti. V tomto období si herci hlouběji ujasní úkoly divadelní hry a jednotlivých jejích částí.

Za stolem, pod vedením režiséra, tvoří členové kroužku charaktery osob na základě materiálu divadelní hry. To jim pomáhá objasnit zvláštnosti jejich úlohy.

Divadelní hru obyčejně rozdělí na části a řeknou si, co se odehrává v jednotlivých částech divadelní hry, jak se rozvíjí děj, t. j. čeho dosa-

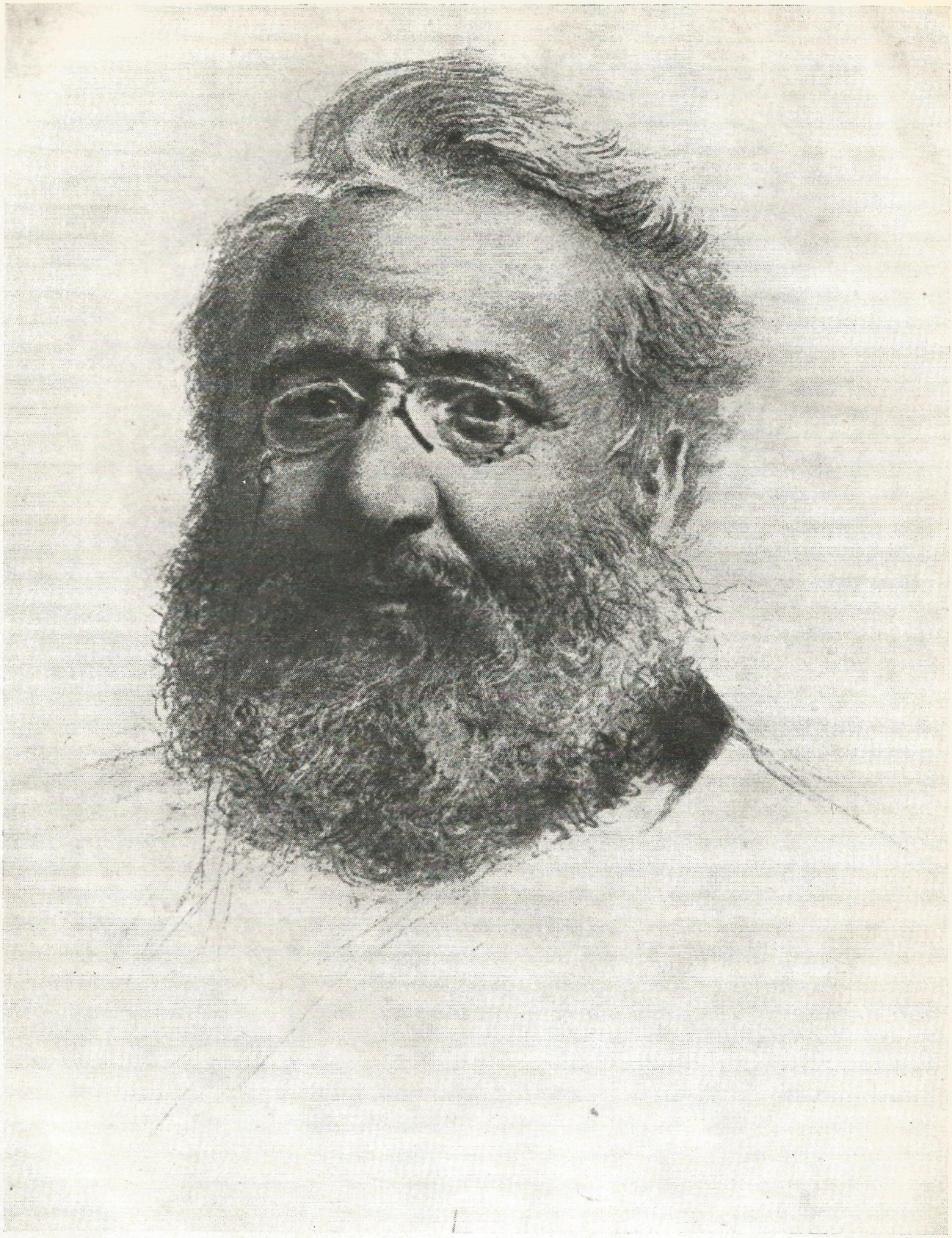

NÁRODNÍ UMĚLEC MAX ŠVABINSKÝ: JAN NERUDA

MIKOLÁŠ ALEŠ: VĚNEC NÁRODNÍCH PÍSNÍ

V nakladatelství Tvar vyšla vzácná sbírka kreseb našeho národního klasika Mikoláše Alše Věnec národních písní. Aleš v těchto písňových cyklech podává českého člověka tak, jak o něm hovoří lidová píseň. Ukazuje nám, kolik básnické síly, pravdy a umělecké prostoty je skryto v naší lidové poesii.

Soubor Julia Fučíka v Německé demokratické republice u příležitosti letnicového sjezdu německé demokratické mládeže: Vystoupení v táboře pro lidovou policii v Berlíně — Na berlínském stadionu vztyčují němečtí pionýři československou vlajku

Vystoupení na největším berlínském náměstí (Lustgarten) pro berlínské obyvatelstvo

Vystoupení v Lustgarten — Manifestační průvod německé demokratické mládeže

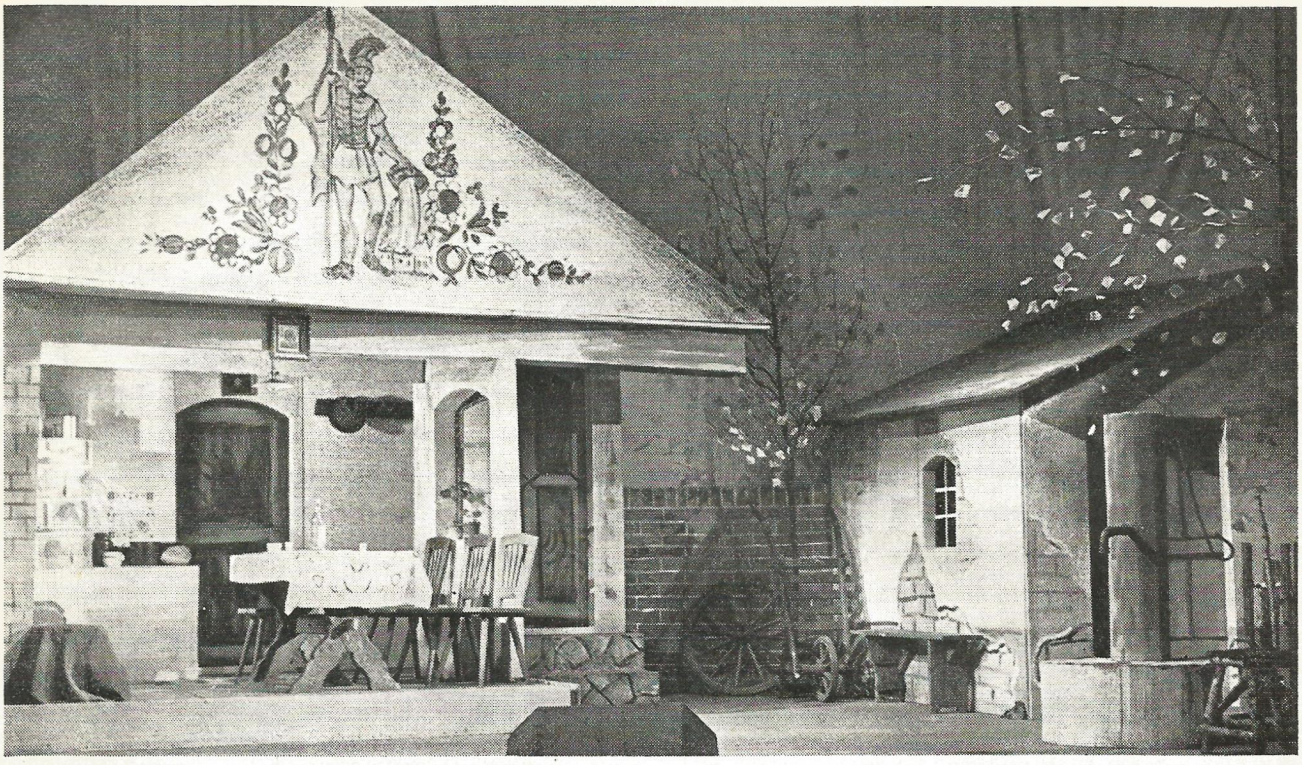

Scéna pro veselohru Ilji Prachaře Hádajú sa o rozumné v provedení divadelního odboru ZK ROH Kras, n. p., Boskovice

Záběr z tohoto úspěšného představení, s nímž Boskovičtí pořádají časté zájezdy na vesnici

huje a jakými prostředky která postava v každé scéně, v každé části úlohy.

Mezitím se divadelní hra několikrát přečte podle úloh. Herci hledají vnitřní spojitost mezi jednotlivými úlohami.

Když herec ví, proč a ke komu říká slova své úlohy, veškerý text nabývá smyslu, živosti a výraznosti, stane se pro herce prostředkem aktivního působení na partnera.

V tu dobu již není možno zkoušet za stolem. Místnost pro zkoušky se vybaví nábytkem a jinými předměty, které jsou po ruce a hodí se pro budoucí scénickou dekoraci. Při zkoušce se používá rekvisit, nutných pro chod děje (nádobí, zbraně, hudební nástroje, telefon a j.).

Herci zkoušejí se všemi přirozenými a pro úlohu nutnými pohyby a chůzí.

Zkoušky je možno provádět buď na scéně, nebo v jakékoliv místnosti. Takové zkoušky se opakují tak dlouho, dokud se herci mezi sebou nesehrají, pokud se jednání nestane živelné, pravdivé, věcně zachycující myšlenku hry.

Průběhem těchto zkoušek radí režisér hercům pohyby a chůzi, která je nejvíce pravdivá a životně přesvědčivá, vytváří celkové rozmístění jednajících osob na scéně a jejich vzájemné vztahy, jejich místa a pohyby. Přitom v žádném případě nevyžaduje na členech kroužku mechanické plnění pokynů, naopak všemožně je podněcuje a rozvíjí jejich aktivnost a tvůrčí iniciativu.

Když se chýlí práce s přípravou divadelní hry ke konci, je účelné provést zkoušku celé divadelní hry vcelku. To dává možnost postřehnout dosavadní nedostatky a opravit je před uvedením divadelní hry před diváky.

Aby bylo možno rychle měnit dekorace, osvětlení, dělají se zkoušky pro technické divadelní pracovníky. Jejich úkolem je dosáhnout zladění ve formě, rychlosti při přestavování kulis v době přestávek, aby bylo přerušení mezi jednotlivými dějstvími co možná nejkratší.

Na konec se provedou dvě až tři zkoušky v kostymech, při plné režii a všech rekvisitách, aby se herci v nich naučili cítit volně, přirozeně, aby jim zvykli.

Příprava divadelní hry, která má více jednání, vyžaduje 25—30 zkoušek. Z toho:

2—3 zkoušky — čtení a posuzování divadelní hry, 7—8 zkoušek — práce u stolu, 16—20 zkoušek — práce na scéně.

Divadelní hra o jednom jednání vyžaduje 15—20 zkoušek.

Samozřejmě, že od mladého dramatického kroužku není možno ihned vyžadovat zralý mistrovský výkon, avšak vedoucí kroužku je stejně povinen vynaložit všechno úsílí na to, aby v činnosti kroužku se projevoval vážný vztah k práci a aby směřovala k jednomu cíli — vytvořit hodnotné, vysoce ideové umělecké divadlo.

FRANTIŠEK KUBR

—

ORGANISUJEME ZÁVODNÍ KLUB

Ve dnech 27. a 28. ledna t. r. konala se v Praze I. celostátní konference závodních klubů ROH. Otiskujeme v plném znění zásadní referát soudruha Kubra.

Naše závodní kluby vznikají a působí v bezprostředním vztahu k pracovištím pětiletky. Jsou zakládány za iniciativy členů a funkcionářů jednotných odborů. Mají aktivně napomáhat poslání a splnění úkolů odborové organisace v závodech. Organisace závodního klubu, plán činnosti, formy a methody práce klubu mají odpovídati mnohostrannosti a závažnosti těchto úkolů.

V závodním klubu má závod a odborová organisace získat středisko výchovné a vzdělávací činnosti. Středisko nejširší propagace výrobně technických otázek, výměny zkušeností úderníků, zlepšovatelů a přenášení nových socialistických pracovních method. Závodní klub má sloužit rozvoji lidové tvořivosti a rozkvětu nových forem společenského života pracujících.

Abychom plnili toto poslání závodního klubu, je třeba stále hledat a získávat kádry obětavých pracovníků, postupně pořizovat a s péči dobrého hospodáře opatrovat potřebná zařízení pro klubovní život, svědomitě řídit jeho finanční hospodářství. To znamená vybudovat pevnou a pružnou organisaci.

Organisace závodních klubů

Závodní klub vzniká z podnětu kulturně propagační komise závodní rady, která předloží závodní radě ke schválení vypracovaný návrh programu pracovních plánů a připojí seznam navržených členů výboru klubu, rozpočet a návrh na místnosti závodního klubu a případná zařízení. Kulturně propagační komise je závodní radě odpovědna za činnost závodního klubu.

Předseda závodního klubu je podle směrnic ROH členem kulturně propagační komise závodní rady a je také ve své funkci závodní radou podporován. Referuje na schůzích kulturně propagační komise o klubovních záležitostech, předkládá návrh měsíčního plánu a podává měsíční písemné zprávy o činnosti klubu závodní radě a vyšším orgánům ROH.

Toto zařízení umožňuje dostatečně spojení vedení klubu s volenými orgány osazenstva závodu. Výbor klubu předkládá své pracovní plány kulturně propagační komisi k doplňkům a kontrole. Předseda kulturně propagační komise referuje

o pracovních plánech klubu závodní radě, která o nich rozhoduje s konečnou platností. Zkušenosti ukazují, že tento postup je správný a nutný, ať již jde o závodní kluby velkých závodů nebo o závodní kluby v závodech středních a malých, kde spojovacím orgánem mezi klubem a závodní radou je volený kulturně propagační referent.

Závodní kluby velkých závodů, jako na př. Vítkovických železáren Klementa Gottwalda, Škodových závodů v Plzni, Stalinových závodů v Záluží, Svitu v Gottwaldově, Tatry v Kopřivnici a v jiných, se nemohou při své rozsáhlé činnosti a velkém provozu obejít bez placeného vedoucího — ředitele závodního klubu. Tento soudruh odpovídá předsedovi klubu, závodní radě a správě závodu za dodržování plánu a chod života v klubu, za pořádek v místnostech a inventáři a za správné hospodaření. Vedoucí závodního klubu, na jehož schopnostech a iniciativě mnoho záleží, má zosobňovat vlastnosti a kolektivní úsilí vedení a pracovního aktivu klubu. Má si osvojit umění slučovat lid v kolektiv, stále získávat a podněcovat nové klubovní aktivisty, umět působit lidem radost a společně se s nimi radovat, prostě mít lidi rád, učit je a učit se od nich. Má stále kontrolovat plnění pracovních úkolů. Jsou tedy na vedoucí závodních klubů kladeny náročné požadavky, ale je třeba si uvědomit, že tyto vlastnosti k úspěšnému vedení klubu nezbytně potřebují. Budeme jim proto pomáhat tím, že jim dáme školení, že je vyzbrojíme znalostmi method a forem klubovní práce.

Mají-li závodní kluby splnit své důležité úkoly, je třeba, aby práce klubů byla postavena na masový základ, aby se v klubu a k jeho akcím soustředila většina zaměstnanců závodu. Kluby dosáhnou tohoto úspěchu tehdy, jestliže si správně rozdělí organisaci své práce. Organisace masové, politické, všeobecně vzdělávací a kulturně výchovné práce, každodenní klubovní život, značná různorodost činnosti zájmových kroužků — to vše si přímo vynucuje rozčlenění na úsekové pracovní odbory. Tyto odbory jsou pomocnými složkami výboru klubu. Jsou nejméně tříčlenné a plánují spolu s vedoucími jednotlivých kroužků práci celých úseků. Na základě zkušeností doporučujeme tvořit tyto odbory klubové činnosti:

Výchovný a vzdělávací

Pro organisaci přednášek, besed, seminářů, práci knihovny a čítárny, kroužků lidových kursů ruštiny, realisování akcí podle kulturně politického kalendáře, práce čtenářských a vzdělávacích kroužků.

(Jak skvělé perspektivy pro sebevzdělání členů souborů! - Poznámka redakce.)

Propagace techniky a zlepšování

Práce v technickém kabinetu, zkušební dílně, propagace odborných knih a časopisů, exkurse, výstavky zlepšovacích námětů, besedy s úderníky, zlepšovateli a pod.

Společenský

Hromadné návštěvy kin, divadel, koncertů, výstav ve spolupráci s Kulturní službou pracujících, oslavy zasloužilých pracovníků, zábavné pořady, lidové slavnosti, taneční zábavy, taneční hodiny, výlety, svatby, křtiny a jiné společenské události závodu.

(Účast souborů při těchto akcích bude stále větší. Na nich je, aby právě z těchto akcí dovedly udělat radostné a živé události. - Pozn. redakce.)

Patronátní

Pro náplň družby závodu s vesnicí, armádou a tvůrčími pracovníky.

Lidové tvořivosti

Práce kroužků lidové tvořivosti, organisace jejich vystoupení a představení, soutěží, okresních přehlídek lidové tvořivosti, odborné školení souborů a pod.

Organisačně hospodářský

Časový plán schůzí, porad, aktivů organisátorů akcí, příprava rozpočtových předpokladů klubu, péče o zařízení a inventář, dodržování domácího řádu a pod.

Dělba práce usnadňuje výboru klubu lepší plán, přehled o možnosti kontroly, aktivisuje další pracovníky. Tuto důležitou organisační zásadu si uvědomí zejména kluby velkých závodů. Rozmanité kulturní zájmy pracujících mohou být uspokojovány v závodním klubu jen v tom případě, jestliže se jeho vedení opírá o spolupráci mnoha pracovníků, kteří přicházejí se svou iniciativou a náměty, pracují aktivně v kroužcích a používají všech klubových zařízení. Jsou to ti soudruzi, kteří nenechají usedat prach na knihách v knihovně, časopisech v čítárně, přístrojích v technickém kabinetu a zkušební dílně, kteří oživují klubovní místnosti stálým ruchem klubových akcí a životem zájmových kroužků. Tito aktivní soudruzi mají další pomocníky a spolupracovníky mezi členy dílenských rad a úsekovými důvěrníky ve všech odděleních závodu.

Umět povzbudit iniciativu aktivních pracovníků, pozorně ji sledovat a rozvíjet, v tom je záruka úspěchu vedoucího i výboru závodního klubu. Stále větší počet výborů našich závodních klubů chápe, že je nutno vytvořit si v klubu aktiv stálých pracovníků a s nimi uskutečnit úkoly socialistické výchovy: šíření vědomostí, rozvíjení lidové tvořivosti a společenského života pracujících. Příkladem je zde práce závodního klubu Tatra, Kopřivnice, kde na různých úsecích klubovní práce pracuje 300 aktivních účastníků, to jest pracovníků, kteří přispívají splňováním většího nebo menšího úkolu k rozvoji klubovního života.

Závodní kluby našich menších závodů mají také velké obtíže. Nedostatek se jeví hlavně v mobilisaci zájmu mas o život v klubu. Při odstraňování, zejména v začátcích, se šlo cestou nejmenšího odporu. Pro vystoupení v klubu byly získá-

vány populární osobnosti, exklusivní soubory, orchestry a jiné zvláštnosti. Ukázalo se, že to nestačí. Tyto trpké zkušenosti učinili soudruzi ze Svitu v Gottwaldově, ze Stalinových závodů i odjinud. Z těchto začátečních chyb plyne poučení, že jedinou správnou cestou je trpělivé a systematické získávání zájmů a spolupráce odborových funkcionářů v dílnách a odděleních pro věc klubu, získání mládeže a osvojování si nových forem práce. Dnes mají v závodním klubu Gottwaldovského Svitu téměř 400 zlepšovatelů, kteří aktivně spolupracují a právě nedávno uskutečnili pozoruhodnou výstavku svých zlepšovatelských námětů. Tento závodní klub dokázal také soustředit téměř všechny techniky ze závodu. Práce těchto techniků v klubu pomáhá při plnění výrobních úkolů závodu.

Závodní kluby středních a malých závodů trpí často nedostatkem vhodných místností pro klubový život. Musí čelit nepravidelnosti v klubovní činnosti a z toho vznikající fluktuaci v kádrech pracovníků. Nepravidelnost má zhoubný vliv na zájem osazenstva o klub. Chybí-li soustavnost v práci klubu, zájem rychle upadá a pracovníci se rozcházejí, a přece tyto závodní kluby svým počtem, organisací a methodami své klubové práce jsou velmi důležité pro masový rozvoj závodních klubů.

Dokladem toho jsou kluby četných dolů, menších kovozávodů, textiláků, lučebníků, dřevodělného průmyslu, úřadů, léčebných ústavů, stavebníků (kde svůj klub stěhují po staveništích doslova »v ruksaku« a kufrech, užívají přenosné promítačky pro úzký film, dovedou soustředit lidi na besedu, přednášku a jiné akce). Závodní kluby středních a malých závodů, podobně jako místní kluby sdružených závodů, státních statků a strojních traktorových stanic mají mít nemenší úkoly, nemenší poslání a perspektivy jako závodní kluby velkých závodů. Mají knihovny, kolem nichž kypí rušný politický a kulturní život, který lze dále prohlubovat. V těchto závodech našly silnou odezvu lidové kursy ruštiny. Delegátka závodní skupiny státního statku na konferenci Karlovarského kraje v Nejdku si stěžovala, že nedostali učitele pro kroužek lidového kursu ruštiny. Podobně si stěžoval v Hradci Králové soudruh z papírny v Hostinném n. Labem. V obou případech prý pro odlehlost místa. Je zájem u pracujících, je třeba ho vidět a v klubu uspokojit. Je třeba nalézt takové organisační formy, pracovní systémy a plány, které pomáhají aktivitě a rozvoji závodního klubu.

Nedoporučujeme ze zásadních důvodů zřizovat tak zvané oblastní kluby. Toto zařízení brzdilo rozvoj závodních klubů. Závodní klub se opírá ve své činnosti o svůj závod a své odborové orgány, o iniciativu zaměstnanců, o všechno, čím závod žije. Oblastní kluby odtrženy od života závodu mění se nutně v běžná zábavní střediska, nepřinášející hnutí zvláštního užitku.

Souhlasíme však s otevřením místních klubů sdružených malých závodů, které jednotlivě samy o sobě by závodní klub nevybudovaly. K nim se obvykle připojují zaměstnanci lidové správy a různých povolání. Tyto místní kluby si vybojovaly právo na existenci iniciativní výchovnou a kulturní činností a dovedly účinně zapojit různé spolky do svého klubovního života. Takový příkladný klub je v Kostelci nad Černými lesy v Pražském kraji. Kostelec je malé město s drobným průmyslem a zemědělskou výrobou. Do místního klubu sdružených závodů se zapojily některé kulturní spolky v městě, jeho výbor tvoří zástupci závodních skupin. Z místního divadla byl vytvořen klubovní dům, v jehož přízemí byly upraveny klubovní místnosti s čítárnou a studovnou. Vzniklo 5 kroužků, a to šachový, divadelní, hudební, pěvecký a taneční; zakládají se odbory zlepšovatelů, mičurinců a filatelistů. V krátké době dokázal klub uspořádat ve Dnech československo-sovětského přátelství pozoruhodné klubovní akce, které seznámily obyvatelstvo města a okolních vesnic se sovětskou kulturou. Této přehlídky lidové tvořivosti se kromě závodů zúčastnilo 9 jednotných zemědělských družstev z okresu, mládež a pionýři. Akce ukázala, že místní kluby sdružených závodů přispějí značně k rozvoji našeho kulturního života.

Je třeba vyzdvihnout, že v celkové organisaci závodních a místních klubů sdružených závodů hraje důležitou roli, zejména při uskutečňování kulturně výchovných akcí, spolupráce s osvětovými orgány naší lidové správy. Instituce osvětových komisí a Osvětových besed může našemu úsilí účinně pomáhat.

Plán činnosti závodního klubu

Naše závodní kluby procházejí obdobím začátku. To je vždy spojeno s improvisací, stálými změnami a hledáním nových cest a method. Co však prospěje naší práci, je dobrý plán. Budování lepší organisace, činnosti, zařízení a i mobilisace potřebných prostředků, to vše není myslitelné bez uváženého a propracovaného plánu, který je společným dílem všech pracovníků klubu. Plán promyslí a uváží i závodní rada, a než vysloví souhlas, dá k němu své připomínky a doplňky. (Pro závodní soubory je plán velikou příležitostí. Půjdou v čele úsilí za systematickou činnost. Dobře koordinovat a plánovat, aby soubory [zvláště převedené spolky] srostly s životem závodu. - Pozn. redakce.)

Plán má vyjádřit vztah klubu k pracovišti a jeho úkolům. Má ukázat závodní klub jako složku a součást odborářské práce v závodě. Sleduje a plánuje podle ní činnost. Jestliže nyní se rozvíjí v závodech předmájové soutěžení, stanovíme si podle toho úkoly, program přednášek, besed s úderníky, zlepšovateli a techniky, práci kroužků, které mohou prospět prostředkům názorné agitace a pod. V akci předmájového soutěžení najdou své úkoly také dopisovatelé, knihovna, čítárna, promítačka v klubu i kroužky lidové tvořivosti. Akce, jako vstřícné plánování, prověrka norem, uzavírání závodních smluv, volby na zá-

vodě, to jsou příklady akcí, které jsou spjaty s životem závodu a odborové skupiny a budou zároveň spjaty se životem závodního klubu.

Propagace usnesení naší vlády a orgánů Revolučního odborového hnutí, přednášky o mezinárodní politické situaci, besedy u mapy světa, to vše patří do klubovního plánu. V plánu lze sledovat oslavy svátků dělnické třídy, 1. máj, 7. listopad, důležité dny, jako Mezinárodní den žen, Den armády, Den horníků, dále oslavy významných událostí jako 30. výročí založení Komunistické strany Československa, den narozenin generalissima J. V. Stalina, důležitá kulturní jubilea, jako výročí narozenin Maxima Gorkého, Aloise Jiráska a pod.

Naše kluby budou vypracovávat měsíční plán. Zvykat si plánovat a soustavně plán zdokonalovat, znamená vidět a poznávat lidi, kteří jeho úkoly uskutečňují, poznávat chyby a nedostatky v práci a učit se kritikou a sebekritikou je odstraňovat. Kluby budou podávat měsíční zprávy o práci v klubu, které jsou současně kontrolou plnění plánu. Podle rozdělení práce klubu na úseky upravíme i kapitoly plánu. V plánu uvedeme jméno soudruha, který bude za splnění úkolu odpovídat. Jde-li o terminovanou akci, připojíme i datum konání, místo a druh akce. Plánování klubovní práce je posilou a známkou vzestupu závodního klubu. Závodní klub Sázavan ve Zruči n. Sázavou plánuje měsíčně celou svou činnost a projevuje se to kladně v práci klubu. Však také předseda výboru klubu je současně plánovačem závodu. Plánovače máme ve většině závodů a ochotně nás vyučí technice plánování tam, kde jsme ještě plán neučinili zásadou své práce.

Spolupráce s masovými organisacemi

Závodní klub je také místem aktivní spolupráce a kulturní činnosti všech složek masových organisací na závodě. Chceme, aby na vedení, pracovním plánu, celkové organisaci a životě závodního klubu se daleko větší měrou než dosud zúčastnilo členstvo závodní skupiny Československého svazu mládeže, závodní sokolské jednoty a odbočky Svazu československo-sovětského přátelství. Naše mládež má významný podíl v budovatelském díle, ve výchově mladých kádrů pro výstavbu socialismu a v rozvoji lidové tvořivosti. Elánem mladých souborů obohacují náš kulturní a společenský život. Je proto pochopitelné, že pro úspěšný rozvoj života v závodních klubech je důležité, aby mládež v závodě výstavbu závodního klubu považovala za svůj důležitý úkol. Naproti tomu je nutné, aby soudruzi tam, kde v závodních klubech se mládež života klubu dosud neúčastní, zkoumali příčiny tohoto zjevu. Kroužky Fučíkova odznaku, mládežnické soubory umělecké tvořivosti, účast na kroužcích lidových kursů ruštiny ukazuje mládež jako nezbytnou složku všeho dění v závodním klubu. Domovy mládeže u závodů tvoří přímo kmenovou část organisace práce a života klubu. Závodní skupina ČSM má své zastoupení ve výboru klubu, v pracovních odborech a kroužcích, plánuje a uskutečňuje své i společné klubovní akce. Je to zejména mládež, která vytváří novou náplň družby závodů s vesnicí, armádou, školami a s vědeckými, technickými a uměleckými tvůrčími pracovníky. Tyto patronátní svazky přinášejí do činnosti závodního klubu mnoho nových politických a kulturních hodnot. Na klubovním večeru v Hradci Králové vystoupil soubor pionýrů, mládeže, soubor armádní a soubor závodního klubu hradeckého krajského soudu. I tento společenský večer ukázal význam patronátních svazků a jaké nové prvky tato družba přináší do společenského života našich pracujících.

Prohlášení předsednictva ústředního výboru ČSM mluví jasně o nutnosti aktivní spolupráce závodní skupiny mládeže v závodních klubech. Ve vedení a plánu činnosti pamatujeme na spolupráci závodních klubů se závodní sokolskou jednotou a na zakládání sokolských kroužků v závodních klubech tam, kde dosud nejsou podmínky pro vytvoření závodní sokolské jednoty. 215 závodních klubů má sokolské kroužky tennisu, odbíjené, kuželkářů, stolního tennisu a pod., které se účastní hromadných závodů v běhu, hlídek, turistiky a jiných sportovních příležitostí. Zastoupení závodní sokolské jednoty ve výboru závodního klubu, její účast při tvoření klubovního plánu bude důkazem, že usilovně pomáháme rozvoji naší tělovýchovy.

V závodech existují odbočky Svazu československo-sovětského přátelství. 120.000 účastníků lidových kursů ruštiny v 6.103 kroužcích v závodech je důkazem, že z aktivní spolupráce s funkcionáři odboček SČSP mohou vzejít další úspěšné akce. Koutky československo-sovětského přátelství v závodních klubech, vybavené sovětskou literaturou a tiskem, mapami, pomůckami pro hlubší studium znalostí o našem velikém osvoboditeli, spojenci a příteli, Sovětském svazu, jsou nepostradatelným zařízením závodního klubu. Promítání sovětských populárně vědeckých filmů, literatura a přeložené články o praxi sovětských stachanovců a novátorů, o nových methodách řízení procesu výroby, o velikých stavbách komunismu, stanou se společnou iniciativou pracovníků klubu a odbočky Svazu československo-sovětského přátelství pravidelnou součástí programu klubovních večerů a besed v sovětském koutku. Básně, písně a divadelní hry sovětských autorů jsou základním repertoárem souborů závodních klubů.

Cenným poučením při vybudování organisace závodních klubů jsou zkušenosti a methody řízení a plánování klubů sovětských. Vydali jsme soubory článků o praxi sovětských závodních klubů, a nyní ministerstvo informací a osvěty vydalo cennou příručku o práci vesnických klubů s názvem »Kulturně osvětová práce na vesnici«. Ministerstvo informací ji také věnovalo delegátům této konference a načerpáme z ní mnoho poučení. Je to hodnotná posila naší práci v závodních klubech, jako ji nalézáme ve všem, čemu se učíme z výstavby socialismu a komunismu v Sovětském svazu. Rušný a iniciativní život odbočky Svazu

československo-sovětského přátelství bude proto znamenat přínos do závodního klubu, jeho vedení a pracovního plánu.

Hospodářství závodního klubu

Závodní kluby si vybudují vlastní, samostatné finanční hospodářství s plánovanými výdaji i příjmy. Povedou své účetní knihy s řádně zaregistrovanými doklady o každé položce. Budou hospodařit na základě svého rozpočtu, jehož rozsah a zásady musí ovládat každý člen funkcionářského aktivu. Bylo by správné, kdyby jej znali a sledovali všichni, kteří se v nějaké formě účastní klubovního života.

Závodní klub hospodaří s vlastními příjmy, získanými aktivním úsilím kroužků, s příspěvky, věnovanými odborářskými orgány v závodě na klubovní činnost, a s příspěvky z veřejných dotací s výtěžky vstupného na akce klubu a s různými jinými příjmy. Příspěvky Jednotného fondu pracujících jsou určeny k vybudování trvalých zařízení klubu. Na rok 1951 je to obnos 150,000.000 Kčs. Aby částka mohla býti využitkována na potřebná zařízení, pamatuje se na tyto potřeby v tak zvaném dodatkovém plánu.

K otázce vstupného na klubové akce: Je známá věc, že si naši lidé málo váží hodnot, poskytovaných úplně zdarma. O tom svědčila prázdná sedadla na podnicích, na které se rozdělovaly vstupenky, zakoupené závodní radou nebo správou závodu. Kulturní hodnoty si dělník nezaměňuje se sociálními zařízeními. Zvyšováním produktivity práce, údernictvím zvyšuje svou životní úroveň, může si dopřát kulturních hodnot. Částí poslání závodního klubu je přesvědčit dělníka, že bohatství kulturních hodnot je složkou a potřebou jeho života.

Dostane-li dělník nějaké vstupenky zdarma, domnívá se, že celý ten podnik asi za mnoho nestojí. Budou-li naše klubovní podniky dokonalé, nebude vstupné překážkou. V materiálu, který jste obdrželi na této konferenci, je publikace: »Kulturní středisko na závodě« o práci a plánu Domu kultury Stalinových automobilových závodů. Najdete tam oznámení cyklu 10 přednášek marxismu-leninismu. Cyklus je na předplatné a oznamuje se den zahájení předprodeje vstupenek. Je to příklad a poučení. Přednášky prosloví vynikající odborníci. Vstupné je malé a každý účastník jasně pochopí, že provoz a režie kulturního domu, vydání, spojená s takovou akcí, musí být nějakým způsobem kryty.

Dostáváme v různé formě určité dotace. Nejsou malé. Propočítáme-li jejich výši, zjistíme, že se nám o tom v minulosti ani nesnilo. Naše vláda věnuje na školství, lidovou osvětu a lidovou tvořivost velmi značné částky. Perspektivně se jeví řešení větších investic na potřeby budování závodních klubů v podnikových fondech závodu a Statut národních podniků má o tom příslušná ustanovení.

V některých našich závodních klubech zavedli soudruzi systém členství a legitimací. Členy jsme v odborech a jiné formy členství nezavádíme. Průkazky, jednoduché kartičky, které jsme vydali v roce 1947, sloužily jako doklad členům kroužků šachistů, fotoamatérů, hráčům různých sportovních mužstev naší odborářské tělovýchovy. Tyto průkazy potřebovali při svých soutěžích a na turnajích. Členství a legitimace znamená též příspěvky. Někde si je zavedli na přechodnou dobu, v některých závodních klubech řeší příspěvkem otázky vnitřního provozu klubu.

Hmotná zařízení

Známe 5LP a jeho investiční požadavky a víme, že není možno začít se stavbou kulturních domů a paláců. Nelze též přistoupit k rozsáhlým adaptacím starých objektů. Je však možné dobrovolnou společnou prací, bez zvláštních investic, provést úpravu dělnických a lidových domů. Jsou uzavřeny nebo uzavírány místnosti přebytečných hospod. Nestálo by to někdy značné peníze, ale trochu více dobrovolné práce, aby se proměnily v čisté a světlé místnosti závodního klubu. Mobilisace obětavé práce vydá za milionové podpory. Lidé však musí chtít, a je třeba je pro myšlenku vlastního společenského střediska v závodním klubu získat a nadchnout. Kouskem dobrovolné práce přiroste jim klub k srdci, je opravdu jejich. Máme o tom nemálo dokladů. Většina našich závodních klubů byla budována dobrovolnou prací.

Hospodaření s majetkem je také vážný úkol. Je třeba vésti pečlivě seznam inventáře, kontrolovat často inventář, opravovat, maličkostmi doplňovat, aby se časem nezničily hodnoty daleko větší.

Kádry

Úkolů je mnoho, ale lidí je také mnoho. Je dosti lidí i pro závodní kluby, dovedeme-li je najít a svěřit jim úkoly. Je třeba utvořit vedení klubu, postupně rozšiřovat aktiv pracovníků, který je základem činnosti klubu.

Klub může žít jen na základě nejširší aktivity dělníků a všech zaměstnanců. Vedle účastníků klubovní práce ve funkcích, odborech a kroužcích podílí se na životě klubu všichni zaměstnanci, příslušníci jejich rodin, dále vesničtí družstevníci, vojáci, děti ze škol, tvůrčí pracovníci, všichni, se kterými závod má patronátní svazky. Tito všichni s aktivem a vedením klubu pomáhají vytvářet jeho prostředí, oblibu a získávají vše, co potřebuje závodní klub k svému rozvoji: nové pracovníky, účastníky, přátele i prostředky.

Otázka instruktorů

K uskutečnění pravidelných přednášek na rozmanitá themata k besedám a seminářům je a bude třeba stále více pracovníků ze závodů i spolupracovníků, kteří jsou mimo závod. Socialistická akademie buduje nyní pro takové úkoly lektorské sbory z nejlepších odborných pracovníků. Podobně i osvětové orgány lidové správy. Je důležité navázat s nimi stálý pracovní styk. Ze stranických a našich odborářských škol vycházejí stále noví absolventi, kteří si osvojili mnoho vědomostí a ma-

jí přání tyto poznatky sdělovat druhým. Vědečtí pracovníci našich universit rádi přijdou a budou přednášet o věcech zajímavých a potřebných našim pracujícím. Členové svazů tvůrčích pracovníků, naši spisovatelé, hudební skladatelé i výtvarní, filmoví i divadelní umělci prokázali již často, že nemají nic společného s tak zvanými »intelektuály« minulé doby, kterým bylo dělnické prostředí vzdálené a cizí. Zájezd českých a slovenských spisovatelů mezi ostravské horníky ukázal vřelý vztah našich spisovatelů k problémům závodů. Mezi inženýry, techniky, novináři, učiteli, lékaři a profesory nacházíme mnoho pracovníků, ochotných k přednáškám, instruktorské a lektorské práci a pomáhat kulturně výchovné činnosti v závodním klubu. Na aktivu funkcionářů závodních klubů v Bratislavě se přihlásil do diskuse profesor vysoké hospodářské školy, který za sebe a soudružky z tohoto ústavu vyslovil závazek vědeckých pracovníků, přednášet v závodních klubech.

Máme nemálo uvědomělých a tvořivých pracovníků přímo v závodech, kteří přinášejí a přinesou mnoho do závodních klubů, pomohou jejich organisaci a tvořivému charakteru činnosti.

Vybudujeme závodní kluby, střediska socialistické výchovy a kulturního oddechu pracujících.

Učiníme z nich uvědomělou prací spolehlivý a dobrý nástroj dělnické třídy k budování socialismu a našeho boje za světový mír.

KAREL MARVAN

DOSLOV KE KONFERENCI ZÁVODNÍCH KLUBŮ

(Závěr I. celostátní konference závodních klubů ROH.)

Diskuse potvrdila, jak předpoklady pro široké rozvinutí kulturní práce odborových složek narůstají. Byla bohatá a celkem optimistická. Ukázala, že i na úseku kulturní práce nás čeká mnoho úkolů, ale úkolů radostných. Naše dělnická třída se učí stále lépe a lépe vládnout. Stává se vůdčí silou nejen ve výrobě, v hospodářství, ve správě, nýbrž i v kulturním životě. Diskuse však také ukázala, že musíme práci na úseku závodních klubů prohlubovat, to znamená pečovat o zvýšení politické a ideové úrovně. Zprávy delegátů potvrdily, že všude usilujeme o zdokonalení naší práce, o zvýšení úrovně uměleckých pořadů, ale také o zvýšení úrovně našeho společenského kolektivního života.

Velká část našich pracovníků v závodech neumí dosud kulturně žít. Proto jsme postavili jako hlavní problém dnešní konference nutnost prohloubit agitaci a propagaci, prohloubit výchovnou práci, neboť to je cesta, abychom naučili naše pracující chápat veliké kulturní hodnoty a používat jich v jejich vlastním životě.

Soudr. Svoboda na nás žádal, abychom věnovali velkou a důkladnou péči prohlubování a vytváření kolektivů, což v podstatě neznamená nic jiného, než abychom ze sebe odstranili všechno to, co v nás zanechal kapitalismus, abychom nebyli jeden druhému vlkem jako dříve, kdy jedni si žili lépe na újmu druhých. Proto je třeba, abychom se kolektivně sbližovali a pochopili, že jediným východiskem šťastné budoucnosti je společné úsilí na společných cílech. Soudruh Svoboda od nás také žádá, abychom prostřednictvím našich závodních klubů vyvolávali hlad po učení a po seznámení se s novými věcmi, to je po zvedání naší technické a vědecké úrovně. To všechno nás musí vésti k tomu, abychom prohloubili a rozmnožili naši výchovnou práci. Za poslední rok jsme od základu změnili život našich závodních skupin. Před rokem to byly ještě v podstatě spolkařské skupiny, jejichž organisace nepronikala do hloubky života závodů. Mnozí z nás, kteří byli na druhém všeodborovém sjezdu, byli toho názoru, že se nám těžko bude dařit mobilisovat tolik nových sil, které potřebujeme k tomu, abychom vybudovali dílenské rady a abychom rozmnožili počet aktivistů tak, abychom všechny úseky dovedli zvládnout. Dnes to pro nás není již nepřekonatelným těžkým úkolem.

Jako nového činitele máme v závodech závodní časopisy, o kterých se zde zmínil téměř každý třetí řečník. Závodní časopisy pomáhají nám v závodech prohlubovat naši práci.

Diskuse také potvrdila zásady, které zde byly vytyčeny pro spolupráci s mládeží, pro spolupráci se Sokolem. Je třeba, aby závodní kluby nebyly jenom kluby ROH, ale aby byly závodními kluby, ve kterých se uplatní všechny složky, které jsou v závodech. Abychom odstranili četné překážky dalšího vývoje, budeme hledat nové formy řízení závodních klubů v kraji. Ostravští soudruzi přišli s námětem, abychom se pokusili vybudovat krajské poradní sbory, abychom krajské odborové radě dali příležitost k tomu, aby mohla se všemi nebo s většinou klubů mluvit a jejich činnost koordinovat. Druhým naším problémem je prohloubení forem soutěživosti mezi jednotlivými kluby. Již se projevují plány na organisování výtvarnických výstav. Šachisté potřebují prohloubení a nové formy svého soutěžení. Totéž platí pro filatelisty a pro knihovny. Stanovíme i nové zásady pro prohloubení a zlepšení soutěživosti závodních klubů. Budeme se zabývat distribucí filmu. Závodní kluby si stěžují, že nemají dostatek dobrých instrukčních, výchovných a politických filmů. Aktuální je také otázka dávek a poplatků, živnostenských oprávnění. Je nutno, aby lidové správy a vedení komunálních podniků podaly pomocnou ruku zá-

vodním klubům jako nositelům a organisátorům kulturní práce velké většiny pracujících.

Dalším problémem je rozhojnění sovětské literatury, po čemž také velká část řečníků v diskusi volala. Doufáme, že i tento problém vyřešíme k vaší spokojenosti. Dále se musíme připravit na podnikové fondy, to je na úplně novou základnu finančního hospodaření a finančních příjmů závodních klubů. Osazenstvo samo bude vytvářet hospodářskou základnu svým plněním plánu a tím také pro podnikové fondy. Osazenstvo se stane i hospodářem závodního klubu. Osazenstvo převezme odpovědnost za to, co z výsledků našeho hospodaření bude dáno na účely kulturní a společenské. Před osazenstvem nepopulární klub bude míti určité těžkosti, aby mu osazenstvo schválilo finanční prostředky z fondu pracujících. Proto musíme činnost klubu organisovat tak, aby osazenstvo cítilo a vidělo, že činnost klubu slouží a pomáhá jemu při zvedání produktivity práce a při plnění úkolů pětiletého plánu.

Dalším úkolem, ke kterému musíme přistoupit, je ústřední plánování života závodních klubů, a to tím způsobem, že budeme pomáhat, aby se život všech závodních klubů napojoval úžeji na celostátní akce. Mám na příklad na mysli filmové festivaly pracujících, kterých má býti letos 18 a které se stanou jednou z největších kulturních událostí v životě odborů. Tyto filmové festivaly pracujících se musí tentokrát stát prvotřídní záležitostí závodních klubů. Závodní kluby se musí stát organisátory filmových festivalů pracujících v jednotlivých krajích. Mám dále na mysli takové kulturní akce, jako Pražské jaro, Den armády, soutěže lidové tvořivosti.

Potřebujeme také navázat kulturní styky s odbory ostatních lidových demokracií vysíláním souborů, pracovníků, materiálu a pod., abychom naši dělnickou třídu representovali a abychom tím také obohatili naše prostředky boje za mír. Imperialisté přešli již k přímým útokům na odbory ve svých snahách mobilisovat velikou frontu války proti SSSR a lidovým demokraciím. Četli jste, že francouzská vláda se třese před rostoucí silou mezinárodní solidarity dělnické třídy. Oddává se bláhovým nadějím, že úředním zákazem se jí podaří roztrhnout spoje, které si dělnictvo vybojovalo přes hranice kapitalistů. Je to nový důkaz správnosti našeho hesla, že o mír nelze žebrat, ale že o mír je nutno do všech důsledků bojovat.

Myslím tedy, že konference splnila své poslání mobilisovat pozornost všech odborových orgánů a složek k prohloubení socialistické výchovy a využití kulturních prostředků pro obohacení života našich pracujících. Vytyčila zásady a směrnice pro takový vývoj závodních klubů, aby se staly opravdovými středisky socialistické výchovy a kulturního oddechu pracujících.

DIVADELNÍ SOUBOR KOVOPRŮMYSLOVÉHO ZÁVODU V SSSR

Celostátní konference závodních klubů ROH ukázala, jak mají v budoucnu pracovat naše závodní kluby. Musíme se hodně učit ze sovětského příkladu. Jak tam tráví pracovníci závodu svůj volný čas, poví nám následující zpráva ze Sovětskoje iskusstvo z 13. ledna 1951.

Zpráva dopisovatele ze Záporoží

Na břehu Dněpru, nedaleko historického ostrova Chortica, kde kdysi bývala záporožská Síč, rozložilo se nyní průmyslové město Záporoží. Za večerů, jakmile zaplanou světla Dněprogesu, začnou k nebi tryskat oslňující blýskavice velkých taveb. To se taví kov na jednom z gigantických závodů průmyslového města „Zaporožstal".

Ještě nedávno zde trčely zříceniny a podněprovské větry svobodně se prohánělly v znetvořených ocelových kostrách závodu, rozbořeného fašistickými barbary. Avšak z vůle bolševické strany znovu vstala z rozvalin krása a hrdost sovětského průmyslu — Zaporožstal, závod vyznamenaný řádem Lenina, dávající zemi tenké ocelové pláty.

Po pracovním dnu mají kovopracovníci kde stráviti volný čas. Kino, cirkus, kluby, kde se každého dne konají koncerty, přednášky, předvádějí se odborné filmy. V klubu čile pracují kroužky umělecké tvořivosti — pěvecké, taneční, hudební a jiné. Zvláštní popularitě se těší amatérské divadlo kovopracovníků, jehož herci, režisér, hudebníci jsou vesměs zaměstnanci závodu Zaporožstal. Za dvě léta svého trvání divadlo získalo uznání nesčíslných diváků. Uvedli na př. představení: Sláva od V. Guseva, Chlapík z našeho města od K. Simonova, Chirurg Platon Krečet od A. Kornejčuka, Les od A. N. Ostrovského.

Mnoho tvůrčí energie a usilovné práce vložil kolektiv do přípravy vynikajícího dramatického díla velkého ukrajinského pěvce T. G. Ševčenka »Nazar Stodolja«.

Toto divadelní představení, v němž účinkuje více než 100 členů souborů umělecké tvořivosti — herci, pěvecký sbor, symfonický orchestr, taneční soubor, je bezpochyby největší událostí v kulturním životě Záporoží. Ukázalo ideově umělecký růst tvořivosti pracujících v kovoprůmyslu, schopnost kolektivu sehrát velké hudební a dramatické dílo.

Inscenace vyvolala značný zájem veřejnosti. Předvedli ji v jiných klubech a domech kultury v Záporoží. K 33. výročí Velkého října amatérské divadlo kovopracovníků uvedlo inscenaci populární ukrajinské komické opery „Záporožec za Dunajem". Představení bylo s úspěchem uvedeno na oblastní olympiadě lidové umělecké tvořivosti.

Nyní připravuje divadelní kolektiv činohru o údernících „Zaporožstal". *Přel. Rkt.*

M. JURINA

VYBORGSKÝ DŮM KULTURY

Kdo by neznal v Leningradě Vyborgský dům kultury? Každodenně tu bývá až pět tisíc lidí. Jedni jdou do divadla nebo na koncert, druzí míří do přednáškového sálu, knihovny, jiní zas spěchají do cvičení nesčetných dobrovolných uměleckých kroužků. Za dobře zorganisovanou kulturně osvětovou a politicko-výchovnou práci dostal Vyborgský dům kultury na Všesvazové přehlídce klubů, Domů a Paláců kultury první místo.

O práci tohoto ohromného kombinátu kultury, o jeho velkých zkušenostech, nahromaděných za mnoho let, vypráví kniha N. Čmutina »Vyborgský dům kultury«, vydaná Profizdatem r. 1950.

Před našimi zraky se rozvíjí zajímavá a mnohotvárná činnost Domu kultury. Přednášky z politické ekonomie, rozpravy o filosofii, cykly přednášek o hlavních dílech V. I. Lenina a J. V. Stalina, o dějinách VKS(b), popularisující konference o jednotlivých kapitolách marxisticko-leninského učení, a přednášky na mezinárodní thema pomáhají zvýšit ideově politickou úroveň pracujících.

V Domě kultury instalovaná výstava »Veliké přátelství«, zasvěcená životu a práci geniálních vůdců sovětského lidu V. I. Lenina a J. V. Stalina, vábí tisíce návštěvníků.

V aktivu pracovníků Domu kultury je mnoho žen-pracovnic, inženýrsko-technických pracovníků, žáků a žen v domácnosti.

Jedním ze způsobů, jakým jsou ženy přivábeny k veřejné práci, je ústní almanach »Ženy země socialismu«. Na takových schůzích vystoupilo již mnoho vynikajících žen Leningradu. Delegátka Nejvyššího sovětu SSSR, doktor mediciny profesorka O. N. Podvysockaja vyprávěla o svém životě, vědecké i veřejné práci a o tom, jak plní své povinnosti delegátky — služebnice národa. Mluvila o straně bolševiků a sovětské vládě, které se otcovsky starají o rozvoj vědy a široce umožnily přístup k vědecké práci ženám z lidu. Vystoupila tu zasloužilá učitelka republiky Z. P. Šebunina. Předčítala dopisy svých žáků, kteří se dnes stali učenci, inženýry a umělci.

Často se v Domě kultury pořádají večery na počest starých dělníků. Tyto večery mají velký význam výchovný. Autor popisuje, jak bylo oslaveno jubileum dělníka Timofea Nikolajeviče Nikolajeva. Timofej Nikolajevič vstoupil do závodu v r. 1898. Na svých bedrech pocítil tíži kapitalistického vykořisťování a bezpráví. Pravý život nastal pro Nikolajeva po Velké říjnové revoluci. On sám až do 30 let zůstal negramotným a jeho děti už dostaly za sovětské vlády vysoké vzdělání. Starší syn dnes řídí velkou stavbu, prostřední je ředitelem závodu v Kijevě a nejmladší je vedoucím inženýrem jednoho z leningradských závodů.

»Oslava na počest starého dělníka — píše N. Čmutin, vyústila v horoucí vlasteneckou demonstraci. Vystoupili dělníci i dělnice, inženýři i mistři, starci i mládež.«

Mnoho zajímavého vypráví autor o výrobně technické propagandě, kterou provádí Dům kultury. Na výstavě, uspořádané v Domě kultury, je umístěn mohutný obraz, znázorňující uskutečnění pětiletého plánu obnovy a rozvoje národního hospodářství SSSR na rok 1946—1950.

Dům kultury napomáhá všemi formami své práce rozvoji a upevnění tvůrčí spolupráce lidí vědy a výroby. Zde se konají schůzky stachanovců s učenci. Vědečtí spolupracovníci, laureáti Stalinovy ceny Gusev a Bogorad vyprávěli o praxi zavádění chemicko-mechanického opracování kovů, kandidát technických věd Možajev — o rychlém řezání kovů. Vystoupili tu vynálezci elektrojiskrové aparatury Kuzněcov a Sarkin. Tato methoda upoutala všeobecnou pozornost: použití elektrojiskrové methody v jednom strojírenském závodě Vyborgského kraje umožnilo dělníkům tohoto podniku ušetřit 1 milion rublů jen menší spotřebou kovu na zhotovení nářadí.

Referáty novátorů výroby, kteří objevili nové cesty zvýšení produktivity, jsou v Domě kultury častým zjevem. Vystoupil tu proslulý soustružník-úderník Henrich Bortkevič. Vystoupili tu i mnozí jiní výteční stachanovci.

Mnoho zajímavého se vypráví v knize o práci s vynálezci a racionalisátory, o pomoci mládeže, toužící dopracovat se stachanovské dokonalosti. Autor snáší rozsáhlý materiál o práci kabinetu sociálního pojištění, kabinetu ochrany práce, kabinetu odborové práce a podrobně objasňuje činnost knihovny Domu kultury.

O »literárních středách« se sejde obyčejně na dva tisíce posluchačů. Na literárních disputacích vystupují mnozí dělníci a dělnice Leningradu.

Velký oddíl v knize zaujímá popis instalace výstavy samorostlého umění v Domě kultury. Amatérské umění je jedním z nejvýznačnějších projevů národní tvorby. V kroužcích pěveckých, sborových, divadelních, hudebních a choreografických rozvíjejí dělníci a úředníci své nadání.

Divadelní kolektiv Domu kultury uvedl již mnoho kusů. Na všesvazové přehlídce divadelních ochotnických kolektivů, která se pořádala roku 1948 v Moskvě, byla vysoko oceněna a dostala první místo hra Gorkého »Jegor Bulyčev« v provedení členů kroužku Domu kultury.

V symfonickém orchestru účinkuje 76 lidí. Orchestr má na pořadu koncert slovanské hudby. Uvádí Pátou symfonii Dvořákovu, klavírní koncert, Slovanský pochod Čajkovského a díla Chopinova.

To všechno je jen část té ohromné a různorodé práce tohoto skvělého střediska socialistické kultury. Pracovní zkušenosti Vyborgského Domu kultury v Leningradě jsou široce upotřebeny pracovníky kulturně osvětových institucí.

VĚRA DOLANSKÁ

PERSPEKTIVY PĚVECKÝCH SOUBORŮ ČSM

Další rozvoj práce pěveckých souborů Československého svazu mládeže v Soutěži tvořivosti mládeže 1951 může být zajištěn jedině tehdy, když se provede důkladné zhodnocení jejich dosavadní cesty a ze závěrů tohoto hodnocení vyvodí důsledky pro jejich další práci. Stalo se tak na konferenci, kterou svolal ČSM spolu s ministerstvem informací a osvěty a jíž se zúčastnili vedoucí souborů, skladatelé, zástupci ÚLT, HAÚ, AMU a státního hudebního nakladatelství Orbis. Hlavní referát přednesl děkan hudební fakulty AMU prof. Dr Antonín Sychra. Závěry z tohoto referátu, z diskuse a ze závěrečného slova ředitele ÚLT Antonína Šafaříka shrnula Věra Dolanská v článku, uveřejněném v 6. čísle Hudebních rozhledů. Uvádíme z něho část, jež určuje generální linii pěveckých souborů ČSM pro rok 1951.

Kulturní soubory mládeže jsou jedním z typických znaků dneška naší země i států lidově demokratických. Spontánnost, s jakou vytryskla jejich píseň hned po osvobození, lavinovitý vznik souborů ve všech krajích naší vlasti, svědčí o nové náplni života, o osvobozeném poměru k práci, při níž a o níž se dá radostně zpívat. Není skutečně pádnějšího a přesvědčivějšího argumentu mírového budování našeho lidu, jehož tvůrčí iniciativa není ani v práci, ani na poli kulturním brzděna zvůlí kapitalistických tříd. A tak se i mládežnické soubory stávají důležitou kulturně politickou složkou našeho současného vývoje.

Aby však tento krásný začátek, který nám přinesla poslední léta na poli lidové tvořivosti, skutečně účinně pomáhal výstavbě naší země, je třeba zajistit mu další předpoklady a dát mu pevnou obsahovou i organisační linii. Letošní ústřední kolo STM v Brně nás přesvědčilo o stálém kvantitativním růstu souborů. Ale nejen to. Začala se ukazovat již i obsahová rozmanitost a vyhraňující se styl jednotlivých souborů. Z kulturních agitek se přechází k soustavné cílevědomé práci na rozvíjení bohatého odkazu lidové písně i naší klasické umělé hudby. A tento přechod od kvantity ke kvalitě, jak bychom to mohli nazvat, zasluhuje největší pozornosti a odborného i politického vedení.

Je nutno zdůraznit velký politický význam mládežnických souborů a jejich důležitou funkci ve výchově nového, aktivně tvůrčího člověka, neboť při tvořivosti v souborech se rodí i tvůrčí postoj k práci, snaha po zlepšení, zmáhání překážek a vyrovnávání se s problémy. Je příznačné, že právě mládež zde jde v prvních řadách, že byla první, kdo pochopil, že píseň, hudební skladba je také nástrojem boje o lepší život, že je morální vzpruhou a stmeluje kolektiv.

Nový přínos mládežnických souborů se jeví hlavně v základním rozdílu mezi nimi a starými pěveckými sbory. Naše soubory našly nový způsob zpěvu, který mluví přímo k posluchačům a dovede reagovat na každé publikum. To souvisí jak s pečlivou, aktuálně zaměřenou volbou programu, tak i se způsobem přednesu. Tuto citlivou reakci na záchvěvy dobového dění, pohotovost a progresivnost naše stará pěvecká tělesa většinou ztratila. Otázka dosud stále zející propasti v našem sborovém reprodukčním umění byla podrobně diskutována. V závěru vyplynula nutnost zahájení nástupu mládeže do starých pěveckých sdružení, což ovšem neznamená likvidaci souborů, ale rozšíření jejich působnosti na jedné straně a zlepšení, zkvalitnění jejich práce na straně druhé, neboť pod vedením zkušených odborníků pěveckých sdružení lze dosáhnouti pravého reprodukčního mistrovství, k němuž nám živelný elán mládí nestačí.

Tedy nikterak násilná likvidace, ale podání ruky k spolupráci starší generaci, jakož i úzké spojení souborů se závody je velká politická perspektiva a zároveň záruka, že se soubory ve svém vzestupném vývoji nezastaví. Chceme-li být první, musíme umět spojit lidovou tvořivost s tradicí naší národní hudby, již po léta udržovaly naše pěvecké sbory, jejichž profesionální úroveň je většinou velmi dobrá. Toto zachování kontinuity je živnou půdou dalšího růstu mládežnického pěveckého hnutí a rozvoje našeho sborového zpěvu.

Snaha o realistickou reprodukci je přirozeně opřena o aktuální programový repertoár, který se neustále rozmnožuje a narůstá. Takové čtyři základní prameny, z nichž čerpá program souborů, jsou: sovětské písně s nevyčerpatelným zdrojem nejrůznějších obsahových žánrů, jež mluví tak jasnou řečí k našemu současnému životu. Není proto divu, že ruské písně jsou kmenovým repertoárem mládežnických souborů, které využívají jejich obsahového melodického bohatství a zpívají je v nejrůznějších úpravách pro sbor i sólové hlasy. Slabou stránkou jsou dosud překlady, které nejsou vždy nejhodnotnější. Je třeba, aby se básníci zbavili utkvělé představy, že textování písně je méněcennou tvorbou.

Druhým základním kamenem programového reportoáru jsou české, moravské a slovenské národní písně. V této oblasti vykonala mládež a soubory přímo objevitelské dílo. Osvobodila národní píseň od nánosu falešné sentimentality i vulgárnosti, jež nám zanechala první republika, a odhalila zdravé jádro národních písní, které se nám dnes ukazují v novém světle, jako živé umělecké zobrazení nejrůznějších životních situací, jež prožíval náš lid ve svém boji o lepší život. Charakteristickým dokladem toho, jak naše soubory přistupují k lidové písni, jsou pásma. Je to jedna z mnohých vhodných forem

(nikoli ovšem jediná), jak zdůrazniti ideově obsahovou stránku písní, které se v takovém pásmu stávají živou galerií scén z lidového života, jejž zachycují v jeho proměně, rozmanitosti a mnohostrannosti. Tento živý obraz nám ovšem nemohou dát pouze nahodile sestavená pásma, ale skutečně hluboké poznání lidového realistického projevu a promyšlený ideový výběr, který by ukázal, jak se lid vtipem, satirou, tklivou táhlou i bojovnou zbojnickou písní vyrovnával s trpkým životním údělem, který mu připravily vládnoucí panské třídy. Zdařilý pokus o takováto pásma jsou pásma o robotě, zbojnické písně a chodské písničky o pánech, jak je na př. sestavil kolektiv VUS.

Třetím programovým zdrojem a pro náš dnešek velmi důležitým činitelem jsou nové budovatelské písně našich skladatelů. Od prvních, dnes již všeobecně známých písní V. Dobiáše, J. Seidla a J. Stanislava postoupila naše hudební tvorba k novým rozmanitějším typům, takže se nám v souborech již neozývají pouze pochodové písně na texty často dost nekonkretní. Je nutno konstatovat, že nové úspěšné skladby vznikly již za spolupráce skladatele s mládežnickým souborem (na př. písně Reinerovy, Drejslovy, Macourkovy, Sommerovy, Pauerovy), takže soubory a STM mají na písňové tvorbě přímý podíl. První české častušky a malé lidové kantáty jsou vlaštovkami, oznamujícími nový rozkvět národní lidové kultury.

Naše soubory však nezapomínají ani na odkaz našich velkých hudebních klasiků, jejichž sborová díla jsou zkušebním kamenem hlasově technické i reprodukční vyspělosti souboru. A právě zde řešení konkretních úkolů, spolupráce souboru se starší pěveckou generací pomůže nám překlenout dosavadní propast a spojit ruce mladých i těch starších v práci na společném díle.

Zkušenost posledních let nám ukázala, že politická i umělecká úroveň souborů závisí největší částí na zdatnosti vedoucího. Proto také hlavní otázkou diskuse bylo řešení akutní potřeby školení vedoucích souborů. Je pravdou, že dosud mnohé soubory pracují za velmi těžkých podmínek. Předpokladem jejich dalšího rozvoje je zajištění nových kluboven a místností pro zkoušky, opatřit dostatek nástrojů a vyškolit vedoucí. Ústředí lidové tvořivosti zajistí v nejbližší době rozsáhlou síť vhodných instruktorů-odborníků. Diskuse o práci, úkolech a perspektivách souborů s ukázkami výsledků jejich práce poslechem gramofonových desek a o vhodných sborových úpravách písní jsou prozatímní nejrychlejší pomocí vedoucím. V tomto směru bude nadále důležitým úkolem zapojit do instruktáží i naše hudební pedagogy, kteří většinou stojí stranou od velkého kulturního rozmachu mládežnických souborů. Je rovněž nutné si uvědomit skutečnost, že středisko další práce souborů a nejlepší možnosti rozvoje jsou dnes na závodech, odkud si vyškolíme i nové vedoucí. Patronáty závodů nad vesnickými soubory jsou prvořadým politickým úkolem a jsou zárukou přímé a správné cesty obnovení lidové tvořivosti na široké základně tvůrčí činnosti a iniciativy našich pracujících.

SBORY NÁRODNÍCH PÍSNÍ NA SOVĚTSKÉ VESNICI

Sovětská píseň se stala základním pilířem repertoáru našich souborů a sovětská píseň to je, kterou dosud zpívají nejlépe, s největším nadšením, procítěním, vystižením jejího charakteru a s největší láskou. A to nejen proto, že se jim líbí její nápěv a rytmus nebo hluboká ideovost a poesie jejích slov, ale protože jejím zpěvem mohou nejlépe vyjádřit hluboké pocity vděčnosti, lásky a oddanosti k Sovětskému svazu, jeho lidu a k velkému učiteli pokrokových lidí celého světa, J. V. Stalinovi. Proto se naše soubory také s takovou dychtivostí a zvláštní pozorností učí od sovětských souborů, od jejich způsobu reprodukce a od jejich způsobu práce. Velký vzor sovětských souborů lidové tvořivosti je hnací silou pro práci souborů našich. Jejich zkušenosti nás ušetří mnoha tápání a chyb.

Z knihy „Kulturně osvětová práce na vesnici" od J. Nosovského, kterou vydalo jako 4. svazek Knihovny osvětové práce ministerstvo informací a osvěty, je možno čerpat mnoho zásadních poznatků pro práci našich pěveckých souborů.

Co se zde říká o pěveckých souborech na vesnici?

„Sovětské písně tvoří základ repertoáru pěveckého sboru umělecké lidové tvořivosti. Z celé záplavy písní může vedoucí vždy vybrat takové, které nejvíce vyhovují tvůrčím schopnostem jeho kolektivu. Tak ve sborech ruských národních písní často zpívají na příklad písně „Cestička", „Dva sokoli", „Oj tumany moji rastumany", od Kolesnikova „Kolchoznická píseň o Moskvě", od Zacharova „Kozácká duma o Stalinovi", od Maslova „Leť, slavíčku, do Moskvy", od Vasiljeva Buglaje „Kolchozní pracovní" a j. Tyto písně vyžadují způsobu provedení, který je vlastní sborům národních písní. — Ve sborech širšího typu se stále častěji zpívají takové písně, jako „Kantáta o Stalinovi" od Alexandrova, „Píseň o Stalinovi" od Blantěra, „Cesty" a „Pochod demokratické mládeže" od Novikova, „Ať žije naše vlast" od Chrennikova. Sbory mohou být buď čisté, skládající se jenom z mužských, ženských nebo dětských hlasů, nebo smíšené."

Co vidíme z tohoto citátu? Jednak to, že vesnické soubory v Sovětském svazu jsou především „Soubory národních písní" a že pro tyto soubory právě sovětská píseň může být základem repertoáru proto, že je skutečně národní

formou a socialistická obsahem. Naše vesnické soubory si velmi dobře uvědomily tuto skutečnost, a proto zpívají právě ony tak nadšeně sovětské písně. Ale nyní bude nutno jít dále a ještě více do hloubky. Nemůžeme mluvit o tom, že by naše vesnické soubory už byly sbory především českých, moravských nebo třeba i slovenských národních písní. Zvláště tam, kde soubory nemohou navázat na živou tradici národní písně, v pohraničních okresech, je pro ně velkým problémem, na kterou píseň mají navázat, jak mají vystihnout její pravý charakter, jak způsob jejího podání mají oprostit od nánosu všelijakých úpadkových „lidových" pochodů, valčíků a polek. A stejně palčivý je pro ně také problém výběru nových písní našich skladatelů, kteří se teprve, společně s nimi, od sovětských druhů i souborů učí, jak tvořit píseň, která by již nebyla pouhým pochodem, ale která by skutečně navázala na bohatou národní tradici a byla současně projevem života nového člověka. Zde jsme tedy teprve na začátku cesty.

A dále pak platí pro naše vesnické soubory se zřetelem k našim národním nástrojům totéž, co říká Nosovskij dále o doprovodu: „Velký význam pro práci každého sboru má doprovod. Ve sboru ruských národních písní to bývá obyčejně bajanista. Zvuk bajanu dobře udrží sbor, zvláště při zpěvu národních popěvků, sovětských masových písní a častušek. Co se týká táhlých a jiných národních písní se širokým nápěvem, tu nebývá bajanu často třeba, ruší nebo neposkytuje zpěvákům takové svobody a šíře při zpěvu, jaké takové písně vyžadují." A níže čteme: „Je nutno postupně učit členy sboru zpívat bez doprovodu."

Co znamená tento poznatek ruských souborů pro naši bezprostřední práci? Ukazuje, že k takovému stupni je možno a nutno dospět jenom po důkladné a pečlivé práci s lidským hlasem, že bude u nás nutno věnovat všechnu péči hlasové kultuře našich souborů i jednotlivých jejich členů, že bude nutno věnovat zvláštní pozornost právě krásnému zpěvu širokých, táhlých melodií, při kterém ještě nedovedeme zaujmout tak, jako při zpěvu úderných, rytmických a živých písní, při nichž harmonika nebo kytara nesprávným způsobem hry často ještě zdůrazňuje strohost rytmu na úkor zpěvnosti melodie. A konečně to jsou zase skladatelé, kteří nám v oboru úprav národních a nových písní ještě mnoho dluží.

Budeme tedy národní písně zpívat s doprovodem především lidových nástrojů (harmonik, houslí, klarinetů a pod.) a dbát hlavně toho, aby úpravy sboru a doprovodu a vlastní reprodukce po všech stránkách správně vystihly jejich obsahovost i hudební krásu a byly propracovány a procítěny do všech podrobností.

Jak nacvičují sovětské sbory nové písně? „Zkušení vedoucí lidového souboru nezačínají práci s nacvičováním nových písní najednou s celým sborem, ale tím, že jim naučí vedoucí skupinu. Když nacvičil píseň s touto skupinou, shromáždí vedoucí celý kolektiv. Sbor ovšem značně lépe zvládne novou píseň, když je v každé jeho části zpěvák, který už zná nápěv i slova a již tím pomáhá ostatním, aby si rychleji zapamatovali a snáze zazpívali novou věc. Zvláště velký význam ve sborech národních písní má práce s vedoucími zpěváky. To jsou předzpěváci, znalci národních písní a nejlepších jejich tradic. Bez předzpěváků není možno vytvořit soubor. Organisace lidového souboru znamená objevit znalce písní, vytvořit malou skupinu zpěváků, kteří zpívají mezi sebou, určují způsob zpěvu, druh nápěvu a druhý hlas. Při veškeré další práci vedou zkušení předzpěváci kolektiv, společně s vedoucím dosahují uměleckého a přitom opravdu lidového souzvuku, který slyšíme v nejlepších souborech lidových písní. Velký význam při práci lidového souboru má kolektivní poslech písní z radia, které zpívají nejlepší sborové kolektivy." — K těmto větám bychom dodali, že nejlepší soubory v tomto oboru u nás se daly podobnou cestou a že zde bude záležet mnoho na správném příkladu zpěvu zvláště našich profesionálních souborů (ČSNPT a SLUK) i na instruktážích jejich členů, aby vedle Vycpálkovců, Valašského kroužku a dalších lidových souborů ukázaly našim vesnickým souborům správnou cestu.

A závěrem citát o methodice práce sovětských vesnických souborů národních písní, k němuž není třeba dodat komentář:

„Je možno doporučit tuto methodiku při nacvičování dvouhlasých písní: a) seznámení zpěváků s písní vcelku, b) četba a rozbor textu, c) přezpívání písně vedoucím a její přehrání na nástroji pro jednotlivé části — hlasy, d) nacvičení části prvního hlasu po strofách a vcelku, e) spojení obou hlasů v jednotlivých strofách, f) práce s laděním, se souborem a uměleckým výrazem."

KR

FRANTIŠEK BONUŠ

LIDOVÉ HUDEBNÍ NÁSTROJE

V minulém roce navštívil naši republiku Osipovův státní orchestr lidových nástrojů. Velký úspěch orchestru podnítil živé diskuse o lidové hudbě vůbec a postavil nás před otázku, zda bychom také u nás nemohli vybudovat podobný orchestr. Mnozí tvrdili, že u nás nejsou podobné možnosti, jako má Sovětský svaz a tento argument dokládali nepatrným počtem lidových hudebních nástrojů, které se u nás vyskytují. Byly jmenovány dudy, cimbál a fujara.

Situace však vypadá jinak. I v naší zemi máme celou řadu rozmanitých lidových nástrojů, ze kterých by se dal sestaviti početný hudební ensembl. Musíme si však uvědomit a přiznat, že většina těchto starých hudebních nástrojů vstoupila již do historie a stala se pouze museálními předměty. Osipovův orchestr nám ukázal, jak těchto nástrojů používat, aby obnovení zaniklých nástrojů nebylo pouhou přehlídkou, „jak se kdy v Čechách hrávalo". Obnovíme-li naše staré lidové hudební nástroje, ukážeme, jak bohatá a rozmanitá byla kultura našeho lidu, ale zároveň — a o to nám půjde především — využijeme jich pro dnešní hudební skutečnost. Zapojíme je do celého proudu dnešního budování nové lidové kultury. A zde se bude často měnit jejich funkce, budou se zdokonalovat a rozvíjet, budou se na nich hrát nové písně, melodie a tance. Máme jich nepřeberné množství.

Dnes si pouze připomeneme jejich existenci a pohovoříme si o jejich základních typech. Touto kapitolou pak otvíráme rozsáhlou studii o českém lidovém instrumentáři, která bude v dalších číslech soustavně pokračovat.

Podívejme se nejdříve na nejjednodušší lidové nástroje, které jsou vlastně součástí dětských her a zábav. Děti si je většinou zhotovují samy.

„Na vesno, když nastane mizga", kroutívají si chlapci vrbové píšťalky. Zvou se k tomu navzájem tímto popěvkem:

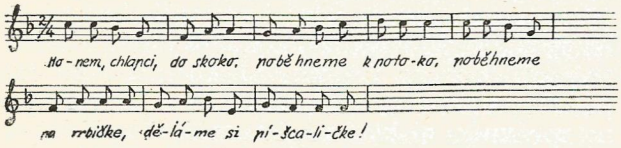

Fr. Bartoš, Naše děti.

Píšťalky se zhotovují většinou z vrbového proutí a jejich zhotovování (oklepávání kůry) je doprovázeno vtipnými říkačkami:

Otloukej se, píšťaličko,
otloukej se, otloukej,
nebudeš-li se otloukati,
budu na tě žalovati
knížeti pánu
a ten ti dá ránu,
až odletíš ke zlatému džbánu.

Z tenčích proutků vrbových zhotovují pak f r k a l k y, které mají zvuk podobný fagotu. A do této skupiny musíme zařadit i narychlo zhotovované f é f a r k y, které si děti dělají z pampelišek. Přitom říkají:

Pampe — pampe — pampeliško,
hodělé mně zlató kličko.

Z Hané.
Bartoš, Naše děti.

Dalším zajímavým dětským nástrojem je ň u ň á t k o, které si děti připravují z uschlého a opadalého bodlákového květu. Uschlý květ se prodírkuje, pokryje papírem a „ňuňá" se na něj jako na hřeben.

Ovčácké písničky z Čech nám často vyprávějí o m o l t á n k á c h, harmoniu a varhanech.

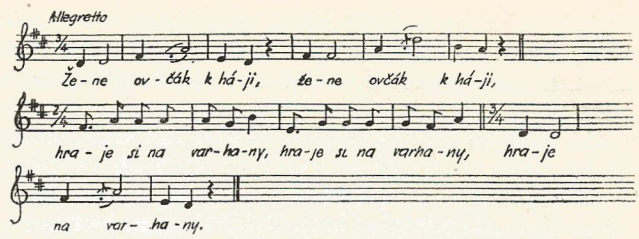

Ovčičky za ním dú,
cimbaličky štimujú,
cimbálky štimujú.

Z Chodska.

Ovčák
Ovčák žene z háje,
na moltánky hraje;
potkaltě svou milou
celou uplakanou.
Co pláčeš, naříkáš?
vždyť mě tu ještě máš.
Teprv budeš plakat,
až mne neuhlídáš!

Česká.
Fr. L. Čelakovský: Slovanské národní písně.

Moltánky jsou drobným hudebním dechovým nástrojem s jazýčkem, který prodávali cikáni pod názvem „grumle". Varhany nebo harmonium představují v dětském instrumentáři malý hrací nástroj podobný ústní harmonice, na který se hrávalo při pasení dobytka.

Pro děti znamenaly tyto drobné a velmi primitivní nástrojové hračky dobrou průpravu pro nástroje dokonalejšího typu, se kterými se později seznámily. Musíme zde připomenout, že záliba ve hře na hudební nástroje patří k typickým znakům české hudebnosti. V 18. století jsme se stali z někdejší klasické země zpěvu (v době husitské), klasickou zemí hudby instrumentální. I v nejzastrčenější vesnici měli své vlastní kapely, které měly vysokou uměleckou úroveň. Nehrálo se jen na staré nástroje lidové (dudy, píšťaly, cimbály, šalmaje), ale především na klasicky vyhraněný typ houslí, které měly velký význam ve všeobecném hudebním cítění a vkusu našeho lidu. Mezi dechové lidové nástroje patří: šalmaj, pastýřské rohy, pastýřské trouby (na Valašsku zvané valašské nebo salašské trúby — salašovky) a píšťaly. Mezi pastýřské píšťaly patří i „handrlácká píšťala", nazvaná podle „handrláků", t. j. skupovačů hadrů na Slovácku. Na Moravě a na Slovensku je pak rozšířena celá řada f u j a r (fujara, furyja nebo fajfara).

Mezi zvláštní druh píšťal patří tak zv. „koncovky". Jsou bez dírek a jednotlivé tóny se získávají přefukováním a zakrýváním spodního otvoru. Velmi podobný zvuk jako lidové píšťaly má podélná flétna (zobcová flétna), která je vlastně zdokonalenou píšťalou lidovou. Velmi dobře se jí dá používat pro imitaci lidových píšťal a fujar. Dá se využít všech jejích druhů od flétny diskantové až po tenorovou.

Mezi strunné lidové nástroje patří smyčcové nástroje d y n d á c k é (dyndy — zvláštní druh

houslí připomínající staročeské húsle nebo středověkou fidulu), organistrum (niněra, kolovratec, kobylí hlava), třístrunná basa (laděná do tak zv. „valaského štemu"), harfa (v Čechách „Nechanická harfa", která je hlavně rozšířena na Horácku):

Dej mi, Bože, synka,
co na harfu břinká,
aby mně zabřinkal
večer u vokýnka.
Večír u vokýnka,
ve dne u stolečka,
aby každý věděl,
že mám harfeníčka.

K. J. Erben: Prostonárodní české písně a říkadla. Elk, str. 208.

Dále je to zvláštní druh staročeské kobzy (Slezsko), trumšajt (trouba marina) a cimbál. O cimbálu se často tvrdí, že je výlučně nástrojem hudeb cikánských. Je to tvrzení naprosto nesprávné. Cimbál vznikl ze středověkého harfového nástroje zvaného psalterium (psalterion), pocházejícího z Malé Asie. Rozšířil se v celé Evropě. V Čechách se na něj hrávalo až do roku 1835, kdy jsou o něm poslední zmínky. Mnohé z českých písní nám vyprávějí o cimbálu:

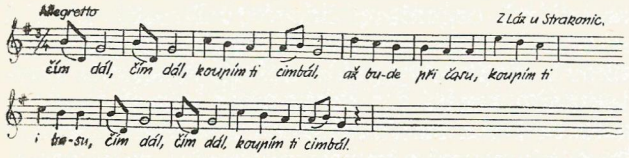

T. Novák: Dvanáctero prostonárodních českých písní s nápěvy. Praha 1873.

Můžeme si též připomenout historický román A. Jiráska »Skaláci«, kde se o cimbálu hovoří velmi často. Jiřík, syn starého Jíry Skaláka, zpíval za doprovodu cimbálu »Selský otčenáš« a burcoval tak utlačované sedláky do boje proti pánům:

Vzal cimbál, začal hrát a zpívat a teď chodí ode vsi ke vsi. Ale sám ďábel v tom cimbálu je, jen se Jiřík na něj podíval a už bláznil, a teď hraje jako blázen, ten cimbál musí být očarován, člověk zrovna trne při té muzice.

»A zpívá Jiřík zas?«

»No a jak, tomu selskému otčenáši už se od něho skoro všichni naučili, zpívá ho každý.«

A. Jirásek: Skaláci.

Nejrozšířenějším českým lidovým nástrojem jsou však dudy. Patří mezi dřevěné nástroje dechové. V minulém století bychom v celé naší vlasti snad nenašli místa, kde by nebyl dudák nebo kde by se na něho alespoň nepamatovali.

Dodnes se na dudy hraje na Chodsku a v některých místech v jižních Čechách. V nedávné době byla obnovena stará dudácká tradice na Doudlebsku a byla založena první novodobá dudácká škola v Trhových Svinech. Dudy a housle vytvořily základ české, moravské i slovenské muziky. Z dudáckých písní by se dal sestavit celý zpěvník a my si alespoň připomeneme slavnou dudáckou tradici kraje strakonického:

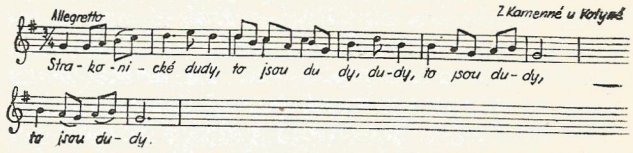

Č. Holas: České národní písně a tance (II., str. 157).

Tyto úvodní a všeobecné poznámky o našich lidových nástrojích nám ukázaly, že i na našem území máme celou řadu rázovitých lidových hudebních nástrojů, kterých by se dalo využít v programu našich souborů lidové tvořivosti. Jak už jsme přislíbili, budeme se v našem časopise stále k této otázce vracet, rozebereme si jednotlivé nástrojové skupiny a připravíme základní školu hry na naše lidové instrumenty. Pátrejte však zatím ve svém kraji, navštivte krajové museum, přeptejte se místních hudebních odborníků na staré hudební instrumentální tradice. Využití lidových nástrojů přinese velké obohacení programu souborů hudebních, pěveckých i tanečních. Bude to velkým přínosem pro STM 1951, přijde-li některý soubor třeba jen s jedním nebo dvěma rázovitými lidovými nástroji.

Děti, proste tatíka,
aby vám dovolil,
kde je muzika!
Muzika hraje
na šalmaje.

Z Čech.

VĚRA KURZWEILOVÁ

DNEŠNÍ ÚKOLY LIDOVÉ VÝTVARNÉ TVOŘIVOSTI

Lidová tvořivost je jedním z nejkrásnějších a nejcennějších pokladů národní kultury, jejíž skutečný rozvoj a rozkvět je možný jedině tam, kde lid převzal vládu do svých rukou, odstranil veškeré vykořisťování člověka člověkem a může plně, svobodně rozvíjet všechny tvůrčí schopnosti. Dnes je naším předním úkolem, abychom také prostřednictvím umění soustavně rozšiřovali obzor našeho pracujícího člověka, pomáhali mu prohlubovat a obohacovat jeho pohled a názor na skutečnost přírodní i společenskou, i zdokonalovat její poznání.

Náš lid sám projevil už tolik dychtivého, upřímného zájmu o výtvarné umění, nejen veli-

kými, nevídanými návštěvami na výstavách (České umění XIX. století v Jízdárně pražského Hradu, výstava Nová Čína a j.), ale i přímo tvořivé, aktivně, svou velkou účastí na výzdobách při různých slavnostních příležitostech, zvláště na 1. máje, při loňské soutěži lidové tvořivosti vypsané ROH atd.

Nyní je však třeba mnohem více tuto aktivitu povzbuzovat, rozvíjet a prohlubovat.

Co je předním úkolem lidové výtvarné tvořivosti atd.?

1. Především pomáhat rozvíjení a zdokonalování vlastní práce, vlastní výroby. Tomu slouží lidová tvořivost několika způsoby. Jednak tím, že lidoví výtvarníci mají za úkol především provádět, vést a zdokonalovat názornou agitaci na svých pracovištích: nástěnky, bleskovky, agitky, desky cti, diagramy, stálou i příležitostnou výzdobu, zlepšení a zkrášlení prostředí na pracovištích, na chodbách, v halách, v jídelnách, v kulturních místnostech atd. Za druhé slouží lidová výtvarná tvořivost rozvoji pracovní aktivity, zkvalitnění, zlepšování práce a rozvoji socialistického soutěžení tím, že výtvarná práce podporuje kladný, aktivní poměr k hmotě, k materiálu, jeho poznávání a ovládnutí, i k práci samé jako tvůrčímu procesu, k němuž je zapotřebí celého člověka, soustředění všech jeho fysických i duševních schopností. Umění účinně pomáhá vytvářet nového člověka.

Potvrzuje nám to také zkušenost, že právě lidé zabývající se výtvarnou prací bývají i nejlepšími pracovníky, úderníky a zlepšovateli výroby, a naopak, že právě vynikající pracovníci ve výrobě bývají činni v lidové výtvarné tvořivosti.

2. Druhým významným úkolem lidové tvořivosti dnes je plnit funkci hodnotné zábavy a náplně volného času našich pracujících, být opravdovou radostí, oddechem po práci, ovšem odpovědně chápaným. Zde je třeba jasně vymezit rozdíl mezi lidovou tvořivostí a mezi profesionálním výtvarným uměním, pro něž platí zásady methody socialistického realismu, požadavky vysoké ideovosti a technického mistrovství a jehož úkolem je především prostředky výtvarného umění podávat realistický odraz skutečnosti, zvláště naší dnešní skutečnosti a jejího tvůrce a budovatele — našeho pracujícího člověka, bojovat svými obraznými prostředky za mír a pokrok v celém světě, pomáhat výchově a ideologickému růstu našeho lidu. Výtvarná tvorba je pro profesionálního umělce jeho předním pracovním úkolem, jeho hlavním přínosem budování socialismu — jeho vlastním zaměstnáním.

Naproti tomu pro lidového výtvarníka je výtvarná práce, jak jsme již řekli, jednak pomůckou a doplněním jeho vlastní práce na závodě, v zemědělství, v úřadě atd., jednak obohacením a cennou náplní jeho volného času. Proto není a nemá být pro něj zdrojem příjmů, a nelze proto také klást na díla lidské tvořivosti hodnotící měřítka a požadavky jako na profesionální umění; nemohou také profesionální díla zastupovat nebo jim nějakým způsobem konkurovat.

Potěšitelným a správným zjevem je, že se v lidové tvořivosti uplatňuje stále více zásada, že díla lidové tvořivosti mají sloužit k radosti a obohacení života nejen svého tvůrce, ale i ostatních, a že tedy lidoví výtvarníci často dávají svá díla svému závodu, i jednotlivcům, nejlepším pracovníkům, svým přátelům atd.

Je ovšem samozřejmé, že přesto má práce profesionálního a lidového výtvarníka mnoho společného a že profesionální výtvarné umění je vždy vzorem a příkladem pro lidovou tvořivost. Je jisté, že budeme všemožně pomáhat rozvoji, neustálému ideologickému i technickému zdokonalování lidové výtvarné tvořivosti a jejích pracovníků.

V dnešní době také jistě ještě nastanou případy, že výjimečně nadaní jednotlivci z řad lidové tvořivosti, kteří dosud neměli možnost se doškolit a dosáhnout úrovně profesionálního umění, budou doškolováni a přejdou do Svazu čs. výtvarných umělců. Ovšemže také budou kádry lidové tvořivosti, hlavně mládež, soustředěná v STM, významným zdrojem nových, zdravých, schopných talentů pro střední a vysoké výtvarné školy a pro naše profesionální umění.

Jedním z hlavních úkolů, které nutno mít na zřeteli při organisaci lidové tvořivosti, je také soustavné seznamování našeho lidu s problematikou a s výsledky práce našeho současného výtvarného umění i s díly našich národních klasiků. Je třeba směřovat k tomu, aby všechen náš lid dobře poznal a zamiloval si velké poklady naší národní výtvarné kultury a aby podporoval rozvoj našeho současného umění opravdovým zájmem a širokou veřejnou kritikou, jako je tomu v SSSR. Sledování rozvoje současného umění i stále hlubší poznávání umění klasiků přispěje také významně rozvoji a růstu lidové tvořivosti a pomůže výchově nového člověka.

Hlavní podmínkou dalšího rozvoje naší lidové tvořivosti je jednotné ideové a odborné vedení a organisační podchycení všech pracovníků lidové výtvarné tvořivosti prostřednictvím Osvětových besed, Závodních klubů ROH, JZD, závodních, místních i školských skupin ČSM a Pionýra a jejich aktivisace a zdokonalování pomocí soutěží.

Dnešní naše lidová tvořivost vychází vlastně ze dvou zdrojů: jednak ze starého lidového umění (zvláště v oborech uměleckého řemesla — v keramice, řezbářství, hračkářství, výrobě lidových hudebních nástrojů atd.), jednak z dosavadní amatérské výtvarné tvorby (malířské, sochařské i umělecko-řemeslné). Za podmínek lidové demokracie a budování socialismu, zajišťujících všemu našemu lidu svobodu a právo na práci i na vzdělání, vyrůstá z obou těchto dříve odumírajících a živořících odvětví lidové kultury mohutná, masová lidová tvořivost, která vzniká rozvíjením všech tvůrčích, uměleckých schopností lidu — jak jsme toho svědky ve všech republikách Sovětského svazu.

Stará řemeslná výroba je dnes většinou v úpadku jak po stránce technické, tak umělecké. Dosud však žijí v mnohých krajích naší republiky jednotliví staří mistři různých uměleckých řemesel, kteří buď už vůbec netvoří, nebo dělají na objednávku špatné, šablonovité, konvenční památkové předměty a podobně. V jednotlivých krajích naší republiky, kde jsou zakořeněné tradice různých oborů umělecko-řemeslné výroby a kde jsou dnes dobré podmínky pro jejich oživení, je třeba tyto staré lidové mistry vyhledat a využít jejich znalostí, schopností a zkušeností pro výchovu nových, mladých kádrů, které by na tradičním základě obnovily za nových, pokrokovějších podmínek a pro dnešní vyšší potřeby jednotlivá odvětví naší národní výroby. V těchto krajích je třeba zakládat jednak kursy, kde by se na základě zkušeností starých lidových mistrů, na základě vědeckého průzkumu místní tradiční i současné lidové výroby a na základě technického zdokonalení školily nové kádry, jednak je tu třeba zakládat družstva, která by organisovala a řídila novou výrobu.

Skutečný nový rozvoj lidové tvořivosti bude však možný jedině: 1. na základě jednotného ideového vedení, aby se lidová výtvarná tvořivost stala opravdovým výrazem dnešního života, myšlení, citů i tužeb našeho lidu, 2. na základě dobré technické a odborné průpravy, aby nová lidová tvořivost navázala na vrcholné období naší lidové kultury, na její nejčistší, nejnárodnější formy a aby také díla lidové tvořivosti sloužila plně dnešním zvýšeným potřebám a nárokům našeho lidu, 3. na základě správného podchycení starých lidových mistrů i nových mladých kádrů, aby se lidová výtvarná tvořivost stala skutečně masovou a přitom aby rostla její umělecká úroveň a rozvíjelo se svérázné bohatství techniky, forem, barevnosti, ornamentiky atd. v různých krajích.

Na příklad na Slovensku (v Detvě, Očovej a j.) se dosud vyrábějí po domácku fujary. Vyrobí se jich však málo, skoro nikdo o nich neví a nezná je, do měst, a tím spíše až do Prahy, vůbec nepřijdou (natož do ciziny), jsou technicky nedokonalé a na mnohých je ornamentální výzdoba úpadková. Bylo by jistě možné na základě důkladného vědeckého výzkumu tradic i současné výroby a všech podmínek v kraji zřídit kurs a družstvo lidové tvořivosti, které by pomohlo tuto výrobu zdokonalit, rozšířit a správně uplatnit. Jistě by nebylo na úkor lidového charakteru a půvabu nástroje, kdyby na příklad náústek byl dokonaleji vyhlazen, než toho může dosáhnout dosavadní primitivní a upadající výroba, aby fujara měla čistší, jasnější tón a snáze se na ni hrálo, nebo kdyby se při výzdobě nástroje lidoví výtvarníci opírali o původnější, krásnější lidové vzory. Podobně je tomu s keramikou na Chodsku nebo v Bechyni, s výrobou dřevěných hraček na Valašsku, s výšivkami ve Velké, s výrobou krajek atd.

Vidíme na zářivém příkladu Sovětského svazu, jakého rozmachu a jaké výše dosahuje lidová tvořivost za podmínek výstavby socialismu. Díla lidové tvořivosti všech svazových republik jsou chloubou a významnou složkou kultury národů SSSR (skvělé koberce, často s figurálními výjevy ze sovětského života a dějin nebo s portréty Stalina a jiných vynikajících státníků Sovětského svazu, jiné textilní práce všeho druhu, keramika, sklo, řezby v nejrůznějších materiálech a jiné).

Druhým zdrojem naší současné lidové tvořivosti je dosavadní amatérská výtvarná tvorba, která je těsněji spjata s profesionálním uměním a více na něm závislá. Tito lidoví výtvarníci, pracující ve výtvarných oborech vedle svého hlavního zaměstnání, ve svém volném čase, jsou už zčásti podchyceni, hlavně v závodních klubech ROH, ale ani toto organisační vedení, ani ideové a odborné vedení lidové výtvarné tvořivosti dosud zdaleka nevyhovuje a nepostačuje rozmachu i významu, jaký dnes lidová výtvarná tvořivost v našem životě a v naší národní kultuře má.

Je nutné se vyhnout dvěma nesprávným extrémům: Nesmíme ani chtít uměle udržovat lidovou tvořivost ve stavu nedotčené naivnosti a primitivity, abychom nesetřeli pel bezprostřednosti lidových výtvorů, ani na druhé straně nesmíme chtít rovnou stavět lidové výtvarníky na roveň našim profesionálním umělcům.

Dnes je předním úkolem, jak jsme již vpředu řekli, aby lidová tvořivost především přispívala růstu a rozvoji vlastní výroby, k plnění pětiletky, nesmí tedy v žádném případě být na překážku plnění vlastních pracovních povinností. A za druhé, aby přispívala k vzdělání, obohacení, ke kulturnímu růstu a tvořivému rozvoji našich pracujících.

Na základě sjednocení a zdokonalení organisačního, ideového i odborného vedení je především třeba zřídit pro lidové výtvarníky krajské (případně okresní, závodní — podle počtu účastníků) kursy kresby (později případně malby, modelování, atd.) a udržovat stálý styk mezi ústředním ústavem a základními orgány lidové tvořivosti. Kursy kreslení je třeba doplňovat pravidelnými přednáškami, vydáváním brožur, doporučováním a distribucí brožur reprodukcí a publikací o výtvarném umění a lidové tvořivosti zvlášť, případně časopisem atd. Pro veškeré odborné otázky je třeba navázat co nejužší styk se Svazem čs. výtvarných umělců, pro otázky ideové a zvláště pro organisační zajištění je třeba pracovat ruku v ruce s masovými organisacemi (ROH, JSČZ, ČSM, Pionýr, ČSŽ a jinými). Zvláštní péči je třeba věnovat rozvoji výtvarné tvořivosti v armádě a mezi mládeží.

Je samozřejmé, že by bylo naprosto nesprávné odtrhovat od sebe tradiční lidovou výrobu a amatérskou tvořivost, která se rozvíjí především na závodech. Je jisté, že lidová tvořivost je jenom jedna, i když bude mít sebevíc bohatých, nejrůznějších forem a projevů, a že také její cíl, její ideová náplň bude jednotná: sloužit budování socialismu v naší zemi, sloužit lidu.

ZORKA KOŘÁNOVÁ

POKLADY STARÉHO LIDOVÉHO UMĚNÍ

Pro každého člověka znamená poklad něco jiného. My si povíme o pokladech nejskromnějších, které pro nás nabudou pravé ceny, až když důkladně poznáme jejich hodnotu a jejich význam. A musíme si pospíšit, abychom zachytili co nejvíce, protože nám tyto poklady unikají a my je velice potřebujeme. Jsou to staré almary, ztrouchnivělé sukně, plesnivé nástroje atd.

Je třeba, abychom objevili ve svém okolí a často nejbližším okolí, t. j. doma, ve světnici, na půdě, hodnoty starého lidového umění, kousky dávno odložené, jichž si nikdo neváží, protože obvykle jde »o staré haraburdí«. A my si jich musíme dobře všímat. Musíme si odmyslit jejich zašlost a promítnout si je do doby, kdy byly nové, kdy sloužily lidem, kteří si je vyrobili.

A tu vidíme, jak ty věci byly tvořeny zdravým lidským rozumem, důvtipně a velmi zručně. Jak harmonicky a opravdu umělecky patřily jedna k druhé a jak dohromady, lidmi užívány, dávaly životu určitý jednotný styl, t. j. osobité prostředí a podmínky k určitému způsobu života. Naučme se tedy znát, oceňovat a hlavně zachovávat, a není-li možno zachovávat, tedy alespoň zachycovat fotografií, kresbou, popisem atd. vše, co dosud kolem nás pěkného žije a snad dožívá.

To se týká na příklad také stromů. Podívejme se pozorně, jak strom, nebo skupinka stromů, dovede dát charakter na příklad celé vesničce, továrně, ulici, určitému místu. Jak stromy dovedou oživit celý vzhled našeho prostředí. Všímejme si posazení starých stromů v našem okolí a kde je nemáme, snažme se vysázet nové. Uvidíte, jak se tím náš domov nebo naše pracoviště stanou pro nás milejšími a krásnějšími.

Na vesnicích v mnoha místech stojí dosud staré chalupy, a to chalupy typické právě jen pro ten který kraj (jako na příklad známé chalupy na Turnovsku). Víme, že nebudeme dále žít v takových chalupách, nehygienických, s malými okénky, ale budeme si všímat jejich pěkného tvaru, vždycky správně odpovídajícímu rázu krajiny, výzdoby, na příklad řezbářské, účelnosti seřazení místností. Taková stará stavení mohou být i ve městech, kde namnoze mají historickou cenu.

Jaké možnosti jsou zde pro nás, svazáky, soubory lidové tvořivosti?

Uvědomit si, že jde o stavbu d o k u m e n t á r n ě cennou, že dnes taková chalupa na rozpadnutí je třeba národní hodnotou a že buď se nějak postaráte, aby se nerozpadla docela, nebo ji ofotografujete, popíšete, budete ji kreslit (jeden z úkolů pro výtvarný kroužek) a zejména napíšete nám o její existenci! To se týká i starých vjezdů do dvorů, řezaných vrat, statků se štíty, které hlavně v jižních Čechách dovedou svou bělostí a krásou utvořit tak pěknou a radostnou náves, jakou nemůžeme nikde jinde nalézt než právě jenom v jižních Čechách. Avšak o tomto prostředí života takto se širší stránky si povíme jindy. Dnes jen stručně, vlastně jen takový výčet věcí.

Z lidových sošek jsou to většinou svatí, postavení ve výklenku domů, kapličkách, někde na půdě možná ještě lidový obrázek na skle. Tyto sošky, většinou primitivně řezané, často již pro majitele nemají cenu ani význam. Dříve to byli patroni a ochránci domů, dnes ani možná nevíte, že ve výklenku na domě nějakou sošku máte. Nechte je klidně sloužit dál, ale nenechávejte je nikde pohozené na dešti, jsou to dokumentárně cenné věci a patří do musea.

Jsme hospodáři ve svém státě a na poli kultury budeme pečovat i o tyto věci.

Třeba v domě na venkově naleznete malovanou almaru, truhlu, pěkný dubový starý stůl, vyřezávané židle a jiné kusy nábytku. Odmyslíme-li si špínu a otlučení, kterými jistě oplývají, vidíme, jaký je to krásný nábytek, oč krásnější než třeba kredenc, kupovaná před 10 lety ve městě, nemotorná a neskladná. Možná, že by se nám takový starý kus nábytku ještě hodil k plnému užívání, nejen pro staré šrouby nebo hadry na půdě. Uvědomíme-li si jeho krásu, případně opravíme-li jej, bude nám ještě dlouho sloužit a pomůže nám v bytě vytvořit milé prostředí. Nehodí-li se nám již, nenecháme ho nevděčně dodělat kdesi v neúctě, ale dáme jej také do musea, kam patří.

Do musea patří také všechny staré pracovní nástroje, přeslice, kolovrátky, stavy, kádě, džbery, košíky, nástroje na zpracování lnu, vlny, konopí. Snad někde objevíte starý hudební nástroj nebo jeho součástky. Objevením těchto všech věcí velmi pomůžete národopiscům a vědě vůbec, poznání života a práce našeho lidu v minulosti.

Pomáhejte také objevovat staré dílny, na př. hrnčířské, na tištění látek, tkalcovské, staré zámečnické, řezbářské.

Není-li člověk líný, doví se mnohdy zajímavé věci. Na příklad v jedné normální hrnčírně blízko Prahy jsem si dlouho rozprávěla se starým dědou a dověděla jsem se, že hrnčírna má starou tradici, že dříve vyráběli zboží docela jiné, t. zv. měkkotu z domácí hlíny. Ukázal mi na př. hrnek zvláštního tvaru, jaké se tam dříve vyráběly. Byl to prameňák, t. j. hrnek pro voraře, kteří plavili po Vltavě a v takových hrncích si na ohníčku na voru vařili jídlo. Takový prameňák a jiné staré výrobky hrnčírny — to jsou poklady a doklady lidové tvořivosti, které se zájmem studujeme.

Doptáváním se dovíme o starých dělnících v tom kterém řemesle, starých mistrech, od kterých my dnes musíme čerpat zkušenosti, a pokud ještě mohou vytvářet, zachránit hodnoty

Soubor písní a tanců Lúčnica při slovenském ÚV ČSM v Bratislavě dokazuje četnými, i mezinárodními úspěchy tvůrčí schopnosti a budovatelský elán svobodného slovenského lidu

V tancích tohoto souboru je celý temperament a živelnost slovenského lidu

Příroda je nejlepším jevištěm pro tento soubor

Slovenský soubor Lúčnica ukazuje svým programem na živelnou průbojnost lidových tanců a písní (článek o Lúčnici je na str. 112)

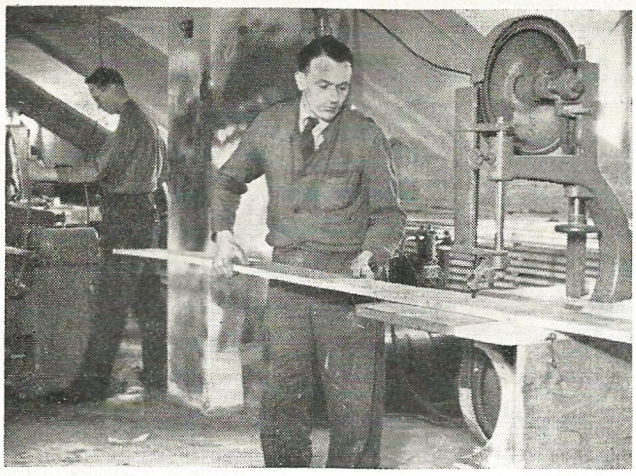

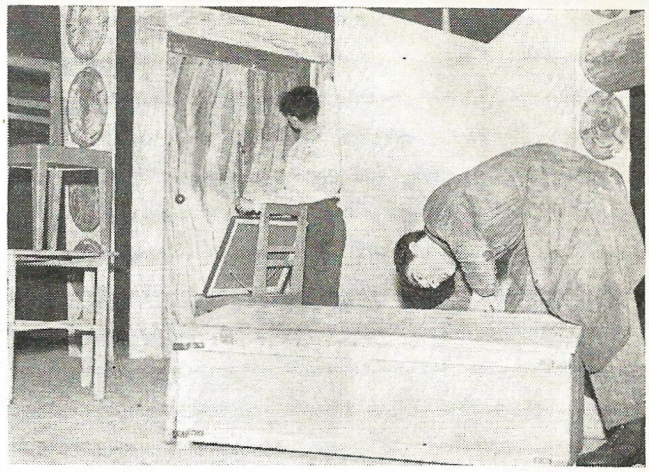

Divadlo — to není jen režisér, výtvarník a herci, to je i kus odpovědné práce dělnických rukou. Na stovkách jevišť Vesnického divadla je tato práce nesmírně důležitá

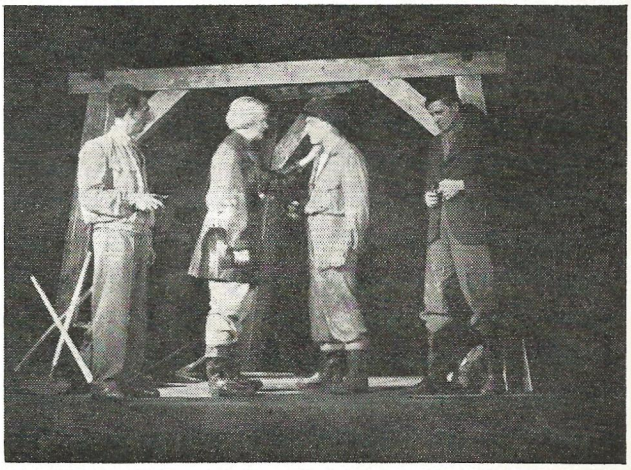

Z inscenací Vesnického divadla: E. Řezáčová »Tichá vesnice« — A. Arbuzov »Daleká cesta«

Pracovní skupiny Vesnického divadla usilují zejména o kulturní pomoc vesnickému lidu a o účinnou podporu pionýrského hnutí (o závazcích členů VD píšeme na str. 105)

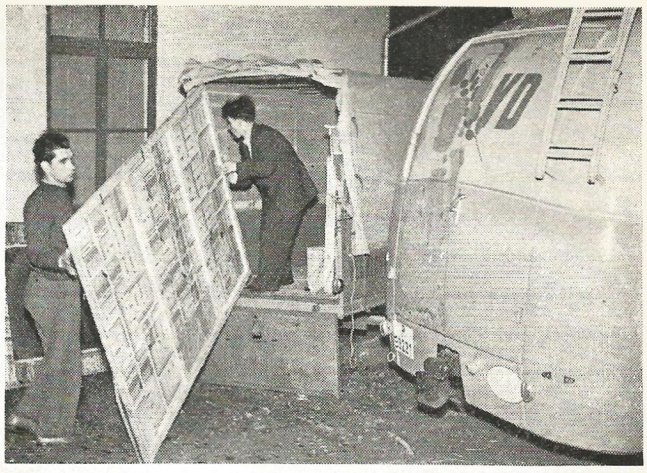

»Za chvíli vyjedeme . . .«

Z dílny Vesnického divadla — Malí návštěvníci se scházejí na dětské představení

F. Smažík »Tvrdohlavci« a J. a M. Tomanovi »Lidový král« v provedení VD

jejich práce. Zde máme jeden z úkolů pro historické kroužky.

A najdeme-li někde starý hrnec, na kterém vidíme, že je po technické stránce odlišný od těch, které se běžně prodávají, může jít velmi často o cennou věc s hlediska muzeálního a národopisného. A kdyby to byl jenom střep, stojí nám za to, prohlédnout jej pečlivě a odevzdat na příslušných místech.

Důležitým úkolem pro soubory taneční je pátrání po krojích. Možná, že máte doma po babičce sukni. Jde-li o venkovskou babičku, bude mít téměř jistě nějakou cenu pro naše pátrání. Dříve se nosívaly na příklad šerky, těžší vlněné sukně barvy zelené, modré, červené i jiné, a obyčejně v dolní části byly na nich našity stuhy. Nebo se nosívaly kanafasky, pruhované tkané sukně, krásně zladěných pestrých barev. Jiné bývaly sukně z modrotištěného plátna. Modrotisk se vyrábí ještě dnes ve velkém v továrnách, ale všimněte si těch vzorečků na starých látkách. Že byste si rády pořídily sukni s podobným vzorkem?

Někde snad najdete zbytky výšivek a stuh z krojů našich maminek a babiček. Všechno má cenu, a nemá-li ji zatím přímo pro vás, jistě ji časem bude mít, až si všeho, co je na těch starých věcech pěkného, budeme umět vážit.

O velikonocích bývá ve městech plno tetiček z Moravy a Slovenska, které na rozích prodávají kraslice. Jen si dobře všimněte, co překrásných vzorů je na nich, jak jsou krásně barevné. A myslíte, že vy byste nedovedli omalovat si na velikonoční svátky, kterými můžeme radostně oslavit příchod jara, pěkné kraslice a dát si je mezi sebou jako přátelský, soudružský pozdrav?

Na mnoha místech se vyrábějí ještě píšťalky, mnohde již jen jako upomínkové předměty. Taková píšťalka je ohromná radost, dají se na ni zahrát všechny písničky a může vám pomoci i vyplnit hudební program. Na Slovensku vyrábějí krásně vypalované a malované. Zkuste si ji sami vyrobit, nemůžete-li si ji koupit.

A pro děvčata jsou někde v obchodech velmi pěkné korálky a stuhy, ovšem musíme si umět vybrat. Všechno, co se prodává jako běžná bižuterie, není ani vkusné, ani vhodné, aby to užíval soubor, zejména taneční a divadelní.

I pro oblečení takovýchto souborů se naleznou v běžných prodejnách Tepu vhodné látky, ovšem pokud si nepořizujete originální kroje. Jsou to různé proužkové kanafasy, kvítečkové kartouny a deleny.

O tom, jak si snadno pořídit oblečení pro soubor, který nemá možnost pořízení originálních krojů, si pohovoříme jindy.

Dnes jsme si jen poukázali na několik pěkných věcí kolem nás, které pro nás v oboru lidové výtvarné tvořivosti mají velikou cenu. Možná, že jsme plno věcí nejmenovali a vy na to přijdete během času a praxe sami. Sdělujte nám své zkušenosti a staňte se přímými spolutvořiteli naší nové lidové kultury.

Jak hledali na Ostravici

Sevřena masivy nejvyšších hor moravskoslezských Beskyd, Lysé hory a Smrku, leží dolina Ostravice. Jejím pravým bokem je dědina staré Hamry, levým Ostravice. Horská dolina jak desítky jiných. V dolině horští rolníci, kovozemědělci, dojíždějící za prací do ostravských hutí a dolů, výše pasekáři a nejvýše na samotách lesních dřevaři. Mimo své melodické nářečí nejsou ostravičtí lidé na první pohled ničím pozoruhodní. Lidé málomluvní, uzavření, nedůvěřiví ke všem, kteří přicházejí z města, lidé, zakřiknutí dlouholetým útiskem hospodářským i národnostním. Chcete hledat lidové umění? Nechoďte na Ostravici, je to ztracený čas, to bylo mínění většiny. Jakživo tam nic nebylo, natož, aby ještě teď se něco našlo! Není písní ani tanců odtud zapsaných a jediná zpráva o kroji v místní kronice říká, že se lidé odívali do plátna, vlny, huně, ale že kroj tu jakživ žádný nebyl.

Zatím probíhaly každým rokem národopisné slavnosti ve Strážnici, v Praze při Zemědělské výstavě se konal festival lidového zpěvu a tance. Ze všech krajů republiky přišli lidé se svými tanci a písněmi, všichni se radovali z mladé svobody a své budovatelské práce. Slezsko svou prací první mezi prvními se nedovedlo radovat? A ostravští lidé, ti že byli jen němí a vážní od pradávna?

Láska k horám, lidem a této dolině, k popelce lidové krásy byla silnější než všechny překážky. A právě překážky se staly mocnou pobídkou v odhodlání dokázat, že všude, tedy i zde, kdysi žil a ještě žije čistý, zdravý, silný projev tvůrčí síly lidu. Kdysi živelný, ale příliš všední, než aby si ho někdo všiml, pak bídou a měšťáckou pakulturou zadušený a zatlačený do nejzazších koutů a samot, kde bylo příliš nepohodlné ho vyhledávat. Ale dnes, kdy lid je pánem a jádrem všeho dění ve státě, je třeba osvobodit všude jeho nádhernou kulturu a vrátit mu ji, aby v ní pokračoval dále.

První cíl práce byl stanoven: najít kroj. K práci, za daných předpokladů tak beznadějné, nebylo možno nalézt spolupracovníky. Po dobu plných dvou let bylo třeba při každém zájezdu na Ostravici prolamovat ledy nedůvěry a plachosti, probouzet sdílnost stařenek 85—95letých, putovat hodiny cesty od jedné k druhé. Ale stařenky se přece rozpomněly, rozvykládaly, popsaly a vykreslily oblečení svých rodičů a svého mládí tak přesně, že bylo možno kroj rekonstruovat. Je to velmi archaický kroj, snad prototyp oblečení všech čtyř kmenových oblastí okolo Ostravice — moravských a slezských Lachů, Valachů a Slováků, snad praoblečení celé východní Moravy a Karpat.

Co však dále? Jak suchý popis proměnit v kroj a dát ho lidem? A tak loni v únoru na jedné veřejné schůzi MNV byla podána zpráva o tom, že zde kroj skutečně byl a že je možné ho zhotovit. Sémě padlo na úrodnou půdu. Myšlenky se chopila mládež ČSM, něco peněz slíbil MNV a už to

začalo. Rozletěly se žádosti na všechny strany: o peníze, textilní body, materiál atd. Ale dříve, než přišly odpovědi, símě se rozrůstalo dále. Co budeme s tím krojem dělat? Co kdybychom začali hledat a našli skutečně nějakou ostravickou písničku? Co kdybychom zjistili, že i zde se kdysi lidé dovedli radovat, vesele si zahalekat, dupnout a skočit si při muzice? Co kdybychom se tomu sami naučili? ... ale to už bylo příliš odvážné, tak daleko myslit. A přece jsme cítili, že nás od toho úmyslu již nic neodradí.

V létě tedy začalo putování po vrchách, gruních a dolinách znovu. Ledy byly prolomeny a práce šla od ruky daleko lépe než s kroji. Stařenky se scházely večer po práci na chalupách, zpívaly nám a tancovaly, nedbaly únavy ve žních, nedbaly dalekého putování lesem a nocí. Dávaly ochotně, co věděly, a těšily se, že právě mládež si dnes začíná vážit toho, s čím byly ony dodnes smutné a osamocené, pro co se jim lidé smáli a co bylo beznadějně odsouzeno odejít s nimi do nenávratna. Ještě několik málo let a bylo by pozdě. Do podzimu se sesbírala víc jak stovka tanců a řada písní, která podnes není zdaleka u konce.

Pozdní podzim. Sesbírané tance a písně se hlásí k novému životu. Ale kde se scházet? Čím topit, čím platit za místnosti, když nás beztak čekají výlohy s kroji? Na prostranství pily stojí stará opuštěná kůlna s kamny. Kdysi sloužila jako kantina. Závodní rada ji propůjčila ČSM i se světlem a odpadovým dřívím bezplatně. Byli jsme šťastni a mohli jsme začít. V naší kantině jsme se scházeli jednou týdně. Scházeli se mladí s horního i dolního konce, s vrchů i hodinu cesty vzdálených. Napřed vždy pár slov o smyslu naší práce nebo ukázka s gramofonových desek, jak má a nemá vypadat lidová píseň, pár slov ze Ždanova či Nejedlého o lidové kultuře a pak vlastní nácvik. Scházeli jsme se za deště, vánic, mrazů, těšili se na zpívání, na první kroky svých tanců při housličkách. Srostli jsme v radostný a družný kolektiv v kulturní práci, ve výchově politické i ve výchově charakteru — v jednotný kolektiv dobrých mládežníků. Dřevaři z lesů, kováři, stolaři, montéři, slevači z frýdlantských hutí, děvčata z družstevních prodejen, dělnice, děvčata z hospodářství a ještě školačky. Rozbitými okny kantiny to táhlo a fičelo, pršelo, sněžilo, nás rozehřívaly písně a tance — radost z kolektivní práce. Pak přišel materiál na kroje, šilo se a vyšívalo celé večery doma při petrolejkách.

V práci, v překonávání dětských nemocí nás překvapil termín okresního kola STM. Kroje nebudou hotové — rychle udělat pásmo. Jaké pásmo, když toho tak málo a nedokonale umíme! Nevadí, povíme lidem, jak jsme začali, jak pracujeme a proč to děláme. Staří muzikanti, žáci lidových muzikantů, kteří kdysi hrávali Janáčkovi své lašské tance, muzikanti sedláci a dělníci se sešli zas po třicetiletém odmlčení v cimbálovou kapelu, aby tentokrát hráli mládeži.

Okresní kolo STM ve Frenštátě pod Radhoštěm — naše prvé vystoupení. Ve svazáckých košilích, každá děvucha v jiné sukni, každý synek v gatích, jaké právě doma měl. Nevypadali jsme nijak vábně. Kolena i hlasy se třásly, když jsme začínali úvodní písní »Na tym našim gruně«. A pak Zdeňka svým jasným hlasem spustila:

»V ostravicke dolině sě kejsi těžko žilo, a co při tym věděli lude stvořiť kole sebe šumneho. Ale přišli pani a obchodovali s jakusi pansku kulturu. Vysmivali sě horolum. Horoli panam uvěřili a začli sě hanbiť. Za všecko. Za řeč, pěsničku, taněc. Duša doliny a jejich ludi pomaly hynula.«

Sebevědomí přibývalo s rostoucím zájmem poroty. Proto všichni nasadili pevně a přesvědčivě:

»Zmy svobodni lude! Něchcemy pansky planoty! Chcemy tvořiť svoju vlasňu kulturu! Začněmy tam, kaj kultura našich ludi byla najšumnějšě. V ni je duša robotnych ludi! Temu obchodimy chalupy hore na polaňach a učimy sě od zedřenych stařenek a stařečkuv tanče a pěsničky a budimy ich do noveho života. Že je to dněs už všecko přežite? Nevěřte temu! Co sě lude zložili od tych časuv šumneho pro sebě? Jak sě radovať, dy dneskaj je všaj radosti fura!

Sfing, buggy, to je jako radosť? Zato stare kusky — zdravo radosť sama! Divajte sě dobře, budě sě vom ich tež sě učiť!«

Písně, halekání, tance — naráz šlo všecko z plných plic a z celého srdce. Muzička řnula — všem bylo veselo.

Ale STM a vystoupení, to není náš cíl. Jeviště a podia — to není to vlastní prostředí. Řekli jsme v pásmu:

»Chcemy kulturu našich ludi tak dobře poznať, abyzmy ju věděli aji rozvinovať dale.«

Chceme sestoupit s desek podií, chceme učit celou dědinu, pasivní diváky, chceme, aby se lidé družně radovali po dobré práci. Chceme, aby v lidech ožila a vzplanula jiskra bezprostřední tvořivosti, jiskra živelného projevu lidového.

A dnes všechny stařenky, co nám řekly o kroji, stařenky zpěvné a stařenky tanečné nejsou posledním článkem v naší lidové kultuře. Ony jdou dnes v první řadě a ukazují cestu ke kořenům nové kultury. Jim po boku jde mládež silná a krásná — nový nositel a tvůrce zdravé lidové a národní kultury. V. Š.

*

Socialistická kultura, která je vedena vysokými ideami bolševické strany, je skutečně lidová. Slouží lidu, vyjadřuje jeho zájmy, je proniknuta lidovým duchem a lidovým duchem se vytváří.

M. GENNADJEV

J. MANSFELDOVÁ

MEZINÁRODNÍ DEN ŽEN A SOUBORY LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

Mezinárodní den žen má dlouholetou a slavnou tradici. Vznikl z touhy socialistických žen po mezinárodní spolupráci již v roce 1900. Jeho zakladatelkou je Klára Zetkinová.

Od té doby bylo uspořádáno mnoho slavných MDŽ a jejich ráz se postupně měnil podle toho, jak ženy úspěšně dosahovaly svých práv. Z počátku manifestovaly ženy všech zemí za požadavky celé dělnické třídy a také za svá práva: za stejnou mzdu, za stejnou práci, za právo na vzdělání, právo na práci, za volební právo žen. Jedním z hlavních požadavků bylo tehdy zkrácení pracovního dne na 8 hodin. Později však, zatím co na západě ztrácí MDŽ svou původní revoluční náplň, rozvíjí se v Rusku ženské hnutí pod vedením VKS(b) a má zcela revoluční charakter, což se obráží i v MDŽ.

První světová válka sice přerušila tradici MDŽ, ale Klára Zetkinová opět volá v roce 1915 ze švýcarského Bernu ženy všech zemí do pohotovosti proti imperialistickému vraždění národů a za ukončení války. Za provolání, aby se i přes zákaz konaly dny mezinárodní solidarity žen, byla Klára Zetkinová uvězněna.

Sovětský svaz byl první zemí na světě, která dala od roku 1917 MDŽ zcela jiný ráz. Velká říjnová socialistická revoluce přinesla osvobození všemu sovětskému lidu, tedy i sovětským ženám. Od té doby je 8. březen v Sovětském svazu dnem hodnocení ženské práce a zásluh. V tento den dostávají sovětské ženy uznání a vyznamenání za obětavou práci a mateřství. Dostávají nejkrásnější dary: nové ozdravovny, porodnice a kliniky, moderní jesle, mateřské školy, hřiště a poradny. V závodech jsou oslavovány Hrdinky práce. Jsou vyznamenávány národní umělkyně. K tomuto datu věnuje socialistický stát milionové obnosy na výstavbu dalších institucí, které přispívají k většímu štěstí a klidu žen a matek.

Julius Fučík ve své reportáži »V zemi, kde zítra znamená již včera« popisuje moskevský MDŽ v roce 1936:

»Mnohé bývá, ale to přece jen nebývá často, abys stál ve frontě na květiny a nakonec odcházel s prázdnýma rukama. A to bylo právě dnes, 8. března v Moskvě.

Letadla přiváží denně z Krymu a Kavkazu desetitisíce snítek mimosy, fialky, růže, ale dnes již brzy odpoledne mnoho mužů bloudilo od Puškinova náměstí ke Kuzněckému mostu a od Triumfálné k náměstí Sverdlova a marně hledalo aspoň jedinou snítku. Do kina se nedostaneš, jsou přeplněna ženami, továrny koupily na dnešní den celá divadla jen pro své dělnice, ve Velkém divadle je slavnostní zasedání žen a radio po ulicích předává jeho nadšenou náladu, velké obchodní domy vrhly posily do oddělení látek, nákup pasty na zuby odlož na zítřek, protože parfumerie TEŽE sotva stačí balit serie pudrů, jemných voňavek a kolínských vodiček, dokonce i Puškina v jednom svazku dostal dnes můj přítel Fjedorov, protože dokázal, že jej chce pro svou ženu. A to je malý zázrak, neboť Puškin v jednom svazku vyšel před pěti dny.

Moskva 8. března je jako dům, v němž má svátek milý a vážený člen rodiny. Ten milý a vážený člen rodiny — to je sovětská žena. Kamarád, spolupracovník, spolubojovník. Miliony jsou těch žen a miliony mužů, synů, otců, milenců i druhů z práce je doslova zasypávají květy, přinášejí jim dárky a pozdravují je, protože sovětská žena má dnes největší svátek: svátek osvobození....«

U nás za první republiky byl MDŽ slaven hlavně komunistkami a členkami sociální demokracie, obvykle pod »ochranou« policie a četnictva, ale bez hlubšího zájmu širokých ženských mas. Utrpení druhé světové války přináší opětné přerušení MDŽ.

V jediném Sovětském svazu byl 8. březen i ve Velké vlastenecké válce tradičně oslavován a byl zvláštní mobilisací žen, které v průmyslu a zemědělství zastupovaly muže, bojující na frontě.

Druhým významným mezníkem v dějinách MDŽ je rok 1945, kdy s heslem »Již nikdy válku!« se postavily pokrokové ženy z celého světa do prvních řad bojovníků za mír na prvním antifašistickém sjezdu žen v Paříži. Na podnět sovětských a francouzských žen byla ustavena na tomto sjezdu Mezinárodní demokratická federace žen, která dnes sdružuje na 90 milionů pokrokových žen bez rozdílu rasy, národnosti, náboženství nebo politického smýšlení ze 60 států světa.

MDFŽ se stala nejmocnější ženskou organisací, která je nerozborným šikem bojovnic za udržení světového míru, za štěstí a klid rodin a dětí. Západní imperialisté si jasně usvědomují, že MDFŽ je pro ně nejnebezpečnějším ohniskem odporu proti jejich paličským záměrům, a proto že je ji třeba rázně umlčet. Proto musela reakční zaprodaná francouzská vláda zakázat její činnost.

Je ovšem směšné se domnívat, že rozpuštěním MDFŽ ve Francii zanikne nesmiřitelný boj všech pokrokových žen celého světa za mír. Právě naopak! Ženy budou ještě odhodlaněji a rozhodněji manifestovat za mír při letošním MDŽ, který bude navzdory všem válečným štváčům ještě slavnější a bojovnější než kdy jindy.

Mezinárodní den žen 1951 v Československu nebude pouze záležitostí žen, ale celého národa.

Jistě nebude ani jediného souboru lidové tvořivosti, který by s nadšením a obětavostí nepřispěl ke zdárnému a slavnému průběhu MDŽ. Subkomise lidové tvořivosti při IV. referátech lidové správy ve spolupráci s výbory Československého svazu žen doporučí souborům, kde mohou vystoupit, a poradí při sestavování jejich programu. K nastudování doporučujeme souborům lidové tvořivosti sborníky, ze kterých lze čerpat kulturní doplňky k MDŽ:

Edice kulturních souborů, č. 6: »Buduj vlast, posílíš mír« (rozebráno).

Edice kulturních souborů, č. 16: »Se Stalinem za mír!«.

Osvětová práce: »Besedy o míru«, rozmnožený materiál ČSŽ.

Čs. spisovatel: »Stráž míru«.

Jsme přesvědčeni, že mládež a hlavně soubory lidové tvořivosti najdou po vzoru sovětské mládeže ještě mnoho možností, jak kromě přípravy pěkného kulturního programu pro veřejné projevy a manifestace by mohly projevit našim pracujícím ženám, hrdinkám socialistické práce, vřelý dík za to, že nám všem obětavě připravují šťastnou a krásnou socialistickou budoucnost.

Nechť není 8. března 1951 v Československu ani jediné ženy, pro kterou by mladí nevyzdobili její pracoviště anebo jí nevěnovali kytičku.

JOSEF HAJNÝ

JAK ROSTLY DECHOVÉ HUDBY V ZÁVODECH ČKD

Hudba byla a vždycky zůstane bohatým zdrojem radosti našeho pracujícího lidu. Již Bedřich Smetana řekl: „Kterýpak Čech by hudbu neměl rád?" Hudba to byla, kterou náš lid vyjadřoval v každém údobí života našeho národa své radosti i strasti. V těžkých dobách byla nám právě hudba zdrojem povzbuzení a bojovým nástrojem.

Chceme-li dnes na základě nového uspořádání společnosti rozvinout opět širokou tvořivost našeho lidu, chceme-li důstojně pokračovat na základě našich nejlepších hudebních tradic, musíme podchytit každý, třeba jen doutnající plamínek nadání a lásky k hudbě a rozšířit jej ve velký plamen společného nadšení k tvůrčí práci, spojit touhu pracujícího člověka po uměleckém vyžití s jeho vlastními úkoly na pracovišti a se životem v závodě, aby tak činnost umělecká pomáhala a znásobovala budovatelské nadšení.

Když jsem se vrátil koncem května 1945 z koncentračního tábora a hlásil se do svého starého zaměstnání v závodě ČKD v Praze, byl mi svěřen odpovědný úkol ujmout se hudební výchovy učňů a organisovat závodní hudby ve všech závodech podniku ČKD.

Spolu s řadou soudruhů z pražských závodů ČKD vytvořili jsme nejprve padesátičlennou dechovku. Nadšení, kázeň a pravidelná návštěva zkoušek přinesly brzy své ovoce. Po řadě vystoupení při nejrůznějších příležitostech umístil se náš soubor na předním místě v soutěži, kterou v r. 1946 uspořádal hudební referát ÚRO.

Jádrem tohoto prvního souboru byli většinou starší soudruzi. Bylo ovšem nutno uvažovat o doplnění mladšími kádry a přistoupit k plánovité hudební výchově dorostu. Není třeba jistě opakovat, že tato hudební výchova byla chápána široce, v nejužším sepětí s rozšiřováním výrobních znalostí a s výchovou k nejvyšší výrobní zdatnosti.

O dovolené v r. 1946 uskutečnil se v rekreačním středisku ve Slapech první hudební kurs za účasti 35 učňů, kterým podnik zakoupil nástroje. Po absolvování kursu byla již učňovská kapela schopna vystupovat s lehčími skladbami při slavnostech a výstavách, pořádaných ústředím učňovských škol, při podnicích ČSM a ROH. Dále byl uspořádán čtrnáctidenní kurs pro vedoucí závodních hudeb ČKD, který se pak opakoval i v následujících letech. Účelem tohoto kursu nebylo jen prohloubení odborných hudebních znalostí, ale dokonalé vyškolení po stránce kulturně politické, aby tito vedoucí mohli být zapojeni do budovatelského pětiletého plánu na poli kulturním. Přitom byla také podrobně prodiskutována organisace i práce závodních hudeb. Absolventi kursu zahájili po návratu do svých závodů plánovitou hudební výchovu učňů.

V roce 1947 se kurs opakoval, tentokrát však již pro 120 učňů ze závodů ČKD v Libni, Vysočanech, Slaném a v Blansku. Dopoledne se zkoušelo v dělených zkouškách a odpoledne společně. I přes bohatý program studijní nezapomínali jsme na aktuální budovatelské úkoly a podle potřeby jsme pomáhali zemědělcům žňovými brigádami. Jak při práci, tak večer při vystoupení, která jsme pro ně uspořádali, vyvinul se mezi zemědělskými dělníky a našimi učni pevný svazek přátelství, který se projevil zejména při našem posledním koncertě na rozloučenou. Ukázalo se tu jasně, jak může kultura přispět k rychlejšímu budování socialismu na naší vesnici. Již během kursu přijeli si pro nás třikrát soudruzi z pořadatelského sboru Světového festivalu demokratické mládeže. Ihned po skončení kursu zapojili jsme se do hlavních festivalových podniků v Praze a prožili tak 14 radostných dní, jež byly korunovány první cenou ve festivalové soutěži. Za tu dobu účinkovali jsme také ve všech závodech ČKD v Praze. Vedení našeho podniku odměnilo dobrou práci učňovské kapely týdenním zájezdem na Moravu, kde jsme jednak účinkovali v moravských závodech ČKD, jednak na Líšeňské slavnosti KSČ v Gottwaldově údolí u Brna, kde jsme vítali soudruha pre-

sidenta Klementa Gottwalda, tehdejšího předsedu vlády. Po návratu ze zájezdu pustili se hoši do práce na závodě s novou chutí, která se projevila zvýšenými pracovními výkony.

Během dalšího roku rozšířila se hudební výchova do dalších závodů ČKD, takže v roce 1948 sešlo se nás na 3. kursu již 250. I v tak velikém počtu zdařilo se toto dílo, předem plánovitě připravené v jednotlivých závodech, a to jak po stránce umělecké, tak po stránce politické. Velký koncert celého 150členného souboru pro zaměstnance našich závodů, který se uskutečnil na závěr v zahradní restauraci holešovické Uranie, ukázal velký kus cesty, který jsme urazili.

Přehlížíme-li tuto činnost vcelku, můžeme s plnou odpovědností konstatovat, že daný úkol byl splněn. Odborná hudební, politická i organisační výchova učňů nesoustřeďovala se jen na letní čtrnáctidenní kursy, ale byla plánovitě prováděna po celý rok na zkouškách, kterých bylo průměrně 85 ročně, i na vystoupeních (průměrně 55 ročně). Složení a druh hudeb vyplynul z nutné potřeby. Obyčejně byla nejprve založena hudba dechová, poté orchestr smyčcový, protože zde se již vyžadovala větší hudební vyspělost. Nezapomněli jsme ani na harmonikáře a kytaristy, kteří se uplatnili hlavně v doprovodu ke zpěvům a recitacím na kulturních brigádách.

V roce 1949 jsme připravovali ustavení symfonického orchestru, složeného z nejschopnějších hudebníků ze všech závodů ČKD v Praze. Reorganisací podniků byl tento plán znemožněn, zato však vznikl symfonický orchestr v závodě ČKD ve Slaném v r. 1950. Orchestr pilně zkouší za obětavého vedení skladatele a dirigenta pplk. Uhlíře.

A nakonec několik slov za svou osobu. Mohu prohlásit, že celou tuto odpovědnou práci jsem dělal rád, výsledky byly pro mne osvěžením a novou vzpruhou. Vždyť většina bývalých učňů dnes zastává důležitá a odpovědná místa v závodě, mnoho z nich studuje na vysokých školách.

Po našich zkušenostech mohu plně doporučit, aby ve všech závodech věnovali soudruzi větší péči kultuře i při velkých výrobních úkolech, které jsou před nás dnes postaveny, neboť za pomoci a posily správně zaměřené kulturní práce, při spokojenosti a radosti pracujících dokážeme i daleko více vyrobit.

MILAN BARTOŠ

O LIDOVÉ TVOŘIVOSTI V KOMORNÍ A SYMFONICKÉ HUDBĚ

Je jistě na závadu, že se někdy chápe pojem »lidová tvořivost« příliš úzce, analogicky k pojmům »lidový tanec«, »lidová píseň«, »lidová slovesnost«. Do lidové tvořivosti patří jistě právem všechno, co lidový umělec vytváří nebo přetváří, co vyžaduje jeho myšlení i cítění, co lid přijal za své a co v něm žije.

Za feudalismu, kdy i v kulturní nadstavbě zela hluboká propast mezi třídou vykořisťovatelů a třídou vykořisťovaných, byl lidový umělec současně i jediným interpretem umělecké tvořivosti lidu (zpěvák, tanečník, muzikant, vypravěč), kdežto slovní či notový záznam zůstával výsadou uměleckých děl příslušníků vládnoucí třídy. Proto také umění »reprodukční« (omezíme-li se na tvorbu hudební), zůstávalo dlouho vázáno na díla profesionálních skladatelů (zámeckých kapelníků, varhaníků) v podání profesionálních umělců. Teprve když nastupující kapitalismus, a z něho vyplývající změny společenské struktury a zesílené revoluční vření v našem lidu vyvolaly české národní obrození a vznik české národní hudby, začíná nejpokrokovější část tohoto »oficiálního« umění pronikat do širších vrstev a v některých případech se stává majetkem lidu. Vznik měšťáckých pěveckých spolků s pokrokovým zaměřením, stejně jako vznik instrumentálních sdružení amatérských a činnost lidových kapel na vesnicích, v rakousko-uherské armádě a pod. proklesťuje cestu novému uplatnění lidové tvořivosti, kterou můžeme (velmi nevýstižně!) nazvat lidovou tvořivostí r e p r o d u k č n í. Je dostatečně známo, jakou úlohu sehrály tyto pěvecké a instrumentální soubory v období nastupujícího dělnického hnutí, jaký byl jejich další vývoj za první republiky i jaký ohromný rozvoj prodělávají nové soubory lidové tvořivosti v době současné.

★

Toto považujeme za nutné předeslat, chceme-li hovořit o úkolech našich orchestrů i souborů komorních jakožto souborů lidové tvořivosti.

Ale musíme se ještě trochu vrátit a položit si otázku: Plnily tyto soubory s tohoto hlediska své poslání za první republiky?

Vidíme dnes jasně, kam zavedla mnohé naše skladatele snaha po »modernosti«, jak se snažili vyrovnat se v tomto směru výstřelkům skladatelů západních zemí, jak propadali stále více formalismu a naturalismu — a vítáme také, že budování nového společenského řádu vynutilo si jejich sebekritiku a heslo »Skladatelé jsou s lidem«. Je pochopitelné, že podobná situace se vyvinula i v oboru reprodukčním, mezi našimi profesionálními hudebními tělesy — a tím i v mnoha souborech amatérských, které se řídily jejich příkladem a často upadaly v mechanické napodobování svých vzorů. Naše amatérská hudební tělesa většinou hrávala jen pro malý okruh posluchačů, rozvíjela svou zálibu a lásku k hudbě pouze v soukromí či v úzkém kruhu přátel.

Také zde je tedy nutno sebekriticky přiznat, že naše amatérská smyčcová kvarteta a orchestrální sdružení zůstávala až do nedávna našemu

lidu mnoho dlužna. Tím jasněji vyvstává před námi jejich dnešní úkol: v duchu Soběslavského plánu popularisovat naše národní klasiky a stěžejní díla světové literatury, vychovávat nejširší lidové vrstvy k plnému chápání instrumentální hudby a pomáhat tak budovat nový, radostnější život.

*

A začneme komorními soubory: smyčcovými triy a kvartety, klavírními kvintety a podobně. Není jich u nás málo. Soutěž tvořivosti mládeže ukázala, že skoro každý městský hudební ústav má svůj komorní soubor mládeže. V menších městech a někdy i na vesnici existuje často smyčcové kvarteto, jehož duší je někdy učitel, jindy student či některý osvětový pracovník. Objevují se smyčcová kvarteta v SNB a v armádě. Někdy se vytváří komorní soubor i v rámci orchestrálního sdružení nebo při závodní hudbě.

Na všechny tyto instrumentální soubory lidové tvořivosti čekají naše vesnice a naše venkovská města. Zkušenosti Hudební a artistické ústředny, která pořádala v některých krajích zájezdy komorních souborů nebo t. zv. »trojek« sólistů (na příklad zpěvačka, houslista a klavírista) ukazují, že je-li vystoupení řádně připraveno a skladby provázeny přístupným výkladem, představuje takové vystoupení velký přínos kulturně osvětové práci na venkově. Státní péče osvětová bude v budoucnu stále více spoléhat na uplatnění amatérských uměleckých kádrů, které jsou přímo v krajích a na okresech.

Forma, kterou se dá tato spolupráce uskutečnit, liší se podle osobních i místních předpokladů. Nejvýhodnější je ovšem základna některé masové organisace nebo napojení na Osvětovou besedu. Komorní soubory mládeže, ať už samostatné nebo vytvořené z žáků městských hudebních ústavů, mají nejlepší předpoklady dalšího rozvoje na půdě ČSM, což přispěje jistě k utužení spolupráce odborných hudebních pedagogů s vrcholnou organisací mládeže.

A co hrát? Záleží na technické i výrazové vyspělosti členů. Při výběru repertoáru musíme si uvědomit, p r o č hrajeme (abychom popularisovali Smetanu, Dvořáka, Fibicha, Nováka, Haydna, Beethovena, Čajkovského, Borodina a jiné), a k o m u hrajeme (lidem, u nichž se nedá předpokládat odborné hudební vzdělání). Odtud také vyplývá, j a k hrát: přesvědčivě, se zápalem, ale bez zbytečných výrazových manýr, technicky co nejpečlivěji, s realistickým vyjádřením obsahu skladby.

Co bylo řečeno o úkolech souborů komorních, platí s malými změnami i pro amatérské orchestry. I těch máme u nás poměrně dost — a nejrůznějšího složení. Obsazení orchestru, které často vyplývá z místních možností, nutí nás někdy k tomu, abychom skladby upravovali. Národní hudební vydavatelství Orbis s těmito potížemi počítá a v edici pro universální orchestr dává možnost různých instrumentačních alternativ, případně i vypuštění některého méně důležitého partu.

Uplatnění orchestrů nejrůznějších typů je ještě daleko mnohostrannější než uplatnění souborů komorních.

Na velké orchestry s plným symfonickým obsazením, jaké u nás existují v několika krajích a jak se dnes počínají vytvářet na větších závodech (ČKD Slaný a j.), číhá jedno nebezpečí: snaha vyrovnat se za každou cenu našim předním symfonickým tělesům profesionálním.

Jestliže k tomu nejsou okamžité předpoklady v technických a hudebně výrazových schopnostech jednotlivých členů orchestru, pak podobná tendence brzdí a narušuje práci souborů, ukrádá čas i elán a činí soubor programově nepružným. Je nesporné, že vývojové perspektivy některých amatérských orchestrů směřují k dosažení uměleckého mistrovství. Pak ovšem je nutno velmi pečlivě plánovat hudební výchovu členů, jejich odborné školení, systém zkoušek i volbu repertoáru.

Komorním orchestrům a nejrůznějším typům malých orchestrů jsme ještě mnoho dlužni. Na komorní orchestry číhá nebezpečí v repertoárové jednostrannosti, neboť přístupný hudební materiál, vyhovující i technické vyspělosti instrumentalistů, zabírá většinou období klasické a předklasické. Hudebního materiálu pro malé orchestry je poměrný dostatek, z velké části však nevyhovuje buď svým ideovým obsahem (skladby únikové, špatné směsi národních písní a podobně) nebo instrumentálním obsazením. Doporučujeme proto v obou případech navázat styk s Národním hudebním vydavatelstvím Orbis a s rukopisným archivem Svazu čs. skladatelů.

Vývojové perspektivy některých malých hudebních souborů směřují k formě t. zv. estrádních orchestrů, jak se vytvořily v Sovětském svazu, které jsou schopny hrát v různých nástrojových kombinacích (mimo jiné též jako orchestry taneční) a mají tedy repertoárové pole velmi široké*). K tomuto typu orchestru směřují také instrumentální skupiny, doprovázející mládežnické pěvecké sbory (soubor Julia Fučíka, ČKD Stalingrad, VUS). Jiný doklad vývoje, vynucovaného změnami společenské a kulturní struktury našeho života, vidíme dnes na některých závodech a na školách, kde existuje pěvecký soubor i malý orchestr, kdy se obě tělesa občas spojují ke společnému provedení větších skladeb. Ve všech těchto případech můžeme vidět doklad lidové tvořivosti, která nečeká na vydání notového materiálu, ale hledá usilovně nejlepší formu vyjádření nového obsahu.

*

Závěrem musíme ještě zdůraznit funkci průvodního slova při vystoupení kteréhokoliv komorního či orchestrálního souboru.

Jestliže dnes zdůrazňujeme požadavek ideovosti a výchovného zaměření i pro hudbu instrumentální, musíme si lépe než kdy jindy ujasnit

*) Viz článek dr. Karla Reinera v 1. čísle tohoto časopisu.

obsah každé skladby. Znamená to nejen cítit a přemýšlet, ale také hovořit a psát. Není-li hudební obsah skladby jasný členům souboru, který ji hraje, tím méně mu mohou porozumět ti, pro něž se hraje. Vylučujeme tím z repertoáru nejen skladby vyloženě bezobsažné (únikové) a skladby formalistické, ale prozatím i skladby širším lidovým vrstvám těžko srozumitelné.

Protože hudební řeč je mezinárodní a v jistém smyslu nadčasová, musíme tím spíše v krátkém, srozumitelném slovním úvodu zasadit skladbu do souvislosti dobové, ukázat na sociální a myšlenkové rozpory v období jejího vzniku, naznačit její obsah a přiblížit posluchačům postavu skladatele. Je samozřejmé, že pro některé skladby stačí několik slov, u jiných bude zapotřebí hledat a vyjadřovat to nejtypičtější. Forma průvodního slova stejně jako vystoupení samo charakterisuje přitom náš poměr k lidové tvořivosti samé. Budeme-li předstupovat před posluchače jako Umělci z jiného světa (»mesiášská osvěta«), a jestliže svým akademickým vystupováním budeme šířit okolo sebe chlad a ztrnulost, jakou ještě dnes často nalézáme ve velkoměstských koncertních sálech, pak nám zemědělec na vesnici neporozumí, ani kdybychom mu hráli úpravy národních písní, které on sám zpívá. Jestliže se však dovedeme s posluchačem sžít, vytvoříme kolem sebe přirozené, lidské ovzduší vzájemného porozumění, pak posluchač porozumí i Beethovenovi, Dvořákovi a Chačaturjanovi.

Teprve tehdy, až naší hudbě porozumí posluchač, až ji přijme za svou a vytvoří z ní nástroj svého boje za lepší a krásnější život — teprve pak můžeme říci, že jsme splnili svůj úkol: vrátit lidu skladatele, kteří z něho vyšli.

DR V. RŮT

DOBRÁ RECITACE OBJEVUJE UMĚLECKÉ DÍLO

Dobrá recitace je jedním z nejúčinnějších prostředků působení na široké masy; i lidé, kteří nemají v oblibě verše a kteří sami málokdy sáhnou po knize, dají se strhnout právě dobrou recitací. Dobrá recitace objevuje začasté posluchači umělecké dílo ať verš nebo prózu. Dává mu tvar velmi působivý, je výkladem díla. Slouží mu a stará se, aby vynikl jednoznačně jeho smysl a všechny složky díla. Je prověrkou uměleckého díla, jeho ideových uměleckých básnických hodnot.

Je tedy dobrá recitace tvorbou velmi odpovědnou, právě tak odpovědnou jako účinnou. Má svá nebezpečí, která si často neuvědomují lidé, kteří pokládají recitaci za příležitost, aby se blýskali svým vystoupením, svým hlasem. Vysunují do popředí sebe místo básníka a dělají z něho můstek své ješitnosti. Zpravidla oč jsou ješitnější, o to méně mají předpoklady, aby mohli opravdu recitovat. Není třeba dál mluvit o falešnosti takového podnikání. Prokouknou a poznají je posluchači dřív nebo později. Je jen třeba, aby ti, kdo mají rádi verše či prózu, pomohli odhalit takové »recitátory«.

Velmi mnoho vykonaly pro dobrou a účinnou recitaci soubory ČSM a ROH. Začaly hned v pětačtyřicátém roce, bojovaly veršem i písničkou. V jejich práci byly arciť leckteré chyby (na příklad ukřičenost; někdy si soubory nevěděly rady s tím, jak nejvýrazněji uplatnit obsah básně; došlo až k takovým naivnostem, že při recitaci »O očích topičových« soubor zhášel elektrickou lampičku a pod.). To tedy byla falešná, nesprávná cesta. Ale vcelku můžeme říci, že soubory vykonaly obrovský kus práce. Byly pohyblivé. Pronikly do schůzí a všude, kde bylo třeba. Veršem i písničkou uměly zaútočit. Jejich recitací se dostaly do širokých vrstev básně našich klasiků i nové básně autorů současných; leckde podnítily i tvorbu autorů ze svých řad. Zvlášť pak do února 1948 a ještě dlouho po něm skutečně byly jedním z účinných nástrojů boje proti reakci, boje za socialismus. V tom byl jejich hlavní význam, závažný a podstatný.

Obrovský růst souborů podnítila STM. Pomohla zvýšit jejich úroveň, technickou i uměleckou. Mnoha souborům, zvlášť novým, ukázala i přesnější linii ideovou. Neponechala růst souborů jim samým; dostalo se jim instruktáže a namnoze i vedení.

Poslední dobou pozorujeme, že se práce souborů překlonila od recitací víc k písním a tancům. Některé soubory, které recitují dále, nerostou ve svých výkonech, někdy vidíme, že se recitační soubory začaly až příliš zajímat o technickou a uměleckou stránku recitace. Slyšíme až příliš umělé rozdělování sól i jednotlivých hlasů, slyšíme přímo orchestraci hlasů, pod sólovými hlasy běží dvě až tři skupiny hlasů refrénově opakujících tu slovo tu celý verš, rytmický základ verše bývá zastírán novým rytmem, který si vymýšlí dirigent, rytmem, který pozmění přízvuky i délky slov, rozhodí nesprávné pausy — dosáhne zkrátka toho, že na posluchače se řítí vodopád zvuků a slov, který lze jen nesnadno a rebusovitě postihnout. Nakonec nevíš, oč vlastně jde. A to je konec a pád každé recitace, byť byla sebe rafinovaněji a »umělečtěji« postavena.

S uměním to nemá už nic společného, leč to, že tímto způsobem se kazí umělecký text. Škodí to k tomu ještě tím, že posluchači se domnívají, že báseň je něco nedostupného, nesrozumitelného, co se jich ani netýká, ani je nezajímá a nic jim neříká.

Dnes je jasno, že recitace nemůže dělat z lidského hlasu hudební nástroj nebo přizpůsobovat recitační sbor pěveckému sboru. Nesmíme dopustit, aby se kdokoliv z nás dopouštěl starých

formalistických chyb. Recitace není ani přidušené monotonní odříkávání veršů, jaké kdysi vyplynulo z falešné představy o »intimní a psychologické« prý recitaci. Jen si všimněte, jak takový recitátor ztlumí hlas, mluví tiše, jakoby »čaroval«, jak jeho hlas ztratí všechnu barvu a není schopen vyjádřit ani radost a žalost, ani hněv ani lásku; nemluvě o tom, že takový »recitátor« z básně udělá nezajímavou slátaninu slov, přečasto tím zakrývaje, že si vůbec nedal práci s tím, aby pochopil, co vlastně mluví. Ale není stejně možno následovat těch, kdo upadnuvše do druhého extrému, propadli naturalismu a »recitují« tak, že nemilosrdně rozbíjejí verš a celou stavbu básně a mluví »kuchyňskou« tak říkajíc češtinou, v níž zapadne všechna krása básně.

Jsou i takoví, kdo se bojí pathosu; nedají si práci s tím, aby si rozmyslili rozdíl mezi prázdným dutým pathosem, při němž recitátor »odhlaholí« báseň jako vodopád slov, a mezi skutečným pathosem velké myšlenky, básnického obrazu, jimž je dáno unášet i povznášet srdce i mysli, pathosem veliké pravdy naší doby.

Není u nás mnoho těch, kdo dobře recitují; ty, kdo se závažně zabývají recitací, bys spočítal snadno na prstech jedné ruky. To z profesionálů; mezi skupinami amatérskými žije především recitace sborová a málo sólová. Z největší části se recitují verše, ale bohužel pramálo se čte próza. A přece dobrá próza, dobře čtená — vypravovaná, je neobyčejně účinná.

A není to proto, že by posluchači dobrou recitaci odmítali. Právě pracovníci rozhlasu by mohli z praktické zkušenosti dotvrdit, s jakým zájmem a porozuměním se dobrá recitace setkává. Je nejeden případ, že si posluchači všimli některé básně, až když ji slyšeli recitovat; v novinách na příklad ji přehlédli, v recitaci pro ně byla nová.

Recitace je důkladnou a přesnou prověrkou básně

Právě recitace ukázala, jaké poklady básnické máme v našich klasicích od Nerudy až po S. K. Neumanna a Wolkera. Recitace také ukazuje, co je živého v díle našich současných básníků; vezměte si na příklad verše Nezvalovy ze »Zpěvu míru« nebo básně Marie Pujmanové, jak znějí právě v dobré recitaci a jak jsou účinné. Básně, které je možno dobře recitovat, jsou zpravidla znamenité básně, které jsou součástí života lidu, které nám dávají vědomí pospolitosti a sounáležitosti. Kdybychom sledovali vývoj naší poesie a recitace, zjistili bychom, že právě ta období, ty »školy« básnické, které hlásaly odklon od lidovosti, aristokratismus, individualismus, které byly psány jen pro úzký kruh zasvěcených, odborně vzdělaných čtenářů, přinášely také básně, jež zpravidla nelze recitovat, a to nejenom pro jejich idealistický reakční obsah, ale také proto, že vskutku nejsou psány pro recitaci, ale pro tiché čtení očima, čtení pro jednotlivce, oddělující tohoto jedince od davu. Ale Wolkra můžete číst potichu i říkat si nahlas ve chvíli, kdy jeho verše přímo potřebujete; jeho básně žily po léta mezi dělníky právě recitací. Žily tak ve chvílích, kde hrstka intelektuálů je zatracovala. A žijí (a budou žít) ve chvíli, kdy verše oněch intelektuálů zapadly — ba ani se do širokých vrstev lidu namnoze nedostaly (a jsou to převážně verše, které ani v recitaci »nezazní« a se nerozezvučí).

Báseň je uměleckým obrazem světa. Jejím úkolem je ukazovat krásu života a přímo nás podněcovat, abychom tvořili život krásnější a krásnější. Je dokonalým výtvorem umění, z něhož přímo září život, aktivita, radost, energie, optimismus — jakožto vytvoření nové hodnoty. Je dílem mistrovské práce, dílem, v němž není nic zbytečného, dílem, ve kterém jasně a srozumitelně je vyjádřena idea konkretním básnickým obrazem mistrovskou formou. Když toto máme na paměti, víme, že musíme báseň proniknout a prožít dokonale, abychom byli svým hlasem schopni vyjádřit námět básně. Nesmíme zanedbat jediné z jejích uměleckých krás. Vždyť nejsou samoúčelné; naopak přispívají a všechny směřují k jedinému: k vyjádření obsahu básně. Není náhodný ani rytmus, ani rým, ani metafora; vzpomeňte na Nerudu, jak úderně zní rytmus verše »Ugo Bassi, mnich a republikán« — to jsou přímo rytmy bubnů otvírajících popravčí scénu; vzpomeňte dvou jiných veršů — aspoň začátky ocitujeme: »Řekněte mi, babičko má...« to přímo hovoří dětský hlas, jemuž odpovídá volnější tempo babičky: »Rány hojí otevřené...« Ale není to naturalismus ani nějaká rádoby herecká charakteristika; to právě je báseň, celek, umělecké dílo žijící slovem, recitací. Kdysi se dělaly pokusy i básně »zdramatisovat«, převádět, tak na příklad Erbenovu Kytici. Vyšlo z toho dílo nebásnické, až hrubé, humpolácké.

Není dobře podléhat první náladě a dojmu z díla. Nedávno jsem slyšel recitovat překrásnou povídku o životě čínského chudáka: vyprávěl tu o osvobození Mao Ce-tunovou armádou a svých neradostných příhodách. Recitátor se tím dal unést. Domníval se, že jde o baladu. Přibarvil i vybarvil všechno chmurně, táhle. Jenom na jedno zapomněl. Že ten chudák stařík vypravuje o tom svém životě, který je nenávratně za ním. Že jako spodní tón příběhu zní radost z toho, že teď se konečně stal člověkem. Promyslete si tento příklad. Uvidíte, jak nesprávné bylo pojímat tento příběh jako lkavou, truchlou, monotonní baladu.

A ještě jedna připomínka. Přečtěte si ve výboru z díla Vladimíra Majakovského, jak nesnadné je napsat opravdu krásnou a dokonalou báseň, abyste si uvědomili, že nestačí jen umět číst, abychom ji mohli recitovat. Čtěte u téhož autora také, jak myslil na své publikum a jak mu přímo báseň rostla nebo dokonce se i obměňovala v recitaci. Nechceme tím po vás, abyste měnili texty dokonalých básní, ale abyste se naučili onomu elektrisujícímu styku s obe-

censtvem. Záleží především na tom, aby si recitátor uvědomil, že nejde ukazovat sebe a své umění, ale že chce působit na své posluchače, přesvědčovat je slovem básníkovým, něčeho dosáhnout — a to právě toho, co je smyslem a účelem básně.

A ještě stručná připomínka. Neomezujte se jenom na sborovou recitaci. Vymýšlejte si útvary menší, na příklad recitaci dvou tří lidí. Nezapomínejte — máte-li možnosti — recitovat sólově. Mluvili jsme převážně o verších: nezapomínejte však na prózu. Ani na pěkné výrazné prosté čtení.

Snad se vám zdá, že jsme se dohovořovali spíš o chybách a negativních zjevech. Ano. Byl bych rád, abyste se nad nimi zamyslili a z nich vyvodili kladná poučení, tvořivá, podle situace svých souborů a vlastních schopností.

Rozhodně však jedno musíme mít na paměti: že umělecké dílo je naším mocným nástrojem a zbraní, radostně pomáhající v boji za mír, za socialismus.

ZÁVAZKY PRACOVNÍKŮ VESNICKÉHO DIVADLA

V době, kdy při každé příležitosti zdůrazňujeme nutnost spolupráce profesionálních divadelníků s pracovníky umělecké lidové tvořivosti a kdy narážíme při realisaci této myšlenky dost často na nepochopení, je nám světlým bodem činnost Vesnického divadla, které na tomto úseku již vykonalo mnoho dobré a záslužné práce, a co je nejdůležitější — na vesnici, k jejíž společenské přeměně mobilisujeme celou osvětu. Páté výročí trvání VD oslavili jeho členové opravdu důstojným způsobem: vyhlásili k němu socialistické závazky, z nichž alespoň několik uvedeme. Komentáře nepotřebují, samy za sebe mluví jasnou řečí.

*

Členové III. pracovní skupiny se rozhodli, že oslaví pětileté trvání VD zvýšeným pracovním úsilím. Dali si tyto závazky:

1. Na každé vesnici, kde bude VD účinkovat, provede skupina po debatě s obecenstvem školení ochotníků. V tomto školení budou prováděny instruktáže po stránce umělecké i technické.

2. Na všech místech, kde bude založena organisace školní mládeže „Pionýr", nabídneme pomoc při vybudování maňáskového divadélka.

Následují podpisy úsekového důvěrníka, desítkáře a členů.

*

IX. pracovní skupina se k pětiletému trvání VD zavazuje:

1. Na každém zájezdě věnuje jedno nedělní dopoledne besedě a školení ochotníků celého okresu.

2. Uspořádá do konce sezóny ve školách 10 besed.

*

Členové IV. pracovní skupiny se zavazují sehrát v roce 1951 čtyři divadelní představení pro děti mimo plánovaný pořad a zříkají se za tato představení honorářů ve prospěch VD. Dále se zavazují hodnotnými diskusemi po dětských i večerních představeních prohlubovat co nejvíce kulturu na vesnici a účelně propagovat zemědělskou politiku.

*

VI. pracovní skupina se zavazuje, že v době od 1. ledna do konce června 1951:

1. odpracuje 300 hodin manuální práce na vesnici;

2. sehraje v každém svém zkušebním měsíci vždy v jeden pracovní den představení pro továrny;

3. soudruzi Janda a Bursík zaučí provozního tajemníka k samostatné práci.

*

VII. pracovní skupina VD se zavazuje, že v době od 1. ledna do 30. června 1950 splní tyto závazky:

1. V době, kdy zkoušíme v Praze, sehrajeme 5 představení úplně zdarma pro dělníky v hloubětínských továrnách.

2. Vypracujeme a nastudujeme pásmo z českých pohádek, které provedeme 10krát v mateřských školkách.

3. Soudruh Kocmich vypracuje plánky jevišť, hledišť a šaten ve všech místech, kde skupina bude hrát.

*

Členové II. pracovní skupiny se zavazují, že sehrají bez nároku na honorář v roce 1951 čtyři představení, a to v pracovních dnech při pobytu v Praze. Budou se dále starat o prohloubení kulturního života mládeže, a to nejméně jednou besedou při každém zájezdě.

První část závazku II. skupiny opakuje ve svém závazku i skupina V., která bude dále kolektivně prohlubovat své praktické i theoretické vědomosti a uplatňovat je při školení ochotníků na vesnici.

*

Socialistický závazek I. skupiny VD:

1. V každém okresu uspořádat alespoň desetihodinový kurs pro ochotníky.

2. V každém okresu (rozumí se navštíveném) uspořádat alespoň dva aktivy se školami.

3. Alespoň v jedné obci každého navštíveného okresu zorganisovat ochotnický kroužek při JZD.

*

X. skupina VD prohlašuje tímto svůj socialistický závazek:

1. V době od 1. I. do 30. VI. odpracuje 7 členů této skupiny nejméně 105 hodin na manuálních pracích pro JZD v navštívených obcích.

2. V každém svém zájezdovém okrese uspořádá jeden — a podle potřeby i více — kursů pro loutkářské a herecké soubory lidové tvořivosti.

*

Administrativní zaměstnanci VD se zavazují, že po přestěhování do Hloubětína upraví v jarních měsících zámeckou zahradu a budou ji udržovat. Každé kancelářské oddělení se bude starat o jeden záhon, který bude vlastními prostředky opatřovat květinami.

*

Nelze nám uvádět všechny závazky skupin ani závazky individuální. Ale věříme, že i uvedené závazky postačí k tomu, aby si naši čtenáři učinili správnou představu o Vesnickém divadle a o pracovní morálce jeho členů.

J. F. FISCHER - L. SIMON

PÍŠEME INSTRUKTORŮM LIDOVÝCH SOUBORŮ

Soudruzi instruktoři,

oznamujeme vám, že jsme na výzvu Kulturního kolektivu ČSM, ČKD—Sokolovo, uveřejněnou ve čtvrtém čísle Hudebních rozhledů, převzali patronát nad tímto souborem.

Již od září tohoto roku pracujeme s dechovým orchestrem tohoto závodu a snažíme se zvýšit reprodukční úroveň souboru. Není to však jediný úkol, který jsme si u tohoto orchestru vytyčili. Další naší snahou bude ve spolupráci s tímto souborem najít nové cesty k plnému využití souboru. Je již opravdu na čase vybřednout z oné schematičnosti, která se jeví jak v melodické stavbě, formálním rozvržení, tak — a to hlavně — v instrumentaci pro dechový orchestr. Je těžko vytříbit hudební cítění ku příkladu u takových es-trompetistů, hornistů, nebo pozounistů, hrají-li celý život jen přiznávky. Tudíž toto přebudování orchestru nemá být nějaké samoúčelné, jen proto, aby se hrálo jinak. Zrovna tak nechceme z tohoto orchestru udělat nějaký symfonický dechový orchestr. Práce takovýchto souborů má být především prostředkem k zvýšení hudebnosti a k podpoření lidové tvořivosti. To znamená, že podíl na tvůrčí práci mají mít v takovém orchestru všichni stejný, a to ovšem znamená, že se jim musí dát příležitost. Jde nám tedy o to, vytvořit takové skladby, v nichž by jednotlivé party byly, pokud dispozice nástrojů dovolují, rovnocenné. To ovšem předpokládá zvýšení technické úrovně hráčů, ale i o to jsme se už postarali. Do naší práce jsme zapojili studijní kroužek prvního ročníku AMU, kde vedle klavíristů máme klarinetisty, hornisty a ještě několik hráčů na dechové nástroje. A tento kroužek si vzal za svůj závazek vyučovat zdarma členy závodního dechového souboru a zdokonalit jejich techniku. S touto společnou prací začínáme nyní od 1. ledna 1951.

Tak, to by bylo o naší práci s dechovým orchestrem. Proč jsme se o ní zmínili? Byla totiž příčinou toho, že jsme navázali spolupráci se závodním svazáckým kulturním kolektivem.

Hned od počátku naší práce v tomto závodě jsme měli v plánu připojit k orchestru soubor pěvecký. O existenci kulturního kolektivu jsme věděli, ale poměr mezi těmito dvěma soubory a do jisté míry určité napětí, které zde existovalo, nám ztěžovalo řešení tohoto našeho plánu. A tu nám podal pomocnou ruku sám Kolektiv, který svou výzvou v Hudebních rozhledech nám pomohl navázat spojení s ním, a tím se vyřešilo v okamžiku mnoho ožehavých otázek, které zde existovaly.

Za prvé se nám podařilo navázat nejužší spolupráci mezi oběma soubory, takže nyní budou oba pracovat společně, což má vzhledem k situaci, která zde mezi oběma soubory byla, velký význam. Dále je zde dána možnost k vytvoření nového druhu orchestru, jako doprovodného orchestru, k lidovým, masovým písním, ke kantátám, a jiným formám. Nehledě k tomu, že další možnosti se nám objeví během další spolupráce.

Nyní bychom se měli ještě zmínit o kulturním kolektivu ČKD. Byli jsme skutečně překvapeni úrovní tohoto souboru. Museli jsme konstatovat, že je skutečně v dobrých rukou, vede-li ho soudruh Franěk, který se velmi pěkně projevuje i komposičně v drobných formách (častuškách, psaných pro soubor) a soudružka Rambousková. Naším úkolem bude upravovat lidové a masové písně pro tento soubor a psát nové.

Pěvecký soubor ČKD—Sokolovo pracuje již delší dobu a dosáhl pěkných úspěchů v Soutěži tvořivosti mládeže. Naše zkušenosti plně potvrzují závěry z konference o práci pěveckých a hudebních souborů, pořádaných v listopadu 1950 ministerstvem informací a osvěty, ČSM a Svazem Čs. skladatelů, že totiž soubor, který překonal základní obtíže a je schopen veřejných vystoupení, má pomýšlet na odborné zdokonalování jednotlivých členů.

Máme tu na mysli:

1. znalost not a hlasovou výchovu,
2. základní znalosti hudební theorie,
3. postupné seznamování s díly našich národních klasiků a se stěžejními díly světové literatury vůbec.

Bylo již několikrát poznamenáno, že některé naše soubory se domnívají, že zpívat s elánem znamená křičet. Nehledě k samotnému výrazu, jde tu o přímé ohrožení hlasivek členů souboru, a tím o ohrožení jeho dalšího růstu. Naše zkušenosti se souborem ČKD—Sokolovo ukazují jasně, že sbor, poučený o správném způsobu zpěvu, může s menší námahou dosáhnout plnějšího zvuku, aniž se jeho síla projevovala křičením. A zde musíme zdůraznit spolupráci s odborníky (posluchači konservatoří, učiteli městských hudebních ústavů a podobně), jež pomáhá objevovat i nové talenty, které lze případně doporučit k odbornému studiu na konservatoři. Tak jsme i v našem případě poslali sólistu souboru k prof. Levizkému na pražskou konservatoř, aby posoudil, jde-li o hlas, schopný dalšího vývoje.

Při studiu základní znalosti hudební theorie je možno vyjít od jednoduchých cvičení intonačních, která jsou vlastně praktickým doplňkem učení not. Notový zápis nesmí být pro zpěváka něčím mrtvým. Ze zkušenosti musím říci, že postup podle Doležilovy-Cmíralovy učebnice intonace není nejvhodnější, protože tato učebnice je určena pro posluchače konservatoří. Snad se osvědčí lépe »nápěvková intonace« dr. Fr. Lýska, která bude zavedena v přípravné hudební výchově. Vychází z praxe a umožňuje snadné osvojení nejzákladnějších intervalů. U základních znalostí z harmonie nejde o to, aby členové souboru dovedli umně zacházet s alterovanými akor-

dy a ovládali rafinované modulace. Avšak znalost základních trojzvuků (dur, mol, zvětšený, zmenšený), čtyřzvuků (dominantní septakord, zmenšený septakord), základních harmonických funkcí (tonika, dominanta, subdominanta) a jejich spojování není jistě požadavkem příliš vysokým. Častokrát jsme se přesvědčili, že v souboru je několik členů, kteří by dovedli provést jednoduchou úpravu, brání jim v tom však neznalost základních pojmů a nedostatek praxe pod vedením někoho kdo je s harmonií obeznámen. Chceme-li, aby si soubory samy upravovaly a tvořily písně, musíme je vyzbrojit těmito znalostmi.

Také seznamování s hudební literaturou musí vycházet z praxe.

Ve městě společným poslechem koncertů, na venkově společným poslechem rozhlasu a gramofonových desek, při čemž vedoucí předem přístupnou formou informuje soubor o díle i o skladateli a řídí pak diskusi.

Vyzýváme všechny soudruhy skladatele, aby nám v této práci pomohli. Soubor má smíšený sbor (šetřit tenory!) a malý instrumentální soubor (pro častušky, písničky a pro běžná vystoupení) v obsazení 2 harmoniky, 2 kytary, 2 klarinety, trubka a malý bubínek, velký soubor má 2 harmoniky, 3 kytary, kontrabas, 5 klarinetů, 4 trubky, 2 eufonia, 2 pozouny (nebo místo 2 eufonií též 2 pozouny), tubu a nástroje bicí.

Vedle tohoto souboru je zde i taneční orchestr, který by potřeboval též novou literaturu a myslím, že bychom neměli čekat až po skončení soutěže a že by bylo jistě správné pomoci hned tam, kde je to třeba. Tento soubor má 5 saxofonů, 4 trubky, 4 pozouny a kytaru, klavír, kontrabas, harmoniky a bicí nástroje.

Všem, kteří by nám chtěli pomoci, bychom rádi připomněli, že jsme teprve na počátku své práce a aby tedy technické nároky, kladené jak na zpěváky, tak na hráče, nebyly příliš veliké.

Věříme, že se nám sejde skladeb co nejvíce, a my zase slibujeme, že vše s pečlivostí provedeme. Nezapomeňte, že zkušenosti z jednoho souboru, o kterých vás budeme často informovat, jsou jistě dobrým přínosem pro práci v souborech ostatních a že tato spolupráce je prospěšná nejen souborům, ale i nám, jak skladatelům, tak reprodukčním umělcům.

Těchto několik prvních zkušeností, které jsme shromáždili, mohou být podnětem i pro vás, odborní instruktoři a patroni souborů lidové tvořivosti, abyste o nich psali, a tak usnadňovali růst těchto souborů.

Z ODMĚNĚNÝCH PRACÍ LITERÁRNÍ STM 1950

DANA DRTÍLKOVÁ-BALOUNOVÁ

MÍR

Holubičko bílá, kdes tak dlouho byla?
My jsme se tě načekali,
mnoho za tě bojovali.
Kdes tak dlouho byla?
Spávala jsem v háji v Ivanově dlani.
V zbraní třesku,
raket blesku,
spávala jsem na ní.
Zas létám po světě, zase radost rozkvete.
Pozor však na ty,
kdo chrání katy!
Ať vás válka nesmete!

JAN SEZIMA

JULIU FUČÍKOVI

Kázals nám
bdít!
Tvým jménem, soudruhu,
a všech, kteří šli s Tebou na smrt z dílen, od pluhů,
v Tvých stopách učíme Tvůj milovaný lid
radostně žít.
Všechno je jiné —
Bdíme.
Pracujem na svém, šťastně, pro sebe!
Nikoho z nás již nouze nezebe,
pro větší krajíc chleba už netřeba jít do ulice.
Kde Tys šel, jdou nás dnes již statisíce.
K nejvyšším metám Tvůj prapor postavíme,
jdem za Tebou — a bdíme!

★ ★ ★

Být inženýrem lidských duší — to znamená stát oběma nohama na půdě reálného života. A to znamená zároveň rozchod s romantismem starého typu, s romantismem, který zobrazoval neskutečný život a neskutečné hrdiny, odváděje čtenáře od protikladů a útlaků života do světa utopií. Naší literatuře, která stojí oběma nohama na tvrdém materialistickém základě, nemůže být cizí romantika, ale romantika nového typu, romantika revoluční.

A. A. ŽDANOV

MISTŘI KULTURY SPOLU S PRACUJÍCÍMI SVĚTA BOJUJÍ ZA MÍR

»Na všechno se z dálky dívám
a v souzvuku s lidem splývám,
jenž za mír hlas pozvedá.
Co chce lid, to chci též já.«
PETR BEZRUČ

Na I. sjezdu československých obránců míru byly uděleny ceny míru. Tyto ceny uděluje každý stát svým největším umělcům — bojovníkům za světový mír.

Prvními československými mírovými cenami byli poctěni básník Vítězslav Nezval, hudební skladatel Ján Cikker a národní umělec malíř Max Švabinský.

Soubory lidové tvořivosti znají portréty našich národních velikánů od Maxe Švabinského i jeho nedávný portrét národního hrdiny Julia Fučíka.

Tento Fučíkův obraz nacházíme ve svazáckých klubovnách, v závodních i vesnických klubech.

Slovenský hudební skladatel Ján Cikker byl vyznamenán za kantátu pro mužský sbor a orchestr »Zdravice Stalinovi«. Je to významné dílo bojující za mír.

Verše Vítězslava Nezvala dávno již naše soubory recitují. Nejznámější jsou jeho básnické knihy Historický obraz a hymnus Stalin. Jeho Zpěv míru byl poctěn mírovou cenou. Otiskujeme výňatek z Nezvalova Zpěvu míru, protože chceme, aby jej zvláště v tomto období naše soubory recitovaly.

VÍTĚZSLAV NEZVAL

ZPĚV MÍRU

Zpívám zpěv míru. Volám lid
všech národů, všech barev pleti,
volám vás, muži, ženy, děti,
vás všecky, kteří chcete žít,
zpívám zpěv míru.

Volám vás, pastuchové stád,
vás, mlatci s oteklými palci,
volám vás, krejčí, selky, tkalci,
volám vás, ženy z promenád,
zpívám zpěv míru.

Volám vás, staří lodníci,
volám vás, žnečky, listonoši,
volám vás, děvčata a hoši,
volám vás touto polnicí,
zpívám zpěv míru.

★

Zpívám zpěv míru. Volám vás,
volám vás, Joliote-Curie,
ustavte grandiosní jury
všech vědců, dokavad je čas,
zpívám zpěv míru.

Volám vás, akademici,
pod vyhrůžkami lidojeda,
vy víte, že i mír je věda,
volám vás touto polnicí,
zpívám zpěv míru.

Volám vás, Charlie Chapline,
s nímž lidé plačíce se smáli,
čas letí vpřed, čas nezaháli,
i když se zdá, že neplyne,
zpívám zpěv míru.

Volám vás, věční buřiči,
Bezruči Petře, slezský barde,
vás, Picasso, vás, Eluarde,
vás, Iljo Grigorjeviči,
zpívám zpěv míru.

Volám vás, všichni maquisté,
o kterých dosud zpívá Rhôna,
vás, kamarádi Aragona,
vás všecky, kteří zbyli jste,
zpívám zpěv míru.

Volám vás znovu na koně,
kavalleristé Buďonného,
chraňte nás ode všeho zlého
v neviditelné koloně,
zpívám zpěv míru.

★

Zpívám zpěv míru. Jich je pár
a nás jsou na stamiliony.
Rozhlaholte se, pražské zvony,
mír není kořist ani dar,
zpívám zpěv míru.

Zpívám zpěv míru. Do boje
za mír a za budoucnost světa!
Za květ, jejž žena v copy vplétá,
za lidi, písně, za stroje
zpívám zpěv míru.

Zpívám zpěv míru. Čelem vpřed
a oko v oko nepříteli,
aby si nemyslel už déle,
že může válkou zničit svět,
zpívám zpěv míru.

★

Zpívám zpěv míru. Před námi
tvář jeho generalissima,
tak klidná, moudrá, lidská, přímá
a ozářená hvězdami,
vede nás k míru.

Zpívám zpěv míru. Hodiny
už odbíjejí smrtkám celou!
Dirigent stojí před kapelou,
jež hrá na počest hrdiny
chvalozpěv míru.

Aby byl člověk dlouho živ,
aby měl pastýř hojnost mléka
a rybám nevytekla řeka
v mé vesničce a kdekoliv,
zpívám zpěv míru.

Ať tlampač z Wall Street vyráží
dál svoje smrtonosné skřeky,
nevysuší to naše řeky!
Zpívám si, stoje na stráži,
zpívám zpěv míru!

Vítězslav Nezval je velkým přítelem našich souborů, především mládežnických. Loni na brněnském ústředním kole Soutěže tvořivosti mládeže 1950 napsal a věnoval souborům báseň STM. Tuto báseň V. Nezval psal přímo v porotním sále během vystoupení souborů.

VÍTĚZSLAV NEZVAL

STM

Modré a bílé průvody mužů a žen,
červené šátečky pionýrů.
Mladý je ten, mladý je ten,
kdo bojuje za šťastný život s armádou míru.
Hoch s hrdým čelem, osmahlý od práce,
má jasné oči, otužilé svaly
a dívka sličná jak růže v zahrádce
tká zítřejší den, v němž by ženy neplakaly.
Mladý je ten, kdo obrozuje svět,
jenž upadl málem do rozvalin,
ať je mu šestnáct či sedmdesát let,
mladý, ach, mladý je soudruh Stalin.
Mladí jsou všichni, kdo nás převedli
do nové epochy s Klementem Gottwaldem v čele,
mladý je Zápotocký, mladý je Nejedlý,
mladá je strana a její ručitelé.
Mladý je básník, jenž zpívá pro mladé,
mladá je píseň, holubička čistá.
My všichni jsme mladí, měšťácký Západe,
mladý je každý komunista.
Modré a bílé průvody mužů a žen,
červené šátečky hochů a malých dívek,
mladý je ten, mladý je ten,
kdo běží o závod jak koník zlatohřívek.

Ale i jiní naši vynikající umělci bojují za mír. Mírové verše Marie Pujmanové vyšly ve sbírce Miliony holubiček. Pujmanová si ve svých básních všímá našeho lidu a jeho práce pro mír, stejně jako ostatních zemí, kde se za mír bojuje.

Čína, Řecký hošík, Italie, Francie — to jsou názvy jednotlivých básní. Básně z domova i ze světa ze sbírky Miliony holubiček se recitují a budou recitovat na mírových estrádách i na kulturních podnicích k Mezinárodnímu dni žen. Úvodní báseň sbírky — Sborový zpěv — se vám možná také zalíbí a obohatí váš repertoir. A je to báseň opravdu zpěvná! Vždyť právě říká, že píseň vždycky patřila k našemu životu.

MARIE PUJMANOVÁ

SBOROVÝ ZPĚV

Mé Čechy, země zimomřivá,
kde srdce leckdy zazebou,
však z dýmu práce je tvá hříva
a oblak hudby nad tebou.
V klapotu mlýnů, v znění zvonů,
v cinkotu kos, v úpění pil,
uprostřed jásotu a stonů
národ svou melodii pil,
z vinice Páně hořký kalich,
z mateřské země režný chléb —
narovnal kříž můj národ malý
a česká píseň zvedla cep.
Jak táhli boží bojovníci,
jak kopí rostla podle cest
a česká píseň hromující
je porážela jako pěst,
jak v exulantských starých hvozdech
hrál vítr v jedlích chorály
a robotník si písní povzdech' —
vždycky jste, Čechy, zpívaly,
jak pod rozkvétající stráně
si usedali milenci,
sníh vonný květů pršel na ně,
jak nevěsta šla ve věnci —
ba svatby, funusy a bály
a vždycky hrála muzika,
když matky děti kolébaly
při bzukotu včel jazyka,
když foukalo už ze strnisek
a rekruti šli na vojnu,
do kroku s vojákem šla píseň,
nadlehčovala náboj mu.
Jak proskakoval český Betlem
a do krajiny plné mhly
pastýřské zpěvy s dívčím světlem
se z jeskyň chrámů rozběhly —
i kdepak anděl! regenschori
a něžný průvod štíhlých not
v líbánkách s venkovskými sbory,
než národ dal se na pochod.
Přes půlstoletí prvních májů!
milion kroků dunících
se vzdalovalo od šalmajů,
v továrnách padal černý sníh,
a muži s prsty od olova
a ženy s prsty od křídy —
ach, zpívej, zpívej, víc než slova
tvé kroky píseň okřídlí.
Když v komůrce máš zamračeno
a tlačí tě tvé úzké já —
v sborovém zpěvu svlékneš jméno
a zpíváš do aleluja:
Vy Čechy krásné, Čechy naše
s žilovím zpívajících řek,
vy Čechy! vždycky se tu vznášel
ten melodický obláček.
V sborovém zpěvu shodíš jméno
a žal a stud pro něčí ne —
ach zpívej, rozteskněná ženo,
tvé hoře v sboru utone.
Budoucnost modrá jako pleso,
dnešek — ohnivé lilie.
To soudruzi tě v rukou nesou,
soudruzi tebe a ty je.
Ach zpívej, lásko, zpívej, země,
a všechno od kořenů zjev:
to rodná země zpívá ze mě
svou píseň železnou jak krev,
svou velkou píseň na předmostí,
jak spojili se všichni prostí
jít za radostí proti žalu —
zpíváme Internacionálu.

A nejen naši umělci, ale umělci celého světa bojují svým dílem za mír. Uvedeme malé ukázky z děl alespoň tří z nich.

Nazim Hikmet, pokrokový turecký básník, se nemohl zúčastnit II. světového kongresu obránců míru ve Varšavě. Nazim Hikmet se narodil r. 1901, v r. 1929 vydal svou první sbírku. Celý jeho život je boj s tureckou reakcí, která jej neustále věznila a pronásleduje. Ale Hikmet vydává dílo za dílem, ukazuje tureckému lidu cestu. Od roku 1938 byl Hikmet uvězněn do roku 1950, kdy byl propuštěn jen na nátlak turecké i světové pokrokové veřejnosti. Když reakce musila propustit Hikmeta z vězení, znemožnila mu alespoň cestu do Varšavy. A varšavský kongres poctil dílo Nazima Hikmeta mezinárodní cenou míru.

NAZIM HIKMET

O ŽIVOTĚ

Ne, život není hra,
musíš ho vážně brát,
třebas jak veverka,
jež odnikud nic nečeká.
Neder se nikam z života,
prostě ty musíš žít.
Vždyť život není hra,
musíš ho vážně brát
a vážně natolik,
že třeba u popravčí zdi
— s rukama v okovech —
— či za svým stolkem v laboratoři
a v bílém plášti, se sklo na očích —
ty zemřeš, aby žili lidé,
které jsi jakživ neviděl.
A zemřeš s vědomím, že nic
tak krásné a tak skutečné
jak život na světě není.
Musíš ho vážně brát
a vážně natolik,
že třebas v pozdním stáří
zasadíš olivy
— ne pro své děti snad,
však proto jen, že neuvěříš v smrt,
ač se jí budeš velmi bát.
Ale na miskách vah život vždy váží víc.
1948

Přeložili Adolf Kroupa
a Olga Svobodová

Pablo Neruda, jeden z dalších laureátů mezinárodní ceny míru, je jihoamerický básník. Básník země vykořisťované severoamerickým imperialismem. Pablo Neruda svými verši ukazuje svému lidu cestu, cestu ke svobodě. Lid Jižní Ameriky stejně jako lid ostatních zemí nechce se dát dále vykořisťovat, ožebračovat. Pablo Neruda v následujícím úryvku z poemy »Ať procitne dřevorubec« varuje dnešní vládce Ameriky.

PABLO NERUDA

AŤ PROCITNE DŘEVORUBEC

Ozbrojíš-li však svá vojska, Severní Ameriko,
abys rozbila onu čistou hranici
a krvavý ras z Chicaga se zmocnil
vlády nad hudbou a nad naším řádem,
který milujeme,
my vystoupíme ze vzduchu a ze skal,
abychom tě uštkli;
my vystoupíme všude ze všech oken,
abychom vychrlili oheň;
my vystoupíme i z nejhlubších vod,
abychom tě probodli trny:
my vystoupíme z brázd, aby každé zrno
bušilo jako kolumbijská pěst,
my vystoupíme, abychom ti odepřeli chléb a vodu,
my vystoupíme, abychom tě upálili v pekle.

Střez se proto, vojáku, položit chodidlo
na sladkou Francii, protože my tam budeme,
aby zelené vinice vydaly jenom ocet
a chudá děvčata ti ukázala místo,
kde před nedávnem německá krev tekla.

Nevstupuj na suché siery Španělska,
protože každý kámen promění se v oheň
a tisíce let budou se tam hrdinové bít:
nezabluď v olivových hájích, neboť nikdy
se nevrátíš do Oklahomy, střez se vstoupit
do Řecka, protože i krev, již prolévás tam dnes,
ze země vstane, aby zdržela tě.
A nechoďte též na lov v Tocopillu,
protože mečoun pozná vaše těla
a černý horník z araucánské země
vyhledá kruté šípy pradávné,
jež zakopané čekají na nové konkvistádory.
Nevěř gaučovi, jenž prozpěvuje píseň,
ani dělníkovi z chladíren. To oni
budou tu všude s očima a pěstmi
jak Venezuelci, kteří vás čekají
s lahvicí petroleje a s kytarou v rukách.
Nevstupuj, nevstupuj ani do Nicaraguje.
Sandino bude spát v pralese do onoho dne,
jeho puška se naplnila lianami a deštěm,
jeho obličej je bez víček,
ale rány, kterými jste ho zabili, jsou živé
stejně jako ruce Puerta Rica, jež čekají
na záblesk nožů.
Neúprosný k vám bude celý svět.
Budou vylidněny nejen ostrovy, ale i vzduch,
který již zná slova, jež jsou mu drahá.

Neodvažuj se žádat lidské maso
od Vysokého Peru: ve vykotlané mlze dávných
staveb
brousí si sladký předek naší krve
své meče z ametystu proti tobě
a po údolí chraplavý hlas lastur
svolává svoje práčata a bitce,
potomky Amaru. A ani na mexických horách
nehledej muže, které bys mohl odvést do boje proti
jitřence.
Ani Zapatovy pušky nespí,
jsou namazány a namířeny do texaských zemí.
Nevstupuj na Kubu, vždyť z mořských zrcadlení
třtinových polí potících se
na tebe zírá jeden temný pohled,
a jeden výkřik zabít nebo zemřít.

A nechoď

do partyzánských zemí v rozbouřené
Italii; nepřekroč řady vojsk, jež nosí žaket,
jež udržuješ v Římě, nechoď za Vatikán,
neboť tam dále selští světci vesnic
a mořští světci rybářů a ryb
milují velkou zemi nekonečné stepi,
kde znovu bude kvésti celý svět.

Nechoď

po bulharských mostech, po nichž ti nedají přejít,
přes rumunské řeky, do kterých horkou krev
vlijem,
aby spálily vetřelce cizí:
nedávej rolníku pozdrav, který už zná
starý hrob feudálů a který bdí
se svým pluhem a puškou: nepohleď na něj,
neboť tě sžehne jak hvězda.

Nevyloďuj se

v Číně: už tam nebude žoldácký Chiang,
obklopen prohnilým dvorem svých mandarinů,
bude tam na vás čekat nesmírný les
rolnických srpů a sopka plná prachu.

Boj za mír, to je politika Sovětského svazu od samé Velké říjnové socialistické revoluce. Boj za mír a za svobodu všech lidí. Přečtěte si Simonovovu báseň Řeč přítele Sameda Vurguna na obědě v Londýně. Jak je v ní krásně zachycen sovětský člověk a jak je hrdý na svou sovětskou vlast! Báseň se dobře hodí pro recitaci, i když je obtížná i dosti dlouhá. A je myšlenkově tak bohatá, že stojí za to ji propracovat. Něco se hodí pro sólistu s vypravěčským talentem. Samedova řeč — to je dramatický monolog. Nejzávažnější závěr básně může mluvit vypravěč nebo dívka s krásným hlubokým altem. Závěr se musí říkat velmi tiše a při tom pevně. Z prostoty přednesu musí divák vycítit velkou sílu sovětských lidí, musí cítit, jak vždy, na každém kroku, při každém činu stojí za nimi moudrost Stalina. Slavnostní náladu této básně nevyvoláme křikem nebo násilností, ale klidem a vnitřním přesvědčením.

KONSTANTIN SIMONOV

ŘEČ PŘÍTELE SAMEDA VURGUNA NA OBĚDĚ V LONDÝNĚ

Můj přítel Samed Vurgun z Baku
navštívit přijel Londýn.
To stává se i bolševiku;
chce časem vidět lordy,
uvidět britský systém,
ten s komorama dvěma,
a zadarmo tam slyšet
sto proslovů na thema,
jak v roce tisíc bůhví kterém
usekli hlavu svému králi,
tři sta let potom husím perem
si o svobodě zákon psali,
a proto jsou tak svobodni,
jak vidíme je v naše dny,
svobodni, že je to až k pláči,
od jeho lordstva k přidavači.

Dnů třicet poslouchali jsme ten tlach
a pak jsme také jedli — v přestávkách —
a znova, dělat nebylo co, věru,
jen poslouchat od rána do večera.
Tak v cizí zem když přijedeš
k návštěvě parlamentní,
s uctivým úsměvem ber lež
a ulož do paměti.

Když trpělivost došla nám, kteří jí tolik máme,
požádal při obědě tam
o slovo přítel Samed.
— Jen jim to pěkně řekni, Samede,
ať čerti trávi po tom obědě! —
Vzrušení vjelo do publika:
Skandál! Jak z toho? — Je nám ctí...
— Ze které sér je republiky?
A »sér« byl ze všech šestnácti.
— Však, jménem všech,
či jedné z nich?
Ba právě, všech.
Všech sovětských!

Tu zveď se soudruh od Baku
nad stříbrem, sklem a poháry,
nad oním panstvem ve fraku
s rodovým znakem podágry,
nad ony bohorovné lordy,
kdys opěvané Kiplingem —
teď naškrobeným límečkem
lezoucí zvadlé, scvrklé mordy
nad náprsenky, motýlky
a nad zarudlé zátylky,
nad bílé hřívy, nad pleše
podplukovníků z Indie —
útržky slov jich neslyšel,
sám možná sotva viděl je —
tak povstal a tak pravil jim
nad stolem v tichu ztrnulým:

— Zde zástupcem jsem, séři, dnes
sovětské naší vlasti.
Má země má tu velkou čest
být navždy její částí.
Ji dělník v boji vykoval,
jde k zítřku v kruhu přátel,
(Jen přeložte to doslova
všem, mister překladatel!)
Ačkoliv leží země má
nad naftou drahocennou,
z takových zemí jediná
neklečí na kolenou
před vámi, není služkou sytých,
neporobená vaší City,
z Doveru lodi nikdy ji
drancovat, plenit nebudou,
pro výsměch neobdaří ji
indickou vaší svobodou,
ta země skutečně je má,
pro vás je navždy ztracená —
přijměte soustrast, s kterou vám
se ve vší úctě znamenám. —

Tak mluvil Samed, smělý brach.
Můj zrak jim klouzal po lících —
zprv bledost, napětí, pak strach
a němý výkřik: Policii!
Pak zrudli nachem krvavým
a napjaly se žíly,
jak by tou řečí byli jim
křenovou placku přiložili.

Tak moci přervat tento speech,
tak stisknout kohoutek!
Jak indický by hvízdal bič
nad tímhle z Baku teď!
Tak zatančit mu po zádech
a zpřelámat mu kosti —
jen nesedět s ním v těchto zdech
jak s rovným v společnosti,
ne, sedět, poslouchat tu řeč
v bezmoci idiotské
a vědět: nelze hodit v pec,
oběsit v smyčce, v dráty vplést
či zastřelit jak dvacet šest
v písku za Krasnovodskem....

Můj přítel stál ve smečce vlčí,
nad ním svaz rukou bratrských.
Nevidí, jak sám Stalin mlčky
se během řeči za ním zdvih.

Vstal, stojí, trochu usmívá se.
Řeč zřejmě jemu líbila se.

DROBNÉ ZPRÁVY

SÚBOR LÚČNICA

Nie sú tak dávne — a predsa nám znejú ako pieseň dávnej minulosti — tie časy, keď náš pracujúci človek kultúrne vôbec nežil. Jeho kultúrou bola bieda a hlad. Jeho umením — umenie žiť! No, dnes je situácia úplne iná. Okrem množstva iných kultúrnych ustanovizní sa vytvárajú kultúrne súbory, najmä mládežnícke, ktoré so svojim programom prichádzajú priamo na pracovisko za robotníkmi a družstevníkmi.

A jednym takýmto aktívnym súborom je *súbor ľudových piesní a tancov Lúčnica* pri slovenskom ústrednom výbore ČSM v Bratislave, ktorý poznáme z jeho viacerých úspešných vystúpení. V čase svojho storočného jestvovania »Lúčnica« zdarma účinkovala na Slovanskej poľnohospodárskej výstave v Prahe, ako i v Súťaži tvorivosti mládeže. »Lúčnica« vystupovala na oslavách Svetového dňa študentstva, ako aj v kultúrnom programe lyžiarskej súťaže o Tatranský pohár. »Lúčnica« absolvovala množstvo iných dôležitých vystúpení pri rozličných príležitostiach a okrem toho podnikla zahraničné zájazdy do Poľska a Rumunska. Nedávno uskutočnila úspešný zájazd do niektorých závodov ťažkého strojárenstva na Považí. Pracujúci závodu K. J. Vorošilova a Považských strojární s ohromným nadšením prijali novonacvičený program »Lúčnice«. Pásmo tancov a spevov zo stredného Slovenska »Nedeľa pod horou na Polomke«, ktoré priamo hýri živelnosťou a radosťou zo života, »Zbojnícky tanec«, ktorý je zvýraznením otvorenej revolty proti panstvu, a »Večer na valale« — pásmo východniarskych spevov a tancov, ktoré je jednym z nároćnych čísiel programu »Lúčnice«, svedčia o tom, že sa súbor uberá správnou cestou umeleckej tvorby.

To znamená, že »Lúčnica« sa usiluje poukazovať na bojovnosť ľudového umenia a na silu, ktorá sa v našom ľude skrývala už v dávnych feudálnych časoch. Vo svojom programe ukazuje na živelnú priebojnosť ľudových tancov a piesní, ako prejavu radosti slovenského ľudu, ktorá vyviera z výsledkov dobre vykonanej práce. »Lúčnica« chce tvoriť triedne — chce sa stať rozsievačom tých hodnôt, ktoré sa zrodily vo veľkom historickom zápase vykorisťovaných proti vykorisťovatelom.

A tak je správne, že »Lúčnica« — vo svojom poslaní politického agitátora — s takto upraveným programom chodí medzi robotníkov fabrík, aby ich pobádala k zvýšenému pracovnému úsiliu, ako aj medzi roľníkov, aby upevňovala a propagovala Jednotné roľnícke družstvá, ako vyšší spôsob práce rolníkov, a tak prispela k prerodu našej dediny v dedinu socialistickú.

Veď vystúpenie »Lúčnice« na plenárke osadenstva závodu Klementa Gottwalda v Považskej Bystrici bolo tiež jednym z hlavných faktorov, ktorý primäl osadenstvo závodu, aby manifestačne podpísalo smluvu o záruke noriem na tento rok.

A v zahraničí? »Lúčnica« svojimi zájazdami za hranice chce dokumentovať bojového ducha slovenského ľudu, jeho lásku k ľudovodemokratickej vlasti a oddanú vernosť osloboditeľovi — Sovietskemu sväzu — a svetovému mieru. Najmä však tvorčiu schopnosť, budovateľský elán a radosť z dosiahnutých úspechov oslobodenej a jednotnej mládeže československej — pomocníčky to predvoja robotníckej triedy — slávnej Komunistickej strany Československa.

Sveto Štúr

SOUBORY NÁM PÍŠÍ

»Za rok 1950 měl soubor Horník na 120 vystoupení. Vystoupení byla většinou zaměřena k náboru do hornictví. Protože bylo vystoupení mnoho a nestačili jsme tak rychle nacvičovat, měnili jsme jen část programu, básně a prózu.

Za nejvýznačnější vystoupení pokládáme návštěvu u pana presidenta Klementa Gottwalda v Lánech v červenci minulého roku. Nábor do hornictví jsme prováděli v Turnově, Čáslavi, Varnsdorfu a jinde. Na brněnském festivalu STM 50 jsme se umístili jako třetí v kategorii nad 25 členů v oboru pásem. Vzpomínáme na setkání s německou demokratickou mládeží v Nové Vsi.

Zkoušeli jsme pravidelně dvakrát týdně po dvou hodinách. V poslední době jsme si přidali jednu zkoušku na tanec; zkoušíme teď tedy třikrát týdně. Během roku jsme složili 8 písní a 2 básně. Celý soubor se zavázal získat TOZ. Zatím jej získalo 7 členů. Rovněž jsme se všichni zavázali získat Fučíkův odznak. Pracovali jsme také brigádnicky. Při žních a při pomoci JZD jsme odpracovali 680 hodin. Členstvo se v souboru střídalo, protože chlapci přecházeli na jiná pracoviště, a tím i do jiných domovů. V poslední době jsme přibrali do souboru hornická děvčata z Červeného Hrádku, která si rychle na práci v našem souboru zvykají.«

M. Setínek,
Soubor Horník z Janova
v Krušných horách.

PAMÁTKY NA INSCENACE JIRÁSKOVÝCH HER

na ochotnických jevištích budou vystaveny v divadelním oddělení Jiráskova musea v letohrádku Hvězda v Praze, které bude otevřeno pod záštitou kanceláře presidenta republiky k 100. výročí Jiráskova narození. — V museu budou všechny památky na mistrovo dílo uloženy na věčné časy a přístupny všemu lidu.

Proto žádáme naše divadelní soubory, aby věnovaly ze svých archivů památky na jiráskovské inscenace. V Jiráskově museu budou výmluvným dokladem toho, že v lidových souborech byl Jirásek stále živý, i tehdy, kdy oficiální kritika a profesionální divadla jeho hry opomíjely. Pošlete i snímky z dramatisací Jiráskova díla, z oslavných večerů, programy, plakáty, režijní knihy! Nezapomeňte snímek nebo jinou památku doprovodit popisem a označit jménem dárce, datem inscenace, jmény zúčastněných osob, místa provedení!

A připravujete-li v Jiráskově roce některou z jeho her, nezapomeňte na naši výzvu! Nové snímky uveřejníme v časopise.

Památky posílejte divadelnímu oddělení ÚLT, Praha I, Vězeňská 5.

MÉNĚ BYLO BY VÍCE!

V Chotovinách na Táborsku pracují lidoví divadelníci plných 80 let. Za minulé zásluhy třeba po pás se uklonit, za současné chyby za vlasy vykrákat — praví ruské přísloví. Dnes totiž existuje v této venkovské obci 6 ochotnických spolků (i footballisté mají jeden) a 4 jeviště. Ani jeden soubor se nemá k pořádné práci a ona čtyři jeviště nejsou k ničemu. A v této obci nyní existuje instituce nad jiné důležitá — jednotné zemědělské družstvo, ale bez osvětové složky a bez kulturního střediska.

Méně by bylo více, ochotníci z Chotovin! Snažte se o sjednocení a vytvoření jedné dokonalé scény pod jednotným společným vedením! Jen nečekejte, že o tom přijde shora nějaké »nařízení«. Prostředky k tomu máte, a jeden nad jiné mocný: kritiku a sebekritiku. Objevíte v ní příčiny chyb a najdete správnou cestu k radostné práci pro socialistické divadlo na vesnici.

Rkt

NEPODAŘENÝ AKTIV V TŘEBONI

byl sezván na neděli 21. ledna. Při velmi slabé návštěvě (10 zástupců sedmi souborů) nemohl splnit účel, pro který byl svolán: společně se všemi vedoucími souborů na okrese připravit soutěže a přehlídky v roce 1951. Vůbec se nedostavili zástupci okresního vedení ČSM, ačkoliv se mělo na aktivu připravit vyhlášení STM 1951. Právě tak se nedostavil ani jeden zástupce divadelních souborů, ačkoliv víme, že na okrese i v samé Třeboni jsou čilí divadelníci. Zájem o práci projevily i školské soubory a loutkáři. Největší zastoupení měly soubory pohraniční stráže. Vezměme si z nich příklad!

Soubory se asi domnívají, že jejich práce ty ostatní nezajímá, nezáleží jim na spolupráci ani s osvětovým referátem ONV, ani s KNV v Budějovicích, ani s Ústředím lidové tvořivosti v Praze. Všechny tyto orgány vyslaly na aktiv referenty, aby projednali se soubory plán soutěží, přehlídek, reorganisaci lidové tvořivosti, repertoár 1951 a vzájemnou spolupráci.

Jsme zvědavi, jak soubory na Třeboňsku napraví chybu a organisátoři aktivu jeho nedokonalou přípravu. Těšíme se, že zástupce ÚLT si z příští návštěvy na Třeboňsku odnese bohatší a radostnější zkušenosti.

Rkt

J. Seidel—B. Bobek: Kupředu, zpátky ni krok

J. Seidel: Znělka pětiletky 70001—M

K. Chvalovský—J. Vozovský: Buď práci čest

J. Kapr—A. Hostomská: Mladá píseň . . . . . 70014—M

J. Pauer: Stavíme svět

J. Taussinger—M. Zachata: Mladí do čela . . 36511—M

M. Barvík—K. M. Walló: Píseň mladých brigádníků

J. Kapr—F. Kožík: Písnička pětiletky . . . . . 70101—M

J. Stanislav—O. Rambousková—L. Nejedlý: Zpátky ni krok

Karel Reiner—H. Reinerová: Věrni sobě . . . 70000—M

J. Seidel—J. Sekera: Údernická

D. Šostakovič—J. Urban: Píseň brigády . . . . 70005—M

J. Ježek: Svět patří nám — Proti větru . . . . 36020—M

J. Dunajevskij—M. Isakovskij: Aj kvete kalina (Píseň z filmu Kubaňští kozáci) . . . . . 40154—M

I. Dunajevskij—M. Isakovskij: Jaký jsi byl..., Dožínková (Obě písně z filmu Kubaňští kozáci) 40153—M

D. Šostakovič: Píseň o vlasti, Píseň o míru (Z filmu Setkání na Labi) . . . . . 40137—M

I. Dunajevskij: Píseň o vlasti, Veselé děti, pochod . . . . 14226—M

České lidové tance, nahrané Vycpálkovým souborem ČSM . . . . 30068 a 30069.

K dostání ve spec. prodejně Gramofonových závodů, n. p., Praha XII., Stalinova 38.

ÚSTŘEDÍ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI, PRAHA I, VĚZEŇSKÁ 5.

Z vašeho seznamu objednáváme:

Jméno a přesná adresa objednavatele (čitelně):

Razítko. Podpis funkcionáře.

Seznam kulturního materiálu

pro divadelní, pěvecké, hudební, taneční a recitační soubory. Můžete objednat: Ústředí lidové tvořivosti, Praha I, Vězeňská 5.

DIVADELNÍ HRY

Uveřejňujeme nejlepší hry, které tvoří základ dramaturgie. Některé z těchto her vyšly tiskem nebo vyjdou v nejbližší době. Jiné jsou rozmnoženy Divadelním a literárním jednatelstvím.

Soubor, který má pochybnosti, které hry by pro něho přišly v úvahu, napíše Ústředí lidové tvořivosti, vylíčí své podmínky a možnosti. Ústřední divadelní sbor mu poradí a zašle nejvhodnější.

Některé důležité hry nejsou v tomto seznamu uvedeny. Na jejich úpravu, resp. překlad čekáme (na příklad dramatisace Anny proletářky, kterou připravuje Národní divadlo v Praze, sovětská hra Kalinový háj).

Původní hry z dějin bojů dělnické třídy, z historie komunistické strany a osvobození od jha kapitalismu:

Zápotocký: Vstanou noví bojovníci (17 M, 6 Ž, 4 dek.).

Cach: Duchcovský viadukt (16 M, 4 Ž, 5 dek.).

Jariš: Patnáctý březen (13 M, 3 Ž, 2 dek.).

Bublík: Rozkaz (9 M, 1 Ž, 1 dek.).

Jelínek: Z jednoho krajíce (9 M, 13 Ž, 8 dek.).

Stehlík: Mordová rokle (4 M, 10 Ž, 4 dek.).

Kolárová: Šeřík v hlavni (8 M, 8 Ž, (1 dítě), 1 dek.).

Původní hry, zobrazující náš dnešní život, kterým denní prací bojujeme pod vedením KSČ za mír. Hry zobrazující dnešní zápas o mír ve světě:

Průmysl:

Káňa: Parta brusiče Karhana (13 M, 6 Ž, 6 dek.).

Stanislav: Stavěli zedníci (12 M, 3 Ž, 1 dek.).

Vesnice:

Skalka: Kozí mléko (5 M, 4 Ž, 2 dek.).

Polach: Rozum do hrsti (13 M, 4 Ž, 2 dek.).

Králík: Buky pod Poljanou (6 M, 4 Ž, 3 dek.).

Zrotal: Slepice a kostelník (9 M, 2 Ž, 3 dek.).

Prachař: Hádajú sa o rozumné (4 M, 4 Ž, 1 dek.).

Boj o mír:

Bláha: Mír (4 M, 4 Ž, 1 dek.).

Martinec-Kuchařová: Únos (Střetnutí) (9 M, 3 Ž, 2 dek.).

Sovětské hry, zobrazující denní prostý zápas sovětského člověka za mír a za vybudování komunismu a vedoucí úlohu Všesvazové komunistické strany bolševiků:

Pogodin: Kremelský orloj (25 M, 13 Ž, 10 dek.).

Rachmanov: Neklidné stáří (8 M, 4 Ž, 1 dek.).
Fadějev: Mladá garda (27 M, 14 Ž, 14 dek.).
Aligerová: Zoja (9 M, 7 Ž, (3 děti), 5 dek.).
Michalkov: Chci domů (14 M, 7 Ž, 9 dek.).
Pavlenko: Štěstí (14 M, 7 Ž, 7 dek.).
Šejnin-Turové: Setkání na Labi (16 M, 3 Ž, 4 dek.).
Kornejčuk: Makar Dubrava (10 M, 7 Ž, 2 dek.).
Simonov: Cizí stín (5 M, 6 Ž, 3 dek.).
Štejn: Čestný soud (17 M, 6 Ž, 8 dek.).
Michalkov: Ilja Golovin (8 M, 4 Ž, 5 dek.).
Fajko Solodar: 5 přítelkyň (9 M, 7 Ž, 6 dek.).
Simonov: Ruská otázka (11 M, 3 Ž, 3 dek.).
Lavreněv: Hlas Ameriky (13 M, 5 Ž, 5 dek.).

Pokrokové hry ze zemí lidových demokracií:

Kruczkowski: Odvety (5 M, 4 Ž, 2 dek.).
Kruczkowski: Němci (9 M, 6 Ž, (1 dítě), 4 dek.).
Gergely: Váš syn žije (19 M, 3 Ž, 6 dek.).

Klasická díla, zobrazující revoluční tradice minulosti, na něž navazuje boj Komunistické strany Československa:

Jirásek: Jan Roháč (44 M, 7 Ž, 5 dek.).
Jirásek: Jan Žižka (66 M, 13 Ž, 5 dek.).
Jirásek: Jan Hus (63 M, 11 Ž, 7 dek.).
Jirásek: Skaláci (25 M, 8 Ž, 9 dek.).
Jirásek: Kolébka (9 M, 4 Ž, 3 dek.).
Tyl: Strakonický dudák (16 M, 10 Ž, (3 děti, 6 dek.).
Tyl: Tvrdohlavá žena (17 M, 2 Ž, 3 dek.).
Tyl: Lesní panna (13 M, 4 Ž, 5 dek.).
Tyl: Jan Hus (16 M, 3 Ž, 6 dek.).
Tyl: Kutnohorští havíři (17 M, 3 Ž, 5 dek.).

*

Lope de Vega: Vzbouření na vsi (14 M, 3 Ž, 5 dek.).
Čechov: Tři sestry (11 M, 5 Ž, 3 dek.).
Ostrovskij: Nemá kocour pořád posvícení (3 M, 3 Ž, 2 dek.).
Ostrovskij: Výnosné místo (11 M, 6 Ž, 3 dek.).
Gorkij: Měšťáci (8 M, 7 Ž, 1 dek.).
Gorkij: Nepřátelé (17 M, 5 Ž, 3 dek.).

VEČER JEDNOAKTOVÝCH HER

Jako první by se uvedl *Maupassantův Tlustý anděl z Rouenu* v úpravě Fr. Spitzera (6 m., 6 ž.), který ukazuje shnilost francouzských měšťáků a šlechticů v minulém století, v době růstu pruského militarismu.

Jako druhé by se uvedly *Pušky paní Carrarové* od *Bert Brechta* (7 m., 3 ž.). Hra ze španělské války, ukazující matku, která nic nechce vědět o veřejném životě. Když však její syn při rybaření je zastřelen fašisty, chopí se sama pušky a jde bojovat.

Na závěr večera by se uvedla hra amerického autora *A. Maltze: Zkouška* (6 m., 7 ž.). Hra ukazuje boj a život mladých odborářů v kapitalistické Americe. Odehrává se v klubovém prostředí a je možno v ní použít recitace a zpěvu.

Každá z uvedených her se dá uvésti i samostatně.

Ve všech třech hrách je dekorace pokoj, takže při společném provedení možno pracovat se stejnou scénou s nepatrnými obměnami.

(Hry jsou rozmnoženy v ČDLJ.)

Brechtovy Pušky paní Carrarové a Maltzova Zkouška vyšly v nakladatelství Práce.

Čtyři aktovky (vyšlo v Besedách československo-sovětského přátelství). Ve svazku jsou tři sovětské a jedna stará ruská aktová hra. Do našeho seznamu se zvláště hodí:

	Kčs
Praveček J., Pochod hrdinů — *Smatek M.,* Pochod železničářů	20
Černěckij S., Na vrcholcích Mandžurie, valčík — *Blantěr M.,* V lese za frontou, valčík	20
Barvík M., Veliká příležitost, pochod — *Drejsl R.,* Rozkvetlý den, pochod	20
Smetana B., Gaudeamus, pochod studentských legií z roku 1848, Píseň svobody	20
Písně sovětského lidu: Píseň o Stalinovi, Píseň brigády, Katuša, Partyzánská	20
Novikov A., Smugljanka, píseň — *Sědoj V.,* Večer na rejdě, píseň	20
Reiner K., My jdeme ruku v ruce, pochodová píseň — *Kubín R.,* Zítřek patří nám, pochodová píseň	20
Knipper L., Políčko, pole — *Dunajevskij I.,* Námořnická, pochodové písně	20

Vyjde ještě v I. čtvrtletí

Karel Reiner: Zpíváme v světě všem
Písně vítězství čínského lidu
Boleslav Vomáčka: Za pokrok a mír (2 sborníky)
Repertoár Armádního uměleckého souboru
Jan Hanuš: Tucet lidových písní
Vilém Černík: Kytička lidových písní
Nečas-Vysloužil: Písně z Hlučínska
Písně 1. máje (velký a malý sborník)
Jindřich Jindřich: Písničky pro mládež
Jan Poláček: Slovácké pěsničky, VI. díl, nové vydání I. a II. dílu
Špaliček I., II. díl

Gramofonové desky:

R. Drejsl—M. Zachata:
Přísaha míru . . . . 71006—V
V. Dobiáš—I. Gałczyński:
Píseň o Stalinovi . . . 71005—M

Kčs

Zpěvníček J. Ježka — 7 písní na text V+W s doprovodem kytary 15

Jde české mládí — V. Dolanská, B. Karásek, sborník budovatelských písní z edice »Skladatelé jdou s lidem«. S doprovodem kytary nebo harmoniky. Novinka 30

Socialistické masové písně pro zpěv (sbor) s průvodem klavíru nebo harmoniky

Píseň o Stalinovi — V. Dobiáš, na text K. Gasczynského, v překladu J. Pilaře 12

Písničky J. Ježka — 7 písní na text V+W 30

Dvě písně z filmu »Nové Československo« (»Pochod pracující mládeže« na text R. Štimpla a »Jdeme k míru« na text Fr. Kožíka. Hudbu složil J. Kapr) 15

Žijeme pro radost — sborník českých písní, hudbu složil H. Macourek na slova V. Sýkory . 30

Písně pětiletky 1. — V. Dolanská—B. Karásek, 8 budovatelských písní s průvodem klavíru 40

Písně pětiletky 2. — V. Dolanská—B. Karásek, 8 budovatelských písní s průvodem klavíru 40

Polky Bedřicha Smetany (Jiřinková, Louisina, Venkovanka, Našim děvám, Ze studentského života). Pro harmoniku upravil K. Malkovský 30

Valčíky a pochody Bedřicha Smetany — v úpravě K. Malkovského pro harmoniku . . . 30

Universální orchestr

Revoluční pochody: Pochod rudých námořníků, Čapajev, Rudá armáda, Vpřed směle, soudruzi, spějme 30

Kčs

Aust A., Splněné přání, valčík — Pochod pracující mládeže . . 60

Kapr J., Pochod pracující mládeže — Písnička pětiletky . . 30

Kyral V., Brigádnická polka — *Tichý F. A.,* Poličanská polka . 30

Dunajevský I., Píseň o vlasti, pochod — Sportovní pochod . 30

Pravečeк J., Pochod hrdinů — *Smatek M.,* Pochod železničářů 30

Černěckij S., Na vrcholcích Mandžurie, valčík — *Blantěr M.,* V lese za frontou, valčík . 30

Barvík M., Velká příležitost, pochod — *Drejsl R.,* Rozkvetlý den, píseň 30

Písně sovětského lidu: Písně o Stalinovi, Píseň brigády, Kaťuša, Partyzánská 30

Čtyři národní písně: Okolo Suče, Rožnovské hodiny, Lásko, Bože lásko, Talinský rybník . . . 30

Novikov A., Smugljanka, píseň — *Sědoj V.,* Večer na rejdě, píseň 30

Reiner K., My jdeme ruku v ruce, pochodová píseň — *Kubín R.,* Zítřek patří nám, pochodová píseň 30

Knipper L., Políčko, pole — *Dunajevskij I.,* Námořnická, pochodové písně 30

Sědoj V., Letecká pochodová píseň, *Solovjov V.-Sědoj V.,* Komsomolská píseň 30

Dechová hudba

Revoluční pochody: Pochod rudých námořníků, Čapajev, Rudá armáda, Vpřed směle, soudruzi, spějme 20

Kapr J., Pochod pracující mládeže — Písnička pětiletky . . 20

Kyral V., Brigádnická polka — *Tichý F. A.,* Poličanská polka 20

Dunajevskij I., Píseň o vlasti, pochod — Sportovní pochod . 20

Ježek J., Svět patří nám, pochod — Proti větru, pochod . 20

Dychovičnij-Slobodskoj: Staňte se mou ženou (4 m., 2 ž., 1 dekorace). Hra líčí osud dvou mladých lidí v Americe, rodilé Američanky a přistěhovalce z Polska. Mladí, schopní, pracovití lidé s krásným poměrem k sobě nemohou v dnešní Americe žít a najít své štěstí. Jane nakonec podlehne věčnému strachu před zítřkem a vdá se za vykořisťovatele. Marčinský, její věčný snoubenec, se vrátí do Polska. Pokrokový novinář mu závidí, že se může vrátit do svobodné vlasti. Sám se rozhodne bojovat o to, aby i v Americe se lidem žilo krásně.

MATERIÁL PRO RECITACI, SCÉNKY, PÁSMA

Stráž míru — sborník prací českých a slovenských autorů, věnovaný Druhému světovému kongresu obránců míru ve Varšavě. (Vydalo nakladatelství Československý spisovatel.)

O Číně. Sborník vydaný ÚLT v Edici kulturních souborů. Materiál o životě a bojích čínského lidu.

Se Stalinem za mír. Sborník písní, básní a prózy, vydaný v ÚLT.

30 let KSČ. Sborník k výročí založení Komunistické strany Československa vyjde v Knižnici souborů lidové tvořivosti. Obsahuje revoluční básně a písně.

O novou vesnici. Sborník Knižnice souborů lidové tvořivosti obsahuje kulturní materiál o novém životě na naší vesnici.

BÁSNICKÁ DÍLA

Konstantin Simonov: Přátelé a nepřátelé (Nakladatelství Svět sovětů).

Pablo Neruda: Ať procitne dřevorubec — poema zobrazující život jihoamerického lidu a boj proti imperialistům (Čs. spisovatel).

Marie Pujmanová: Miliony holubiček, básně o mírovém boji všech lidí světa. (Svoboda) [PRÓZA].

Sayers-Kahn: Velké spiknutí (Svoboda).

SEZNAM AKTUÁLNÍ HUDEBNÍ LITERATURY, VYDANÉ NÁRODNÍM HUDEBNÍM VYDAVATELSTVÍM ORBIS

Socialistické masové písně, nápěv (sbor) s textem, s doprovodem harmoniky nebo kytary ad lib. po Kčs 2,50.

1. *Degeyter P.:* Internacionála — *Scheu J.:* Píseň práce.
2. *Dobiáš V.:* Budujeme, slova F. Halas.
3. *Kapr J.:* Mladá píseň, slova M. Hostomská.
4. *Seidel J.:* Zpěv svobody, slova J. Hora.
5. *Novikov A.:* Pochod demokratické mládeže, překlad J. Urban.
7. *Dobiáš V.:* Národ muzikantů, slova F. Halas.
8. *Vačkář D. C.:* Přišel čas.
9. *Šostakovič D.:* Píseň brigády, překlad J. Urban.
10. *Tichý F. A.:* Jedním proudem, slova J. Korda.
12. *Dobiáš V.:* Pojďte s námi na brigádu, slova V. Hofman.
13. *Juřina V.:* Hornické mládí, pochodová píseň hornických učňů, slova E. Sojka.
14. *Seidel J.:* Kupředu, zpátky ni krok, slova B. Bobek.
15. *Seidel J.:* Údernická, slova J. Sekora.
16. *Přecechtěl Zb.:* Pochod havířů, slova dr. J. Šmolka.
17. *Šmatek M.:* Pionýrská abeceda, slova K. Baroch.
18. *Sommer Vl.:* Hej Stalinovci, slova M. Zachata.
19. *Smatek M.:* Rudý šátek, slova K. Baroch.
20. *Smatek M.:* Pochod traktoristů, slova K. Baroch.
21. *Barvík M.:* Pochod mladých brigádníků, slova K. M. Walló z filmu Velká příležitost.
22. *Bláha V.:* Svit, pochodová píseň, věnovaná úderníkům a zlepšovatelům nár. podniku Svit, slova M. Veselý.

23. *Larzen J. V.:* Ocelová brigáda.
24. *Hurt J.:* Barvířskému dorostu, slova M. Zikán.
25. *Bičiště B.:* Píseň úderky, slova M. Šmíd.

Zpěvníky masových, budovatelských, národních a lidových písní

Kčs

Fiala J.: Zpěvem k srdci (písně z nácvikové čtvrthodinky praž. Rozhlasu) 15
Fiala J.: Zpíváme s Rozhlasem II. (písně z nácvikových půlhodinek pražského Rozhlasu) 12
Fiala K.: My všichni (50 budovatelských písní pro 1—4hlasý sbor s doprovodem kytary nebo harmoniky) 35
Fiala K.—Suchý Fr.: Hornický zpěvník (50 histor. a současných hornických písní pro 1—4hlasý sbor, s dopr. harm. nebo kytary) 35
Lýsek F.: Zpíváme s Rozhlasem III. (písně z nácvik. půlhodinky brněnského Rozhlasu) 20
Národní zpěvníček I. (100 českých národních písní) . . . 20
Národní zpěvníček II. (100 moravských nár. písní) 15
Národní zpěvníček III. (100 slovenských nár. písní) 20
Poláček J. D.: Slovácké pěsničky díl II., III., IV. po 70
díl V. 60
díl I. rozebrán, nové vydání v tisku.
Stolařík J.: Zpíváme s Rozhlasem IV. (písně z nácvikových půlhodinek ostravského Rozhlasu) 15
SSSR zpívá (50 sovětských písní s čes. a ruskými texty s doprovodem harmoniky nebo kytary ad lib.) 25
Špaliček národních písní a říkadel, díl I. a II. rozebrán, nové vyd. v tisku.

Socialistické masové písně pro zpěv (sbor) a klavír nebo harmoniku

Kčs

Bičiště B.: Píseň úderky, slova M. Šmíd a B. Bičiště 10
Bláha V.: Svit, pochod. píseň nár. podniku Svit 10
Degeyter-Scheu: Internacionála — Píseň práce 15
Dobiáš V.: Budujeme, slova F. Halas 15
Dobiáš V.: Písničky našich dnů (album 12 písní) 60
Hurt J.: Havířskému dorostu, slova M. Zikán 10
Juřina V.: Hornické mládí, pochodová píseň horn. učňů, slova E. Sojka 12
Kapr J.: Mladá píseň, slova M. Hostomská 12
Larsen J. V.: Ocelová brigáda 10
Nejedlý Vít.: Vítězství bude naše, slavnostní pochod . . . 25
Nejedlý Vít.: Přísaha Ukrajinky, s čes. a rus. texty . . . 25
Novikov A.: Pochod demokrat. mládeže, čes. text J. Urban 12
Přecechtěl Zb.: Pochod havířů, vítězná píseň ze soutěže OKD, slova dr. J. Šmolka 12
Smatek M.: Pionýrská abeceda, slova K. Baroch 12
Smatek M.: Pozdrav SSSR, pochod na slova K. Barocha . . 12
Sommer Vl.: Hej Stalinovci, slova M. Zachata 12
Tichý F. A.: Jedním proudem, slova J. Korda 12

Universální orchestr (s jazz. doplňky)

Škroup-Matúška: Československá hymna, arr. J. Uhlíř . . 15
Alexandrov: Sovětská hymna, arr. J. Fadrhons 15
Degeyter-Scheu: Internacionála — Píseň práce, arr. J. Seidel a J. Stanislav 30

Kčs

Dobiáš V.: Budujeme — *Kapr J.:* Mladá píseň, arr. B. Leopold 45
Novikov: Pochod demokrat. mládeže — *Pauer:* Nový je den, arr. B. Leopold 35
Juřina: Hornické mládí — *Přecechtěl:* Pochod havířů, arr. B. Leopold 45
Nejedlý Vít.: Vítězství bude naše, arr. B. Leopold 45
Smetana B.: Ze studentského života — Louisina polka, arr. B. Leopold 28
Smetana B.: Jiřinková polka — Vzpomínka na Plzeň, arr. B. Leopold 28
Uhlíř J.: Radost — 9. květen, 2 pochody 40
Toman E.: Směr Praha — *Uhlíř J.:* Vytrvale vpřed 30

Salonní a velký orchestr

Dvořák Ant.: Pražské valčíky S. O. 60
Dvořák Ant.: Pražské valčíky V. O. 110
Suk J.: Idylky S. O. 35
Suk J.: Idylky V. O. 45
Trojan V.: Špalíček, melodie ze stejnojmenného filmu S. O. . 80
Trojan V.: Špalíček, melodie ze stejnojmenného filmu V. O. . 110

Dechová hudba

Škroup-Matúška: Československá hymna, arr. J. Uhlíř . . 16
Alexandrov A.: Sovětská hymna, arr. J. Fadrhons 16
J. Degeyter-Scheu: Internacionála — Píseň práce, arr. J. Uhlíř 25
Přecechtěl Zb.: Pochod havířů — *Juřina V.:* Hornické mládí 20
Barvík M.: Pochod mladých brigádníků — *Sommer Vl.:* Hej Stalinovci 20
Smetana B.: Ze studentského života — Louisina polka, arr. J. Uhlíř 20
Uhlíř J.: Radost — 9. květen, 2 pochody 20

Kčs

Toman E.: Směr Praha — *Uhlíř J.:* Vytrvale vpřed, 2 pochody 20
Muradelli: Hymna studentstva — *Novikov:* Pochod demokrat. mládeže 20
Bím H.: Lidové písně z Hustopečska. Sbírka 185 lidových tanců a písní, doplněná četnými vyobrazeními lidových zpěváků a studiemi o lidových zvycích moravského kraje . . 170

SEZNAM AKTUÁLNÍ HUDEBNÍ LITERATURY, VYDANÉ HUDEBNÍ MATICÍ, VYDAVATELSKÝM PODNIKEM SVAZU ČS. SKLADATELŮ

Socialistické masové písně, nápěv (sbor) s textem a s doprovodem harmoniky nebo kytary ad lib.

Dobiáš V.: Píseň o Stalinovi, na slova K. Galczynského v překladu J. Pilaře 3
Kapr J.: Pochod pracující mládeže, na slova R. Štimpla . . 3
Kapr J.: Jdeme k míru, na slova Fr. Kožíka 3

Zpěvníky masových budovatelských písní

Našim pionýrům — (V. Dolanská), sborníček pionýrských písní s doprovodem kytary nebo harmoniky 15
Za mír — tři zpěvy pro 1—3 hl. sbor, sólový hlas a harmoniku. (M. Barvík — Píseň o velkém Mao Ce-tunovi, Ruky preč od Koreje, Kapr J. — Národy přísahaly) 10
Písně boje korejské mládeže. Pro 3hl. sbor upravil a harmonickými značkami označil J. Kapr, český text z ruských překladů napsal J. Urban . . 12
Žijeme pro radost — H. Macourek, 6 písní s doprovodem kytary 15

PÍSEŇ BOJUJE ZA MÍR

Písně Václava Dobiáše jsou stálou součástí pořadů našich souborů. A mírová cena, která byla Dobiášovi udělena na mírovém kongresu ve Varšavě za kantátu „Buduj vlast — posílíš mír", se stala další pobídkou, aby naše soubory vyhledávaly pro své mírové besedy a programy právě jeho písně. Proto otiskujeme zde „Polku míru", která vyšla v albu Dobiášových skladeb „Z našich dnů" (vydalo národní hudební nakladatelství Orbis). — Je typické pro Dobiáše, že také v této skladbičce, podobně jako ve velké mírové kantátě, se mu stal rytmus naší polky výrazem radostného mírového budování, a že stejně v písničce jako ve velké kantátě vychází z rytmu, který je od dob Smetanových příznačný pro nejpokrokovější naše skladatele. Právě v tom, jak Dobiáš ve velké i v drobné skladbě vychází ze stejného, zdravého lidového prvku a přetavuje jej v dokonalý umělecký tvar, vidíme realismus a pravou lidovost jeho tvorby. „Polka míru", zpívaná našimi soubory bez doprovodu i upravovaná pro různé soubory podle původního klavírního znění, stává se proto vhodnou skladbou pro všechny naše soubory.

Další píseň ve sborové úpravě s doprovodem harmoniky je od Jana Kapra, jehož „Mladá píseň" a „Písnička pětiletky" ještě s jinými skladbami byly z nejčastěji zpívaných písní minulého roku. Jana Kapra, který byl za svou kantátu „Sovětské zemi" odměněn Smetanovou cenou hlavního města Prahy, znají naše soubory nejen jako skladatele, ale také jako pomocníka a rádce, upravovatele a přítele z porot ústředních kol STM v Ostravě a Brně, z rozhlasu i z osobního styku. Jan Kapr je ze skladatelů, kteří nejcitlivěji, nejpohotověji a nejuvědoměleji reagují na události doby, a on byl také z prvních, který napsal písně s mírovou thematikou. Jedna vyšla ve zpěvníku „My všichni" („Síla míru") a další uveřejňujeme zde. Vyšla spolu s dvěma skladbami Miroslava Barvíka ve sborníku „Za mír", který vydala Hudební matice.

Jako třetí skladbu uveřejňujeme „Mírovou", píseň od Harryho Macourka, na slova Pavla Kohouta, která vznikla teprve v těchto dnech. Je to píseň, jejíž vznik je typický pro práci našich souborů: byla vytvořena z popudu souboru J. Fučíka, jehož je Macourek hudebním vedoucím a Pavel Kohout vedoucím celého souboru. Macourkova „Mírová", která vychází ze vzorů slavných mírových písní sovětských skladatelů, je se svou širokou, takřka operní melodikou předzpěvu a přirozenou mohutností sborové části významným přínosem v tvorbě písní pro naše soubory.

POLKA MÍRU

VÁCLAV DOBIÁŠ

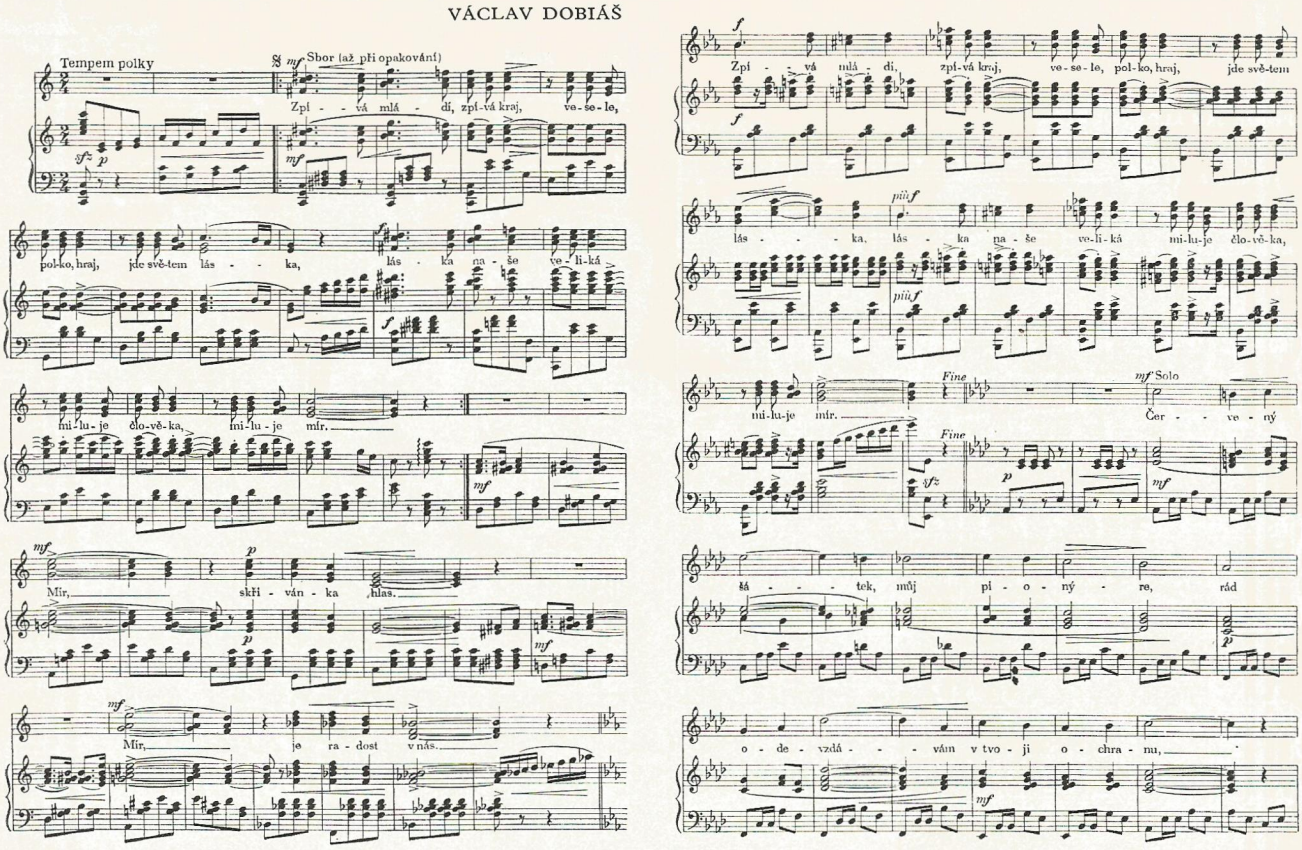

★

NÁRODY PŘÍSAHALY

MAXIM RYLSKIJ
Přeložil JAN ALDA

JAN KAPR

MÍROVÁ

Hudba F. Macourek
text O. Kohout

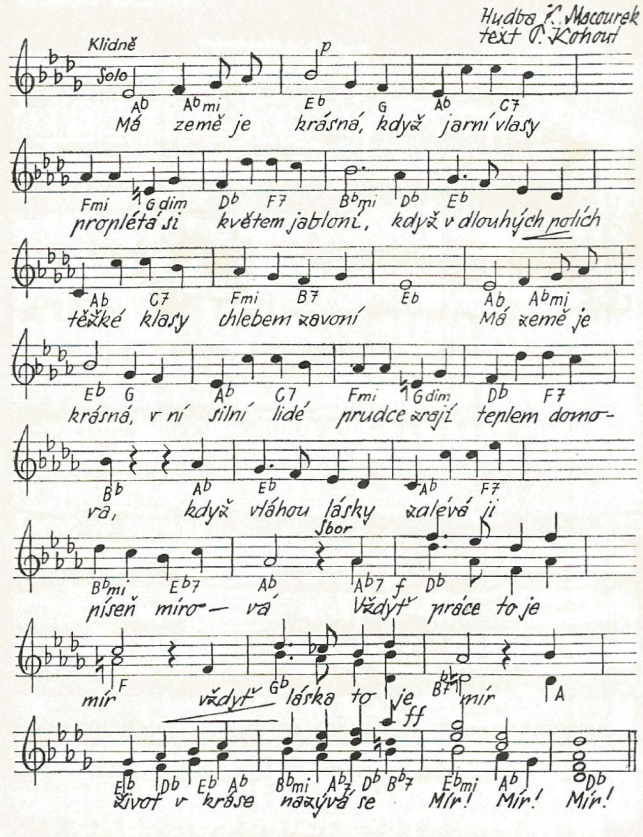

★